

Handwritten text in a stylized, possibly Gothic or medieval script, on a small, light-colored, scalloped-edged label. The text is arranged in two lines. The top line appears to read "ANNO DOMINI" and the bottom line appears to read "1500".

391.54

724

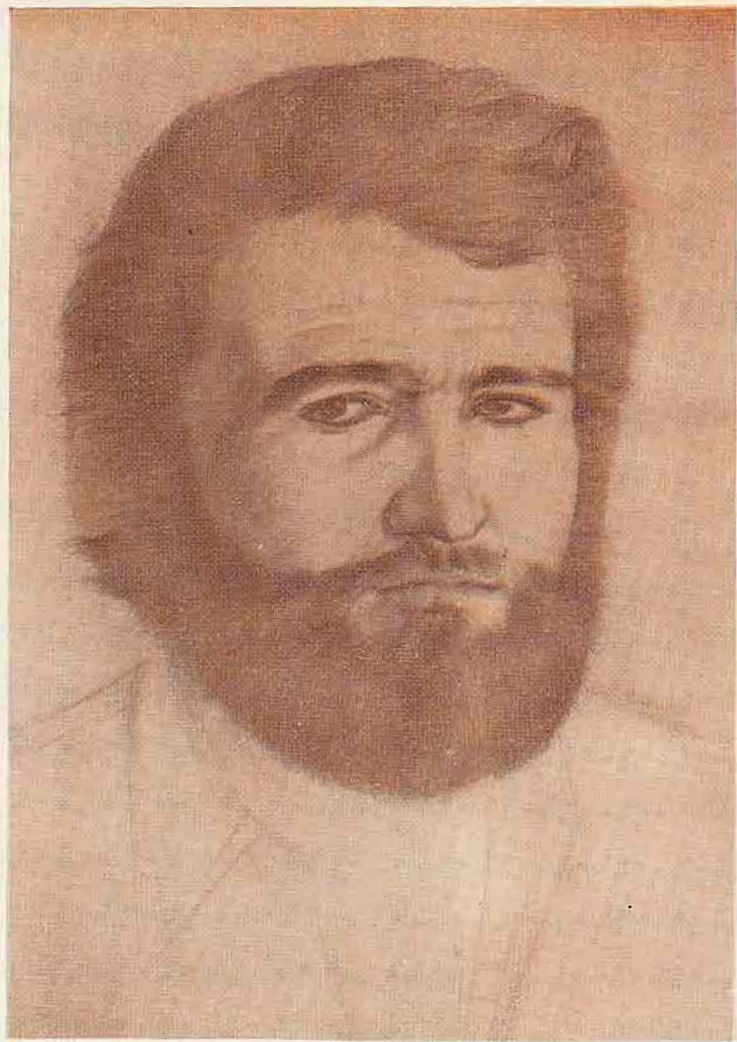
Հանրային հասարակական գրադարան

Հ. ԱՅԿՆԱԶԱՐՅԱՆ ՀԱՄԱՐՈՒՄԻ ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Վերջին կարգադրումը կատարվել է 1978 թ. 10.15. 1978 թ. 10.15. 1978 թ. 10.15.

ՈՒՍՈՒՆԻ ԴԱՎՈՅՄԸ ՏԱԿ ՍԱԼԵՐ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԶԵՐՈՂԻ ԼՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ. ԳՐԵՎԱՆ-1978

Ակարիչ Զ. Գ. Քորոսյան

Հեղինակի գիմանկարը՝ Ռ. ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ

«Տաք սալեր» ժողովածուն Ռազմիկ Դավոսյանի նոր գիրքն է, որն ամփոփում է նրա վերջին տարիներս գրած բանաստեղծություններն ու «Էպոս պատանու-թյան» պոեմը:

125221

Ար 2
Դ 24

70304 (299ա)
Դ 705(01)78 «Տ»

© «Առվեստական գրուզ» հրատարակչություն, 1978

անաչ դաշտերը փափուկ
թաթախված են լույսի մեջ,
մայրամուտի լույսի մեջ՝
ծիրանագույն շշուկով,
և բլուրները խոնարհ
ծվարել են հույսի մեջ,
որ ծփում է լանջն ի վար՝
անմահության պարզ շուքով:

Գետը դանդաղ, համրաշա՛րժ,
համրամրմո՛ւնջ, համրատե՛ս,
ներծծվում է վայելքով
տաք մարմնի մեջ հովտի,
հոսում է մեղմ, աստղերից
երկիր իջած լույսի պես
և բորբոքում է մարդու
պատրանքները սնոտի:

Եվ մի թռչուն անհայտից
 մեխվում է պարզ օդի մեջ՝
 ասես գիշերն օրվա դեմ
 իր սև նետն է արձակում,
 շուտով լույսը կհավի,
 կանհետանա գետի մեջ,
 կմեծանա թռչունը՝
 ծածկի հովիտը ծաղկուն:

Եվ իրոք որ՝ մի՞թե նա
 պիտի ծածկի ամեն բան,
 և մի տարտամ, անորոշ
 անհայտության մատնի մեզ,
 թե ոչ, լույսը, հայտնի է,
 միշտ գտնում է իր ճամփան՝
 նա ներծծվում է բոլոր
 մարմիններից, նյութից ներս:

Նա ներծծվում է բոլոր
 մարմիններից, նյութից ներս,
 հետո աշխարհ է գալիս՝
 գոյացնելով ուրիշ լույս,
 շնչում են տաք թրթիռով
 ծաղիկները նուրբ ու հեղ

և աղոթք են մրմնջում
գագաթները երկնասույզ:

Հետո կրկին ամեն բան
դանդաղ մարում է, մարում,
այսինքն՝ լույսը դանդաղ
ներծծվում է նյութից ներս,
— Այս մի գիշերն էլ քնենք
էս օրհնված աշխարհում,
և սպասենք, թե մահը
երբ է վրա տալու մեզ:

Երբ որ անթիվ աստղերը
 Երբ որ անթիվ սամումները

Երբ որ անթիվ աստղերը
 Երբ որ անթիվ սամումները

Երբ որ անթիվ աստղերը
 Երբ որ անթիվ սամումները

Կան անթիվ աստղեր և մոլորակներ,
 և ծիրկաթիններ՝ անթիվ ու մաքուր,
 հողմեր կան վայրի, բոլոր արեգակներ,
 բոլոր արեգակներ, կան աստղեր,
 որոնք պտտվում են վույր,
 կույր անգիտության մեջ
 վխտում են անթիվ սամումներ ազահ.—
 Տիեզերքն իր մեջ առել ամեն բան,
 ամեն բան իր մեջ, իր մեջ է առել,
 և ինքը... չկա:

Ներդաշնակության քաղցր բխումով,
 իրար զգվելու անվերջ հարության մեջ
 աշխարհ են գալիս անթիվ սերունդներ՝
 տաք երազներով, տաքուկ բարության մեջ,
 մաքուր մխանքով ցանում են հունդեր,
 սիրո հունդեր են շաղ տալիս ազահ.—

Սերն իր մեջ առավ Տիեզերքն անգամ,
ամեն-ամեն բան Սերն առավ իր մեջ,
և ինքը... չկա:

Մարդը՝ բողբոջը բնության ոգու,
և Տիեզերքի ճառագայթն անբիծ,
Մարդն աշխարհ գալով քաղցր բխումով,
անմիտ շեղվել է Բնության ճամփից,
փոխանակ ինքը ապրի Սիրո մեջ
և Տիեզերքում ապրի արևկա.—
իր մեջ ճզմել է Սեր ու Տիեզերք,
Տիեզերքն ամբողջ խառնել է իր մեջ,
և ինքը... չկա:

ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ԾԱՌ

Թե տառապանքը մաքրում է մարդուն,
ինքը ինչո՞ւ է այդքան անմաքուր,
թե նա բացում է աչքերը մարդու,
ինչո՞ւ է ինքը անթափանց ու կույր:

Եվ այդպես անմիտ, այդպես կուրորեն,
այդքան անզգույշ, այդքան աննկուն
ծվարում է նա պարզ աչքերի մեջ
և արմատներ է արձակում հոգում:

Եվ արձակելով արմատները սև,
փարթամանում է, ծաղկում է անվերջ
և սկսում է ժպտալ, ծիծաղել
մեռնող մաքրության մահիճների մեջ:

Մենք ընտելանում նրա ժպիտին,
հարգում ենք նրան կես-կատակ, կես-լուրջ,

և քարանուամ է հոգին քիչ առ քիչ
 նրա զորացոզ արմատների շուրջ:

Բարձրանում է նա, անվերջ բարձրանում,
 թանձր ստվերում կորցնելով մեզ,
 և նրա ցավից կծկվում, կարծրանում
 և մթագնում է մաքրությունը հեզ:

Ծս այս բոլորը շեմ ասում, որ մենք
 ապրենք իբրև թե առանց տառապանք.—
 տառապանքն ինքը ծնվում է մեզ հետ
 և կյանքում մեզ հետ քայլում է անկանգ:

Մեզ հետ օրերը թերթում է մեկ-մեկ,
 և մենք շարժվում ենք նրա կրակով,
 ուզում ենք փախչել, սակայն ապրում ենք
 նրա օրենքով ու նրա կարգով:

Միայն թե ինչպե՞ս հարազատանում,
 հաշտվում ենք նրա ուժին տիրակալ՝
 նրանից մահվան հաբեր ստանում
 և ծափ ենք տալիս նրան մենք երկար:

Ծվ մեր խեղճությանն ապավինելով,
 դարձնում ենք նրան մեծ հպարտություն,

էլ շենք ծիծաղում, այլ նրա միջից
քամում ենք անվերջ տխրություն ու թույն:

Սնում ենք նրա արմատները սև,
հարգում ենք նրան բոլորովին լուրջ՝
մինչև ամեն բան մեռնի, քարանա
նրա զորացող արմատների շուրջ:

Ես ոչ մեկին չեմ տվել մոռացության մշուշին,
Անթեղել եմ, չեմ թաղել ծնված ոչ մի զգացում,
Խոնարհությամբ եմ նայում և անցյալին, և հուշին,
Որ ապրում են մարդկության և ծիծաղում, և լացում:

Լցված է կյանքս անտակ խորհուրդներով անմեկին,
Հնչյուններով, բառերով՝ գեղեցիկ ու բզկտված,
Այս խելահեղ քառսում հավատում եմ լոկ երգին,
Եթե վեր եմ բարձրանում, միշտ նայում եմ դեպի
ցած:

Միշտ նայում եմ դեպի ցած, քանզի այնտեղ է
վերջին
Հանգրվանը անցյալի, ապագայի, այսօրի,
Այնտեղ է փառքը վերջին, այնտեղ է հուշը վերջին,
Թուլությունը տկարի, զորությունը հզորի:

Նրանք, որ անց են կացել, նրանք իմ մեջ են հիմա,
Եվ նրանք, որ պիտի գան, նրանք իմ մեջ են հիմա:
Մեկն աղմբկում է վհատ, մյուսը լուում է հզոր,
Եվ ինչպես միշտ, ապրում են իրար կողքի կյանք
ու մահ:

1.

Կարգի
 Կարգի | Ուռիները տաք թախիժ են քամում
 ջրերի վրա:

Այդ ուռիներին
 և այդ ջրերին հասնելու համար
 ինձ հարկավոր չէ ոչ մի նվաճում:

Իսկ թախիժն արդեն
 տարիներ ի վեր իմ մեջ է աճում,
 այդ ուռիների
 և այդ ջրերի թախիժը մաքուր,
 որ լվանում է ժամանակները
 երկրային կյանքի ճղճիմ ախտերից,
 լվանում է նա,
 անկախ տաք ու պաղ եղանակներից,

անկախ մարդկային
բոլոր բախտերից:

Ինչպես հոսանքը լարերի միջով
ձգվում է հեռու,
և ապա նրանց ծայրերին մի տեղ
ծաղկում է մեկից,
այդպես ջրերի
և ուռինների թախիժը գալիս,
անտեսանելի, ամենաթափանց
լարերով գալիս,
և իմ սրտի մեջ,
իմ հոգու խորքում
տխրության խոշոր
ծաղիկ է տալիս:
Նա իմ մեջ թախժի
վարդեր է թափում,
և ես ոչ մի տեղ
և ոչ մի բանի ետևից արդեն
էլ չեմ շտապում:

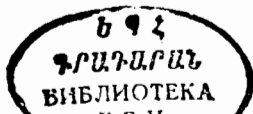
2.

Ուռիները տա՞ք թախիժ են քամում
ջրերի վրա:

Եթե արթնանամ ես այս թմբիրից,
 ինձ համար զգեստ կարեք ամպերից,
 որ ես համբառնամ խորքը անհունի,
 քանի որ անտեր այս պատմութիւնը
 ոչ սկիզբ ունի,
 ոչ վախճան ունի:

Ուռիները տա՛ք թախիժ են քամում
 ջրերի վրա:

125221

ՀԵՔԻԱՅԻ ԳՈՐԳ

Օս լուռ պառկել եմ խոնավ խոտին,
 աչքերս բաց են, հոգիս՝ անկիրք,
 նայիր աչքերիս, նայիր ու տես՝
 հեքիաթի գորգ եմ ուզում, երկի՛նք:

Հեքիաթի գորգ եմ ուզում, նայի՛ր,
 որ սավառնում է քո անհունում,
 հեքիաթի աղջիկ, որ գորգի հետ
 փափուկ թախիժ է վրաս մանում:

Գորգը գունագեղ փրփուրի պես
 մանում է թախիժ, մանո՛ւմ, մանո՛ւմ.—
 դրանով դու ես անմահանում,
 դրանով ես եմ անմահանում:

Եթե հավատամ ես քո ձայնին,
 քո կապույտին ու ոգուն քո պերճ,

ուրեմն՝ հիմա բաց աչքերով
ես ապրում եմ քո հեքիաթի մեջ:

Քո ամպերի հետ լուռ սահելով
և պտտվելով քո երկրի հետ,
մեխված մնում եմ այսպես տեղում,
մնում եմ՝ իբրև շարձակված նետ:

Հեքիաթի գորգ եմ ուզում, երկի՛նք,
որ թափառում է քո անհունում,
հեքիաթի աղջիկ, որ գորգի հետ
փափուկ թախիժ է սրտիս մանում:

Փաթաթվեմ աշնան թափանցիկ օրով,
և սահեմ աշնան տերևների հետ
Հայրենի երկրի դաշտ ու արոտով:

Տեսնեմ, որ ոչինչ չի փոխվել կրկին,
որ Հայրենական ամեն թուփ ու քար
կարոտ են իրենց երգչին ու երգին:

Եվ աշնանն անգամ ծաղիկները հեղ
պայծառությամբ են նայում աշխարհին,
որ այնպես տխուր գուրգուրում է քեզ:

Որ այնպես տխուր գուրգուրում է քեզ
և հավատում է այնպես սրտագին,
որ իր թախիժը դու պիտի երգես:

Քանի որ հոգիդ լցրել է թախժով,
և ինքն է տերը իր պարզևածի.—

— Գոհանամ առ քեզ, Տեր, քո տվածով:

Զէ՞ր լինի, որ ինձ մի ծաղիկ տայիր,
 որ աշնան մեջ էլ ծաղկեր ու ժպտար,
 որ սիրեր նա ինձ, գուրգուրեր, գթար,
 և դու էլ թավի՛շ, թավի՛շ ժպտայիր:

Փաթաթեիր մեզ թափանցիկ օդով,
 որ մենք սահեինք տերևներիդ հետ
 քո հեքիաթային դաշտ ու արոտով:

ԵՐԱԶԱՆՔԻ ԱՆԻՎ

Քո ճաղերի միջից երևում է երկինք,
հեռաստաններ, հեռու հորիզոններ,
որտեղ
նյութը կորցրնելով կշիռն իր անիմաստ
և առնելով թևեր,
ճախրում է թեթևորեն
զունավորված, չքնաղ երկնքի մեջ՝
ուրիշների և մեր:

...Ճոռում են անիվները փողոցների փաշում՝
իրենք իրենց բեռից
հոտելով թույն ու քաղց,
ներանք իրենց վազքում
ասֆալտի տա՛ք, փափո՛ւկ զառանցանքն են
հիշում

և հոգնությունը օրերի՝
մռայլ ու դժնաթախժ:

Նրանց ճոխնչի մեջ բաբախյունն է դարի
 և ընչաքաղց ոգու մուսյլ ու անհաղորդ
 տազնապն ամենատենչ,
 այդ նրանք է, որ շնչել են
 բոլոր սահմանները Բարու-Չարի,
 նրանք է, որ պնդեցին,
 թե բարության սաղմը
 կարող է և ապրել շարության մեջ:

Եվ լինելով այդպես
 դաժանորեն բարի,
 և ճզմելով չքնաղ երազանքը փխրուն,
 նրանք որոշում են ուղղությունը դարի,
 և շեն մտաբերում իրենց խեղճ զոհերին,
 և շեն ողբում նրանց,
 կամ շեն տխրում:

Կամ շեն ուզում լինել
 սենտիմենտալ ու թույլ,
 այնքան, որ, ս՛վ ծիծաղ,
 տրվեն երազանքին,
 նրանք իրենց ծանր, դժբախտ աղմուկը
 սարսափել են կյանքին
 և ընդունում են լոկ շեփոթներու ժնժղա:

Թմբկահարիր ահա որքան կուզես,
 Թմբկահարիր սիրտդ զիլ ու հնչուն,
 Թմբկահարիր այնպես, որ գեթ մի զարկ,
 քո երազող ու թույլ սրտի մի զարկ
 կարողանա հնչել շարժիչների ճիշում:

Մինչդեռ դու կաս կրկին,
 Երազանքի՛ Անիվ,
 պտտվում ես փափուկ
 և տանում ես սայլակն այն սպիտակ,
 որ մանկական քնի շնչով է աուեցուն
 և երկնքով կապույտ,
 լիքն է խոտի բույրով,
 գույնով ծաղիկների,
 լիքն է ապազայով
 և լուսթյամբ ցնծուն:

Քո ճաղերի միջից երևում է երկինք,
 և քեզ առաջ տանող միակ շարժիչը, տե՛ս,
 մայրական սիրտն է, որ
 թարտում է քեզ պես,
 քեզնից առաջ ընկած,
 գծում է քո ճամփան,
 քո ետևից գալիս—

քո նահանջն է կանխում,
 և իր հույսը տված քո ընթացքին,
 երազանքներն ամեն իր ողջ կյանքի
 քո հուսալի, փայլուն ճաղերին է կախում:

Եվ դու պտտվում ես:
 կյանքի ամենաթանկ, աննյութեղեն բեռով.—

— Երազանքի՜ Անիվ—

սակայն ո՛չ այն,

ո՛չ այն,

որ մեզ տանում է վեր

նյութի սանդուղքներով:

ԱՆՁՐԵՎ

Հողը փափկում է անձրևից,
թուղթն է փափկում անձրևի տակ.—
անձրևում են գիշեր ու տիվ
իմ սիրելու աչքերը փակ:
Սիրտս այնպես է բարախում,
հողն է ցնցվում ոտքերիս տակ:

Նայում եմ պառ հորիզոնին՝
անհո՛ւն, անհո՛ւն և անվախճան.—
ի՞նչ է պատկերն այս անիմաստ,
որ պիտի գան մարդիկ այսպես,
իրենք իրենց պիտի խղճան,
և հետո լուռ կորչեն անհետ
հորիզոնի դեմ անվախճան:

Պիտի խոսեն, պիտի ճշան,
պիտի երգեն սեր, ցավ ու վիշտ,

և կրկին լուռ կորչեն անհետ
հորիզոնի դեմ անվախճան:

Սակայն կրկին հավատալով
մեծ խորհուրդին, բախտի հովին,
ուզում եմ երգ շնորհաբերել
ինձ այս աշխարհը բերողին:

Հողը փափկում է անձրևից,
թուղթն է փափկում անձրևի տակ,
փափուկ հողից, փափուկ թղթից
ծնվում են մեր երգերը տաք,

Որ մեր մեկ օրը զարդարվի
թիթեռների գունախաղով,
և շինի կյանքը լցված
լուր տխրությամբ ու լուր վախով,
և հրաժեշտը կյանքի հետ,
և հրաժեշտը կյանքի հետ
միշտ զարդարվի տխուր «ախ»-ով:

Ա՛խ, ինչ երկա՛ր ու անդադրում
երկինքը իր սիրտն է պատռում...

Ինձ փաթաթեք երկնքով,
զլիսիս՝ ամպե սաղավարտ,
տվեք երախը քամու,
որ ինձ տանի հեռավոր
անհայտ ծիրերը երկնի՝
գտնեմ երգերս անավարտ:

Ձեռքիս աստղե գավազան,
կթափառեմ օրնիրուն,
կորած գառնիրս բոլոր
կժողովեմ բերեմ տուն:
Նրանց ձայնը կլսեմ,
շնչառությունը կզգամ,
կշոշափեմ, կտեսնեմ,
նրանց ցավը կսգամ:
Կրկին կօրհնեմ ես նրանց
ոգին մաքուր, ոգին սուրբ,

որ իմ կյանքը դարձրին
անկրկնելի մի ասուպ:
Նրանք կյանքս դարձրին
անկրկնելի մի ասուպ,
և դարձրին իրական
կարոտները հավերժ սուտ:

Եվ երբ անցնեն տարիներ,
և ամեն բան դառնա հուշ,
հուշի վրա էլ իջնի
մոռացության թանձր մուժ,
ես նրանց հետ միասին,
անցած սիրո բեկոտվ,
կիջնեմ երկիրն այս շքնաղ՝
նրանց թավիշ թևերով:

ՈԳԵՂԵՆ ՀԱՅ

Հին ու հեռավոր ասպետների պես
 ինձ տանջանքների խորքը նետեցի,
 գաղջ պատնեշների հոտին խառնըված,
 մոտենում է ինձ
 քաղցր բուրամոմքը ոգեղեն հացի:

Դեղին բլուրներ ճշում են հիմի,
 նրանց տազնապը հիացնում է մեզ.—
 ո՞ւմ եմ որոնում,
 ի՞նչ եմ որոնում
 և ինչպե՞ս է, որ դեռ ապրում եմ ես:

Առաջին օրս տառապանքի մեջ,
 և երկրորդ օրս՝ նորից տառապանք,
 և երրորդ օրս տառապանքի մեջ,
 և չորրորդ օրս՝ չորից տառապանք:
 Հինգերորդ օրս տառապանքի մեջ,

վեցերորդ օրս՝ անհուն տառապանք,
 ո՞ւր է տանջանքի կիրակին, Տե՛ր իմ,
 հիմա աշխարհում ի՞նչ լույս է արդյոք,
 ի՞նչ ձայներ են, որ մտնում են անձավ,
 ...առաջին օրս տառապանքի մեջ,
 և վերջին օրս՝ տառապանք ու ցավ:

Աստրժոն նման խաղաղ պահիր քեզ,
 աստրժոն նման եղիր բարեսիրտ,
 նրա պես եղիր հավասարատես
 և ծաղկեցրու նշխարը լույսիդ:

Աստրժոն նման եղիր գթառատ,
 շուրջդ բարություն ու սեր սերմանիր,
 ձեռքդ տար զգույշ, և հոգիներից
 չարի, պղծության արմատը հանիր:

Հանիր, քանի դեռ ուշ չէ հավիտյան,
 քանի դեռ ցավ կա հոգում բզկտված,
 և հավատա, որ քեզ էլ հավատան,
 և հավատա, որ խեղճ են ու լքված:

...Քո լեռան վրա չի ծաղկում ոչինչ,
 քո լեռն՝ ամայի, և հուզումդ՝ մերկ,

լուսնի տակ շփոթ մի՛ կանգնիր այդպես,
Մի՛ սարսռեցրու կարոտներդ մեղկ:

Եվ թե քեզ ուտեն, դու մի՛ վշտանա,
մի՛ տրտմիր ցավով, այլ լոկ իմացիր,
որ զեռունները մարմինդ կերան՝
ներանք, որ միայն ապրում են հացիվ:

Եվ թեև սուտ է,
թեև չի լինի,
սակայն հավատա կրկին ու կրկին,
որ քո մասունքը նրանց մեջ մի օր
աշխարհ կբերի Հրաշք-Մանուկին:

Եվ հավատալով բաշխիր քեզ, օրհնյա՛լ,
մատուցվիր՝ ինչպես սերն է մատուցվում.—
ոգեղեն խոսքը և լույսն աստղերի
ահա գալիս են, քո մեջ ազուցվում:

ՕԴԸ

Կախվել է կապույտում
 արտույտը իր թելից,
 զրնգուն ծիծաղ է
 ծավալվում եթերից:

Արտույտը ի՞նչ պիտի,
 թե օդում ինչե՞ր կան.—
 ապրող ու մեռնողի
 հառաչ ու ճիչեր կան,

Փշրված հույսերի
 գունավոր խիճեր կան,
 արցունքի շթափվող,
 հինավուրց լճեր կան,

Պատկերներ, որոնց մեջ
 քայլում ենք ամեն օր,

մի տեղ է, որտեղ մենք
փայլում ենք ամեն օր:

Ճոճվում ենք, նա մեզ հետ
Ճոճվում է թախծալի,
շարում է մեր առջև
պատկերներ բաղձալի:

Միծաղը ցողում է
մեր բոլոր ափերին,
և հեշտ է հարմարվում
մեր բոլոր շափերին:

Մեզանից պղտորվում,
սնում է ինքը մեզ,
իր մաքուր թարմությամբ
զինում է ինքը մեզ:

Լուում ենք—մեզ համար
խորքեր է բաց անում,
խոսում ենք, մեր ձայնը
մեր դեմ է բարձրանում:

...Նվ լռեք, մի՛ ասեք,
ախ, մարդիկ դաժան են,

կարող է մեզ օգը
զդալով բաժանեն:

Եվ, իբր, հենց այնպես,
հնդալով բաժանեն,
ծիծաղով, կատակով,
թնդալով բաժանեն,

Չթողնեն ինձ ու քեզ
կախվելու մեր թելից,
մի օր էլ ինձ ու քեզ
զնդանով բաժանեն:

ԱՆՍԱՀՄԱՆ ԼԵՌԸ

Ծս քեզ շեմ ասելու ոչ գգվալից խոսքեր,
 շեմ խոսելու
 քեզ հետ
 աղոթքներով վերջին,
 դու՛ Անսահման մի լեռ,
 ես՛ լոկ մի շշնջյուն,
 որ խառնըված է քո
 ամենօրյա շնչին:

Դու՛ Անսահման մի լեռ,
 Դու՛ Արարատ,
 իսկ ես
 քիչ է մնում քո դեմ
 արձանանամ այսպես
 ու ոչ մի բառ չասեմ,
 չասեմ ոչ մի հնչյուն. —
 չէ՞ որ լեռն Անսահման

միլիոն տարին մեկ է
հրաբուխով ճշում:

Այնքան մաքուր ես դու
այսօր
և այնքան պարզ,
կապույտի մեջ այնպես
անսահման ես հառնել,
որ ուզում եմ քեզ պես
լինել մեծահոգի,
քեզ պես ներել նրանց,
ովքեր քո անունը,
մեծությունը,
փառքը
իրենց շնչին խոսքի
ցավերին են խառնել:

Այնքան մաքուր ես դու
այսօր
և այնքան պարզ,
կապույտի մեջ այնքան
անսահման ես կանգնած,
որ թվում է կյանքի,
լույսի,

երջանկության
 շող ու շռայլն ամբողջ
 քո խորքում է փակված:

Մինչդեռ, ո՞վ իմանա,
 դարերի ինչ ցավեր
 և ինչ տագնապներ են
 աճում հոգուդ խորքում,
 որ անսահման դարեր
 անվերջ պիտի եռան,

և ո՞վ կհասկանա,
 թե ի՞նչ անմեկնելի
 ցավերով է ապրում
 Անսահմանը լեռան:

Մութն օրորվելով
նստում է ծառին.—
ծառն ինքը արդեն
մասնիկն է մութի:

Մութն օրորվելով
նստում է բառին.—
բառն ինքը արդեն
մասնիկն է մութի:

Մութն օրորվելով
կուլ տվեց տարին.—
ախ, տարին ինքը
մասնիկն է մութի:

Խոստովանանքս
ծանր է ավելի,
քան ծանրությունը
իմ լուռ ամոթի:

ՕՐՈՐՈՑԱՅԻՆ

«Այսօր էլ ցավում է իմ սիրտը,
այսօր էլ տխուր եղանակ» —
չեմ ուզում, որ ներեք մեղքերս,
չեմ ուզում ինձանից նեղանաք:

Հարբած եմ հնամյա գինու պես,
հարբած եմ միրածով երեկվա,
հարբած եմ անսահման գիշերով,
հատ ու կենտ աստղերով ցերեկվա:

Ճոճվում եմ մուժի պես անիմաստ,
կգնամ, ձորերը կլցվեմ,
որ մի օր ջերմանամ արևով
և ապա հողի մեջ ներծծվեմ:

Ծս տեսա գույները ձեր շքեղ,
ես տեսա խրախճանքը ձեր մեծ,

և, ինչ ցավ՝ մի տխուր եղանակ
անսահման իմ թախիծը մեղմեց:

Մի տխուր, հնամյա եղանակ
այն հեռու դարերից դուրս պեղված,
որի մեջ մի բոբիկ հովվուհի
երգում էր շուրթերով մղեղված:

Երգում էր մեղմորեն ու հանգիստ,
երգում էր իր կարոտը թաքուն.—
այդ երգը ես հիմա լսեցի
մեն-մենակ մեկնելված ծմակում:

Եվ հետո խմբցի թունդ գինին,
որ շուայլ արևով ես լցվեմ,
բայց հիմա ճոճվում եմ մուժի պես,
որ հետո հողի մեջ ներծծվեմ:

Եվ ի՞նչ են գույները ձեր շքեղ,
և ի՞նչ է խրախճանքը ձեր մեծ,
երբ տխուր այդ փոքրիկ մեղեդին
անսահման իմ թախիծը մեղմեց:

«Այսօր էլ ցավում է իմ սիրաբը,
այսօր էլ տխուր եղանակ»...

չեմ ուզում, որ ներեք մեղքերս,
չեմ ուզում ինձանից նեղանաք:

Եթե ամեն ինչ մեր ճանապարհին
ի վերուստ այսքան հստակ է դրված,
ինչո՞ւ է կյանքը այսքան դժվարին,
և հոգին՝ այսքան մութ ու գրգռված:

Օրերն ինչո՞ւ են տրտմորեն անմիտ,
և մարդիկ այսքան տազնապոտ ու շար,
և իրար հանդեպ ճղճիմ ու նվաստ,
և բախտի հանդեպ տրտմորեն անճար:

Ինչո՞ւ է այդպես,
ի՞նչ գաղտնիք կա, Տե՛ր,
հավիտենական քառսիդ խորքում,
դու արարում ես մի՞թե լոկ ճորտեր,
որոնք քո դեմ են անվերջ բողոքում:

Կամ քո գթության աղերսողն են խեղճ,
կամ քո զայրույթի ստրուկն են հլու,

Նրանք շեն ապրում գորովանքիդ մեջ
առանց քո ճորտի ճորտը լինելու:

Ինչո՞ւ է այսպես,
ի՞նչ գաղտնիք կա, Տե՛ր,
ի՞նչ դե ես դրել մարդկանց սրտերում,
մեկը մյուսին դարձրնում ես կեր,
հետո դժոխքիդ համար մթերում:

Տանում ես նրանց, ձուլում ես կրկին
ուրիշ ձուլվածքով, սակայն նույն կավից,
և տառապում են նրանք քո ձեռքին
ուրիշ սրտերով, սակայն նույն ցավից:

...Իմ ցավերի մեջ լուռ տապակվելով,
ես իմ օրերը ապրում եմ համառ,
հողից պոկվելով,
հողին հակվելով՝
արվեստի անսուտ հրճվանքի համար:

Անցանք թեթև
ու տրտմորեն
անմիտ անցանք,
անցանք՝ որպես
մութ օրերի
մռայլ հանցանք:

Անցանք տխուր
երազելով,
օրերի դեմ
կակազելով,
կյանքի թելին
ուլունքների
նման անդին
շարելով մեր
օրերը որք
ու տրտմագին:

Հիմա էլ ո՞վ
գուրգուրելով
պիտի կրծքին
տանի հպարտ
ուլունքաշարն
այդ շափյուղա,
հիմա էլ ո՞ւմ
կրծքի վրա
տրտմությունն այդ
պիտի շողա...

Արի, զավակս, արի, սիրելիս,
արի, քեզ տանեմ ավետյաց երկիր,
ազատեմ կյանքդ շարքերի ձեռքից,
դրախտի երկիր տանեմ քեզ, արի:

Թաթիկներդ անուշ դիր կրծքիս վրա
և ինձ ողողիր աչքերիդ լույսով,
այնտեղ պիտի մենք քրքջանք ազատ,
և պիտի ազատ ապրենք երկուսով:

Նայիր աչքերիս երկար ու երկար,
նայիր մեղմորեն ու նայիր անհագ՝
դու պիտի փակես քո ձեռքով նրանք
և կրկին մնաս հավիտյան մենակ:

Արի, զավակս, արի, սիրելիս,
արի քեզ տանեմ դրախտի երկիր,
ազատեմ կյանքդ շարքերի ձեռքից,
և դու ինձ դառը հոգսերից փրկիր:

ՃԱՌԱԳԱՅՔԻ ԿՅԱՆՔ

Սրբ ճառագայթը ճեղքում է մութը
 առանց որևէ դիմադրության,
 հետո շերտ առ շերտ բացում է հերթով
 բոլոր ժալքերը թանձր լուսյան,
 ինձ թվում է, թե այդ հս հմ այդպես
 լցված տաքությամբ կորած բարության,
 այդ հս հմ այդպես թեթև ու հանգիստ
 բացում ժալքերը քնած բնության:

Նրա հետ մեկտեղ հայտնագործելով
 լեռներ, հովիտներ, դաշտեր ու ձորեր,
 նրա հետ մեկտեղ ժպտում հմ նրան,
 որ շողերի հետ «քելեր ու ցոլեր».—
 օժում հմ նրան երկնային ցողով
 և ինձ զգում հմ լճեր ու ծովեր,
 որ մարգարիտներ լույս աշխարհ բերեմ
 և նրա քայլքին վայելող ձոներ:

Եվ երկիրն ամբողջ, ժպիտներ ու լաց
 նրա հետ մեկտեղ հայտնագործելով,
 շորացնում եմ ես աշիկները թաց
 նրա ջերմությամբ և նրա ձեռով:
 Նրա Ետեից վազում եմ խելառ
 և խոտերի մեջ գալարվում թեթև,
 փնտրում եմ սիրո ստվերը փափուկ,
 հետո ննջում եմ ստվերի հտև:

Եվ ամբողջ մի օր լուռ թափառելով,
 անթիվ ձայներ եմ լույս աշխարհ հանում
 ձայներ, որոնք լուռ տանջվել են անվերջ
 գիշերվա մթին ապաշխարանում:
 Գուրգուրում նրանց, շոյում եմ տաքուկ,
 նրանց հավատը լուռ նորոգելով,
 ապրում եմ մի ողջ հավիտենություն՝
 հավիտենության հիմնը ոգելով:

Եվ ծերանում եմ հոգնած, վաստակած,
 ճառագայթի հետ ծերանում եմ ես
 և պատրաստվում եմ նրա հետ շիկնած
 «բարի գիշերս» շնջալու ձեզ:

Սակայն երբ նորից փչում է քամին,
և կծկըվում է աշխարհը ցրիվ,
ուզում եմ վազել նրա ետևից,
քանի դեռ մութն ինձ չի ծածկել լրիվ:

Ամպը քարի ճեղքով
 կիրճի մեջ է լցվում,
 իսկ երկնքում այնքան
 ամպե կիրճեր, այնքան
 հառաչներ ու ճիչեր,
 այնքան ձորեր մթին
 և վարդագույն խաչեր,
 որ ամպն ասես հոսում
 երկնի եկեղեցուց,
 պարուրում է ձորում
 կանգնած եկեղեցին:

Ուխտավոր է: Մի քիչ
 հանգիստ կառնի այնտեղ,
 կմլմլա մի քիչ
 պատերի մեջ անձուկ,
 հետո ոգեկոչման
 առաջին իսկ կանչից
 նա կհիշի իրեն՝
 նա կդառնա արցունք:

Ես ամեն անգամ իմ հավատի մեջ
 կրկին ամրանում,
 և բախտիդ հանդեպ
 իմ արյան միջից
 հավատարմության խոսքեր եմ քամում.—
 քանի որ, իրոք, քեզ հավատալով,
 ինձ եմ հավատում,
 քեզ նվիրվելով՝
 նվիրվում եմ ինձ,
 քո տառապանքը քեզնից զատելով՝
 ինձնից եմ զատում,
 և ժպիտիդ պես
 ծաղկում եմ ինքս իմ նվիրումից:

Չեմ ուզում լինել ես քո մարգարեն,
 քանի որ ինքդ ապրում ես կարծեմ
 առանց մարգարե,

և դեմքդ ամբողջ — պատկերդ խոհուն —
 մարգարենների դեմքեր են քարե,
 և միտքդ ամբողջ
 մարգարեական խոկում է ներհուն. —
 այնքան բազմածալ,
 այնքան բազմանիստ,
 որ քարերդ անգամ, — իմաստուն քարեր, —
 որ քարերդ անգամ իրար չեն ներում:
 Ես նստել էի պատուհանիդ դեմ
 և լսում էի նրանց հինավուրց
 որոտմունքը խուլ,
 նրանց ահռելի զղիրդը քարե,
 և տեսնում էի, որ այդ տարերքում
 կարող է կորչել ամեն մարգարե,
 որ զուրգուրելով քո դեմքն անճանաչ՝
 պիտի քեզ կոչի ներդաշնակության,
 գրկիդ մեջ ծիծաղ ցանելուց առաջ:

Ես նստել էի պատուհանիդ դեմ
 և լսում էի արարմունքներիդ
 որոտմունքները երկիր-երկնային՝
 սպասելով լո՛ւյս,
 անսահման մի լո՛ւյս,
 և սբարդ ու հստակ տեսնում էի, որ

քո ներսում քնած Արևներ կային,
և քո Աստղերը,
քո մեծ Աստղերը
շողշողում էին պատուհանից դուրս:

Մայր մտնող արևին ասացի՝
Դու վաղը նորից ես ծնվելու,
և վաղը քո շքեղ ծնունդին
շողարձակ երգեր են ձոնվելու:

Կձոնվեն,
և դու էլ ժպտալով,
կարծես թե ոչ մի բան չգիտես,
կսահես կամարով քո կապույտ
ամենից զորավոր երգի պես:

Սակայն դու
այն բոլորն, ինչ թողիր
գիշերվա փափկամութ քողի տակ,
չե՛ս տեսնի էլ երբեք, չե՛ս գտնի
պտտվող քո ճամփին բովանդակ:

Չեմ ասում,
 թե դու էլ ինձ նման
 կարոտի փսոսանք ունենաս,
 ի՞նչ արժե աշխարհը քեզ համար,
 գեղեցիկ ու տխուր պատկերն այս:

Ի՞նչ արժեն տանջանքներն այս անմիտ,
 ի՞նչ արժեն օրերն այս հոլովվող,
 երբ դու կաս, եղել ես, կլինես,
 իբրև լույս,
 իբրև օդ,
 իբրև հող:
 Չես լսի շշուկը շուրթերի,
 որ վերջին ցուքովդ շիկացած
 ողջ գիշեր դողացին կարոտից,
 և այդ խեղճ կարոտը հեկեկաց:

Չե՛ս լսի,
 դու վերին զորավոր,
 չե՛ս լսի,
 դու հզոր առաքյալ,
 և ոչինչ չի լինի լսելու,
 երբ նորից ուզենաս աշխարհ գալ:

Եվ կրկին շեղածը լսելով,
դու վաղը նորից ես ծնվելու,
և կրկին քո շքեղ ծնունդին
շուրջարձակ երգեր են ձոնվելու:

Դու հզոր,
դու վերին առաքյալ,
ամեն օր դու լքող ու լքյալ:

Վերին ոլորտներից,
 կապույտներից անհուն
 անտես աշխարհների
 ծիրից եթերային,
 հոգու խորքը մի տաք
 մեղեդի է սահում,
 որ հունցում է լույսով
 մարմինն իմ մարդկային:

Ինձ հունցում է լույսով,
 փխրեղնում է նա ինձ,
 տաքուկ սարսուռներով
 անջատում է մահից,
 ծաղկեցնում է սիրտս
 ճերմակ լոտոսներով,
 որ շկորչեմ հանկարծ
 անմիտ բորբոսնելով:

Աշխարհ գալուս համար՝
միայն մի ակնթարթ,
և գնալուս համար՝
միայն մի ակնթարթ.—
զույգ սյուններ են սրանք՝
կապույտ ու սև,
սրանց միջև կյանքս
երկար սպասումի
մի հարյացք է անթարթ:

Ի՛նչ կա, կնստենք ամեն օր այսպես
 և նույն հարցերը կտանք ու կառնենք,
 այրվող շուրթերով նույն քուրայի մեջ
 վառվող մտքերը իրար կխառնենք:

Կխոսենք երկար, կլռենք կրկին,
 ոչ մեկի համար բախտ չենք գուշակի,
 մեր լուռ աչքերից լուռ կբարձրանա
 տրտում շամանդաղ, կարոտի շոգի:

Ծվ կդժգոհի այն կյանքը մեզնից,
 որի համար մենք լույսաշխարհ եկանք,
 այսինքն՝ որ ոչ եղանք աղորիք,
 ոչ ոսկեհատիկ աղացող երկանք:

Սակայն վերստին ապրում ենք ու կանք,
 մեր մեջ ծաղկում են վարդեր ու քրքում,

քանի որ հույսը ապրում է մեր մեջ
և իր պատյանը երբեք չի լքում:

Չհավատալով խաբկանքին խոսքի,
չհավատալով վերին ատյանին,
զոհաբերելով օրերը ոսկի՝
մենք մեզ զոհում ենք Հույսի պատյանին:

Սնում ենք անվերջ պատյանն այդ պիրուն,
տալիս ենք օդին, որ շժանգոտի,
վրան ցանում ենք օժանելիքներ,
շոյում, լվանում, կապում ենք գոտի,

ադամանդներով զարդարում նրան,
արժեք ենք տալիս, բայց արի ու տես,
որ վերջիվերջո, ժամանակի հետ
մի կողմ ենք նետում անպետք իրի պես:

Նետում ենք դեպի պարզ անգոյություն,
որ ճանաչում ենք հոտից ու գույնից,
և Հույսն այնտեղից լողում է աշխարհ՝
կրկին ծնվելով անգոյությունից:

Գիտակ լինելով հոսքին այս տարտամ,
աշխարհում անթիվ կատարվածներին,

մենք ամեն անգամ նոր հույս ենք տալիս
հույսի պատճառով խաթարվածներին:

Եվ կյանքի շքնաղ գեղեցկության մեջ
թեև ոչ մեկին բախտ չենք գուշակի,
բայց մեր աչքերից կծխա անվերջ
կարոտի թախիժ և հույսի շոգի:

Օրվա այն պահերին,
 երբ մշուշն է իջնում,
 երբ որ թուլանում է օրը պրկումներից՝
 ամեն տեսակ հոգսի,
 գործարքների,
 կրքի,
 երբ որ տղամարդիկ,
 կարծես ուրիշ տեղից հենց նոր վերադարձած,
 ուրիշ վերհուշներից բռնկվելով կրկին,
 մարգարեանում են իրենց կանանց համար՝
 թե այս վերջիններս երբեք մարդ չեն դառնա,
 և որ կանայք, այնքան իբրև ներողամիտ,
 իրենց անշրանցիկ հայացքներով
 սպանում են իրենց տղամարդկանց
 անհոգեբան, փոքրիկ զորությունը շնչին,
 երբ որ տղամարդկանց
 աղաղակը՝ հանուն ճշմարտության

խլանում է օրվա աղմուկներում,
կամ էլ իրենց կանանց մուշտակներում փափուկ,
օրվա այն պահերին,
երբ որ մանուկները ունեն լրիվ աշխարհ,
քանի որ ծնողները իրենց հետ են արդեն,
ես իջնում եմ դանդաղ
խորքերն այն լուսթյան,
որ ծնվել եմ լուկ ես պաշտպանելու համար:

Եվ իջնում եմ այդ ողջ աղմուկներով,
հոգսով,
գործարքներով,
կրքով անպտղաբեր,
փողոցների վրա աշնան տերևների
անհրապույր, վերջին սվավոցով
և աշունով
անգամ մի ամառվա շիվի,
որը հասցրել է ընդամենը, գիտե՞ք,
երկու-երեք տերև ճառագայթել երկիր,
և որ հիմա արդեն աշուն ունի,
այսինքն թե՛ նա էլ տեսավ անքննելին,
այսինքն թե՛ նա էլ
ՈՒՆԻ ԿՈՐՈՒՍ.—
ահա այս բոլորով և ժպիտով նրանց,

ովքեր ժպտացել են իրար և ինձ համար,
մենակ ես իջնում եմ խորքերն այն լուսթյան,
որ ծնվել եմ լոկ ես պաշտպանելու համար:

Այնտեղ—այդ լուսթյան հնձանի մեջ
դատարկում եմ բոլորն՝ ինչ-որ տարա
և քամում եմ բոլորն՝ ինչ ունեի,
հետո խոհի քարե երկանքները հսկա
դնում դրանց վրա
և լուռ սպասում եմ
ուրիշ հնչյունների:

Այո՛, ուրի՛շ, ուրի՛շ,
բոլորովին ուրի՛շ...
սպասում եմ ԵՐԳԻՆ,
սպասում եմ համակ լսողություն դարձած,
որ, ուր որ է, հիմա
պիտի ծնվի վերքից
այն դալարուկ շիվի,
որ ձմռան դեմ կանգնած, դողդողալով,
ճանաչում էր իմաստն, անքննելին,
ճանաչում էր մահվան խորհուրդը մեծ,
որով դառը կյանքն էլ
քաղցր երգ է դառնում:

Հաջորդ գարնանն այդ նույն շիվի մոտով
 ես անցնում եմ խորին խոնարհությամբ՝
 քանի որ նա արդեն
 ասլրեց մի կյանք,
 իսկ ես բռնկված եմ միակ մայրամուտով:

Ծվ նրա մոտ այնպես թեթև եմ ես նայում
 օրվա աղմուկներին, հոգսին՝ շնչին բաներ,
 Ծս կարող եմ ապրել
 Նրա ստվերի մեջ,
 և կարող է ապրել ամբողջ մի ժողովուրդ՝
 եթե ապրում է նա:

Օ, լուսթյան հնձան...
 երբ այդ ամեն բանից
 զուլալ երգն է քամվում
 կաթիլ-կաթիլ,

ես նայում եմ նրա շողշողանքին մաքուր,
 ես խմում եմ նրա զրնգոցը լուսե,
 որով պիտի հոգիս փրկվի և համբառնա.—
 չքանում են բոլոր
 աղմուկները պատիր,
 և նույնիսկ այն, որ լուրջ տղամարդիկ
 մարգարեանում են իրենց կանանց համար՝
 թե այս վերջինները երբեք մարդ չեն դառնա:

ՄՆՈՒՆԻ

Մշուշ, մառախուղ և տանջամահ
երազանքների շղթա անվերջ՝
մանուշակագույն ու գորշ ու պաղ
բլուրների և դաշտերի մեջ:

Քամին սրտիցդ փուխը աշնան
տերևների հոծ երամ պոկում,
լցնում է դատարկ պարկը հույսիդ,
և մորմոքում է, և ամոքում:

Հակա վիհեր են շուրջդ այդօր,
որոնք լցված են լոկ մի գույնով,
ամենուր թանձր գորշությունն է
հոսում քո փայլուն երկրի հունով:

Երկինքը փակ է, արեգակին
չես տեսնի անգամ փակ աչքերով,

լցված է շուրջը հալածական
միտքը շարշարող մութ քաջքերով:

Բայց գոնե մի տեղ պիտի կանգնի՞
հուսահատության հոսքը առատ. —
...և հանկարծ երկնի պատովածքից
դանդաղ ծնվում է կյանն Արարատ:

ԱՆԵԼԱՆԵԼԻ ՓԱԵՈՒՍՏ

Քեզ թվում է, թե
անվերջ փախչում ես դժբախտությունից,
փախչում ես կյանքի ցավից ու թուլնից,
և դժբախտության անվերջ անհեթեթ
և անվերջ անմիտ անմտությունից:

Եվ թվում է քեզ,
թե այդ խելահեղ վաղքն իր վախճանը
կունենա մի օր,
կհանգստանաս արտերի նման,
կհանգստանաս ծաղիկների պես,
մինչև վախճանը կգա մեղմ օրոր
և թույլ տրտմությամբ կպարուրի քեզ:

Օ՛, ի՞նչ հոյակապ վախճան կլինի,
քանի որ այդպես վերջավորվելով,
կդառնաս խաղող, կդառնաս գինի,

և լույսի նման միշտ հոլովվելով,
կմնաս հյուլեն անծայր-անհունի:

Բայց դու,
փախչելով դժբախտությունից,
չես էլ մտածում,
որ դա հենց քոնն է,
որ քեզ հալածում
և դարձնում է քեզ իր ճորտն ու գերին,
որ երբե՛ք, երբե՛ք
չի հալածելու նա ուրիշներին,
նա դուրս չի գալու երբեք իր հունից,
կամ ուրիշների ինչի՞ն է, թե դու
փախչում ես հենց քո դժբախտությունից:

Ուրեմն՝ դնա ճանապարհը քո,
և այրիր կյանքդ՝ որպես տխուր ջահ.—
դժբախտությունդ գալիս է քեզ հետ,
միայն թե այնպես գուրգուրիր նրան,
որ սիրտդ, սիրտդ ցավից չճշա:

Եվ որ վախճանը հենց այնպես լինի,
որ դառնաս խաղող, որ դառնաս գինի.—
և լույսի նման միշտ հոլովվելով,
հոլովվես՝ իբրև հյուլեն անհունի՝
քո ցավերի հետ վերջավորվելով:

Քարախյունն այնպես հեշտ է հասկանալ,
քարախյունն այնպես հեշտ է ընկալել՝
քո շքնաղ կրծքի վանդակը փոքրիկ
կարկտահարում են ծովային քարեր:

Ալիքներն ուժգին բախում են ներսից,
ալիքների մեջ խեղդվում են բառեր. —
քարախյունն այնպես հեշտ է հասկանալ,
քարախյունն այնպես հեշտ է ընկալել:

Խեղդված բառերի գերեզմաններին
իմ մեջ շարված են մամուսապատ քարեր:
Իմ ներսում հիմա
մամուռ է աճում,
որ ալեկոծել չես կարող բնավ,
և ոչ էլ գոնե կարող ես վառել:

Այդ մամուլների վրա թևաբեկ
 հիշողությունն է ճալի պես ճշում՝
 քո կորած կյանքի հիշողությունն է
 սրտիդ բարախի ամեն մի հնչյուն:

Այնտեղ, հրաշալի պարտեզներում
լողում է հովը մեղմ՝
իմաստունի ձեռքին,
որ կարծես թե լինի մի թափանցիկ աշուն,
իմաստունի ձեռքին,
որ դրված է ողորկ ձեռնափայտի վրա,
փսփոսալով կյանքի մի ներդաշնակ շարժում:

Փափուկ, ինչպես միտքը,
որում կարելի է
նորածընի թավիշ մարմինը փաթաթել,
և որ ազատվել է
կյանքի դիմադրության կարծրությունից,
հովը շուլալվում է
աշնանային փխրուն արևի հետ,
և միասին նրանք
ազատում են գույներն ամուսն թանձրությունից:

Այնտեղ,
 հրաշալի պարտեզներում
 տղորկ ձեռնափայտը հենարանն է կյանքի,
 այն սպառվող կյանքի,
 որ մղվում է դեպի
 խորքերն իր մանկության,
 իսկ այնտեղից այն կողմ՝
 դեպի Անէություն:

Դեպի պայծա՛ռ, շքնա՛ղ, մաքո՛ւր անէություն:

Ո՛չ,
 մահ չկա բնավ:

Այսքան փխրուն, փափուկ արևի հետ,
 այսքան անիրական հովի թավիշ թևին,
 այսքան հրաշալի պարտեզներում,
 այսքան երկար, դժվար կյանքից հետո
 էլ մահ չկա բնավ,
 կա ետադարձ փոքրիկ ճամփորդություն՝
 դեպի մանկությունը,
 ապա դեպի դրախտ,
 և այնտեղից արդեն՝
 դեպի անէություն:

ԻՍԿ ՆՐԱՆՔ ԱՅՆՏԵՂ ԵՐԳՈՒՄ ԵՆ ԴԵՌ

Մեր ջահելության բորբ օրերին,
 երբ որ Պուշկինն անգամ թվում էր սառ,
 երբ գորշ առօրյան ծածկում էինք
 երազանքներով հազար-հազար,
 այն հեռավոտոր, հեռուուտ, բորբ օրերին,
 տերևների նման անմեղ ու խեղճ,
 շրշում էինք վարձու նկուղներում,
 գինու, ծխի, մոմի բուրմունքի մեջ:

Սրգում էինք խոնավ, տխուր երգեր,
 ապա երազների փայլով ներհուն
 շրջում էինք նեղլիկ փողոցների
 թաղարաններով ծածկված նկուղներում:
 Եվ հայացքներում մեր մշուշոտ
 ծխում էր կնոջ կարոտը բորբ,
 և մնում էինք կրկին լքված,
 և մեր կարոտը մնում էր որբ:

Այդպես անցնելով օրերն անտես
 և մեզ կոփելով հազար կողմից,
 կարծր մի թախիժ թողեցին մեզ
 երազանքների կապույտ հողմից:
 Կարծր մի թախիժ թողեցին մեզ,
 և ոչինչ չկա զարմանալի,
 որ երգերն այսօր շրշում են խեղճ
 նկուղների մեջ դաժան դարի:

Նրանք շրշում են կարոտը հին
 և թրթռում են մոմի հանգույն,
 բայց նրանց անտես թրթիռի մեջ
 բոց նժույզներ են խելառ վարգում:
 Նրանք թռչում են հողմի նման,
 և նկուղների վրա բառով
 դեռ դիմանում է ինչ-որ մի կերպ
 մեր կարծրությունը երեբալով:

Իսկ նրանք այնտեղ երգում են դեռ
 և հաղորդվում են ոգու լույսով,
 և նրանք այնտեղ հերքում են դեռ
 մտքի ամլություն և ոգու սով:

Վայրկյանները ջարդված ծառեր են—
կախվել են օդի մեջ:

Վայրկյաններն արցունքի գրնգուն կաթիլներ են—
մեր ծանր ոտքերի տակ
տափակում են նրանք,
ու դառնում են աշուն՝
նախշուն, կամ ոչ նախշուն:

Անցնող տարիները
կտրված մատներ են մեր ձեռքերի վրա.—
անցնող տարիները
կտրված ձեռքեր են,
կտրված ծառեր են.—
մենք քանի՞ ձեռքեր ենք կորցրել աշխարհում:

Ասում են՝ չի եղել,
ասում են՝ շունեիք.—

մենք մի սիրտ ունեինք,
 դարձրինք դամբարան,
 և մեր սիրտը հիմա լիքն է այնքան,
 որ օդ չկա անգամ աճյունների համար:

Մենք քանի՞ ձեռքեր ենք
 կորցրել աշխարհում:

Հին դարպասների գոց աչքերի դեմ
մի ծեր կատու էր մլավում հոգնած.—
փակ դարպասների, ծեր կատուների
աղջամուղջի մեջ
խուլ զառանցում էր քաղաքը քնած:

— Ախ, թե բացվեին դարպասները գոց,
և այն աշխարհը շարտվեր կատուն...

մի ծեր աքաղաղ ծուղրուղու կանչեց,
և մի բանտարկյալ հառաչեց բանտում:

ՊԱՐԻՍՊՈՆԵՐ

Պարիսպների տակով քայլում եմ ես,
 ու երբ կանգ է առնում իմ մարմինը հոգնած,
 պարիսպները քայլում են իմ վրայով:

Իմ գլուխը ինձնից բարձրանում է ահով,
 ստվերացած,
 դժգույն,
 գլորվում է պարիսպների
 գլուխների վրա ատամնավոր:

Նա նայում է շուրջը՝ աչքերը փակ,
 ու խելահեղ վազքից ընդարմացած
 թե ուզում է ընկնել
 պարիսպներից այն կողմ,
 ինչ-որ անհայտ ձեռքով կտրվում է հանկարծ
 ու հայտնվում ուղիղ ոտքերիս տակ:

Շուտով շոգ ամառ կգա վերստին,
կապույտ ջրերը դանդաղ կօրոորվեն,
կանաչ թփերում, ստվերների մեջ
հոգնած հովերը լուռ կմոլորվեն:

Եվ կարծես թղթե սագեր ու բադեր,
որ մանուկներն են շինել տեսրերից,
դանդաղ կսահեն ջրերի վրա՝
ազատված ծանր քայլելու բռնից:

Շուրջը կլցվի անուշ բուրմունքով,
կյանքը կդառնա լոկ շնչառություն,
կքանդվեն պրկված նյարդերը բոլոր,
չի շարժվի տեղից ոչ մի շարություն:

...Հավատամ խոսքիս և ննջեմ մի քիչ,
շոգ ուղեղս տամ կապույտ ջրերին.—

Խոսքն այն դեպքում է լինում ամոքիչ,
 երբ դիմանում է իր ծանր բեռին:

Նա դիմանում է իր ծանր բեռին,
 իսկ ես իմ բեռին էլ չեմ դիմանում,
 դրա համար էլ սառույցի միջից
 տոթակեզ ամռան պատկեր եմ հանում:

Երբ մանկությունդ
 թողնում ես հեռու սարերի վրա,
 երբ մանկությունդ թողնում ես մենակ
 հեռու լեռների լանջերին փափուկ,
 նա հովերի հետ խաղում խուսափուկ,
 նա աստղերի հետ զրուցում անհագ,
 հետո հոգնելով մենակությունից,
 դանդաղ սուզվում է կրծքի մեջ լեռան:

Նա լուռ սուզվում է կրծքի մեջ լեռան,
 ինչպես լեռնաբուխ ակունքները ջինջ,
 որ լուրթ հեքիաթներ հոլովում աննինջ,
 անհուն խորքերից հանում են խոսքեր
 պարզ ու պաղպաղուն,
 որոնցով հետո քո ամբողջ կյանքում
 քո մանկությունը դու ետ ես կանչում,
 իսկ նա՝ միայնակ,

նա՛ տրտում, անքուն,
դանդաղ սուզվել է կրծքի մեջ լեռան:

Ծս ետ եմ եկել, որ գտնեմ նրան:
Գտնեմ: Բայց որտե՞ղ կարող եմ գտնել.—
ակունքը այնպես ամուր է փակված,
սպի է կարծես,
լոկ շուրջը, իբրև պարզ հիշողութիւն,
քարերն են քրտնել:
Թփերը երկար մազարմատներով,
քարերի վրա ուժը վատնելով,
հասնում են նրան,
քանի որ նրանց տերևներն ահա
շողում են կանաչ, ծանոթ արցունքով:

Ծս նայում եմ լուռ, խոր ակնածանքով,
թե ինչպես նրանք ցույց են տալիս ինձ
այն դժվար, խորունկ ճանապարհը, որ
գնում է դեպի այն խորքերը խոր,
ուր որ միայնակ, մի խեղճ մանկութիւն,
պարզ ու պաղպաջուն ակունքների հետ
դանդաղ սուզվել է կրծքի մեջ լեռան:

Ծս իմ մեղքերին իբրև թողութիւն
շշնջում եմ այն խոսքերը մաքուր,

որ շրթունքներիս
դեռ ծաղկում են, կան՝
իրբև անմոռաց հին հիշողություն:

Իսկ ակունքները կբացվեն կրկին,
երբ աշխարհ կզան նոր բանաստեղծներ
այս եզերքներում,
և մանկությունը կխաղա դարձյալ
աստղ ու հովի հետ.—
միայն թե նորից մենակ չմնա,
քանի որ նրան լքողներն իրենց
երբեք չեն ներում:

Ուրախության ի՞հնչ անսահման կարոտ,
 ի՞հնչ ծիածաններ իմ հոգու խորքում,
 ինչ երազներ կան, ինչ պայծառ դեմքեր,
 քնքշությունների ի՞հնչ սերեր անքուն:

Եվ սրանց համար ծաղկում է իմ մեջ
 կատարելության մի անհուն թախիծ.—
 և սեղմում են ինձ կրքերը շնչին,
 բոլոր կողմերից, աչից ու ձախից:

Եվ սեղմում են ինձ կրքերը շնչին,
 և լցնում են ինձ ընդվզման բոցով.—
 թախիծն ուզում են սպանել իմ մեջ
 շնչին խոսքերի սուտ կրակոցով:

Եվ խլացնում են խնդությունն իմ մեջ.—
 ես էլ կարող եմ հավետ կարկամել՝
 երբ որ ուզում են կոպիտ ձեռքերով
 իմ նրբին սրտից թախիծը քամել:

ՏԻՐԱՄԱՅՐ ՄԱՐԻԱՄ

Ով դու սուրբ Մարիամ, մայր Քրիստոսի,
 մայր երազների, մայր ծլող հույսի,
 ակունք բարության, գանձատուն լույսի.—
 ամեն առավոտ,

առավոտ ծեփին

հեռու երկնքի ամպե դաշտերում,

ամպեղեն շորեր կապած քո մեջքին

և ոտաբոբիկ, լույսի պես թեթև

դու փնտրում ես քո կորած մանկիկին:

Եվ գտնում ես դու,

ուզում ես իջնել,

բայց երկրի վրա իջել է արդեն

գիշերն ահարկու:

Օրորում ես քո կորած մանկիկին.—

երկրի և երկնի սահմանագծում

հոգնած ննջում ես՝ գանձդ քո ձեռքին:

Զարթնում աստղերի արծաթ շշուռից,
 նա դուրս է թռչում քո գրկի միջից,
 և խառնըվում է ինքն էլ աստղունքին:

Չէ՞ որ, ով Մարիամ, ով Աստվածամայր,
 քո Որդուն մի օր խաչել են մարդիկ,
 իր մեծ Հավատի,
 մեծ Ճշմարտության,
 մեծ Միրո համար:

Ծվ կրկին հաջորդ առավոտ ծեղին
 դու փնտրում ես քո կորած մանկիկին,
 և երկարում է ճանապարհդ այսպես
 ու դու չես հասնում, չես հասնում դու մեզ:

ՍԱՐԴԸ

Մեր անքուն բարեկամները
ոստայն են հյուսում մեզ համար,
անքուն
և անտրտունը,
նույնիսկ ձայն չեն հանում,
որ շխախտվի իրենց անդուլ սեեռումը:
Մեր անքուն բարեկամները,
սեեռուն բարեկամները
ամեն օր և ամեն ժամ
ոստայններ են հյուսում մեր մտքերի համար:

Իրենց բարակ, փխրուն ոտքերին օրորվելով,
փափուկ, ինչպես մութը՝ բռան մեջ ճզմըված
և բռան մեջ ճզմած
մութի նման տձև,
նրանք լույսի միջով
քայլում են լուռ, անձայն,

և մեր շուրջը
 փափուկ
 ոստայն են հորինում՝
 իրենց մաղձը երկրին հոլովելով՝
 իբրև փափուկ մետաքս,
 իբրև մի բան,
 որի
 ավերման մեջ անգամ
 ձայնի նշույլ չկա:

Ծս այդ սարդին տեսա քարերի մեջ.—

Լուսնի լույսը, այդ պաղ ջերմությունը,
 այդ մտերմիկ, փափուկ հայացքը կեսգիշերին,
 որ ես
 սկսել եմ սիրել՝
 իբրև միակ մաքուր ժառանգություն
 իմ խեղճ
 ապ ու պապից,
 Լուսնի լույսը ահա,
 որ կարող է մերվել
 հողին, քարին, թփին,
 մութին անգամ,
 լրիվ անջատված էր
 այդ սև անիրավից:

Նա մտել էր լուսնի սահմանները՝ ասես
միայն նրա համար,
որ ինձ ցույց տա՝ ինչպես
կարելի է անցնել ուղիղ լույսի միջով
և չկպչել լույսին:

Կարող է և փոքր-ինչ ղավեշտական հնչել,
սակայն այդ սարդուկի սուզանավը անձայն
իջել էր հատակը լուսնի ճերմակ ծովի
և սահում էր ինչ-որ տարօրինակ, անդեմ
տարածության խորքում.—

այս խոսքերով, ահա, ես շեմ ուզում ասել,
թե սարդ չկա,
ներա գոյությունը
ևս չիմ հերքում,
ոչ էլ ուզում եմ ես,
որ դուք այդ սարդուկին նմանեցնեք
ձեր շուրջն ապրող մարդկանց,
ոչ էլ ուզում եմ ես,
որ անեծքով բանաք
օրհնանքների համար
կարոտների անդուլ սպասումից
ձեր շուրթերը ճաքած,
ոչ էլ ուզում եմ, որ այս բոլորը հանկարծ
համարեք խենթ կատակ,

ոչ էլ ուզում եմ, որ
ինձ հավատաք:

Բայց սարդը կա,
և դեռ իր պատյանում
անծայր ու անսահման սարդոստայն է մանում:
Նա մեր շուրջը
փափուկ
ոստայն է հորինում
սևեռումով սագահ,
իրեն մաղձը երկրին հռչակելով,
իրրև փափուկ մետաքս,
իրրև մի բան,
որի
ավերման մեջ անգամ
ձայնի նշույլ չկա:

ՃԱՄՓՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ—1

Քայլիր մի գիշեր, և երկու գիշեր,
և այնքան, որքան կարող ես քայլել,
գուցե այն աստղը կհայտնաբերես,
որ մարդկանց համար բնավ չի փայլել:

Գնա մի տարի, և երկու տարի,
և այնքան, որքան կարող ես գնալ,
և գնա նույնիսկ այն դժնի պահին,
երբ որ քայլելն է թվում անհնար:

Քայլիր մի տարի, և միլիոն տարի,
մինչև որ հասնես նախապայերիդ,
մի գնահատիր ոչ անցած ճամփադ,
և ոչ էլ շնչին արժեքը բեռիդ:

Եվ եթե հասնես նախապայերիդ,
ուրեմն՝ մոտ ես և ապագային.—

քեզանից առաջ, նրանք շատ առաջ,
բյուր դարեր առաջ ճամփա են ելել,
և նրանք են, որ մոտիկ են արդեն
ապագաներին բոլոր նոր ու հին:

Եվ եթե հանկարծ քո ճանապարհին
նախաստապերիդ դու շհանդիպես,
ուրեմն՝ սխալ ճամփով ես գնում,
և ոչ մի հրաշք չի՛ փրկելու քեզ:

ՃԱՄՓՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ—2

Մարդիկ, ծնվելով աստղային լույսից,
Ոգու հետ մեկտեղ մայր հողը մտան,
որ մայրը իրենց լույս աշխարհ բերի՝
մայր բնության մեջ՝ պայծառ ոգու տան:

Եվ աշխարհ եկան՝ պարզ, անգիտակից,
լքված մաքրությամբ, տիրով երկնային
աղատության հետ ազատ ճախրելով,
ազնվության հետ բազմելով գահին:

Սակայն ոգու մեջ անհասկանալի
ինչ-որ սարսուռներ, մղումներ կային,
և կավն սկսեց թպրտալ տենդով՝
ելնելու համար գահը երկնային:

Եվ կամաց-կամաց՝
սանդուղք առ տանդուղք,
և կամաց-կամաց՝

հարկ հարկի վրա,
արդարության դեմ քրտինք թափելով,
ձգտեցին ելնել տաճարը նրա:

Սանդուղքներ դրին,
շարեցին հարկեր,
սուր մագիլներով կառչելով ելան,
գերազանցեցին հասակը ծառի,
գերազանցեցին բարձունքը լեռան:

Մղվեցին, ելան տենդագին հեքով,
ինչպես գազանն է հաճույքից հեռում,
ելան, և սակայն շհասկացան, որ
ազատությունը մնաց ներքևում:

Մշուշով լցված հայացքը նրանց
կույր իշխանության մղումն էր գերում,
և չէին տեսնում, որ խիղճը մաքուր,
արդարությունը մնաց ներքևում:

Ազնվությունը մնաց ներքևում,
լույս բարությունը մնաց ներքևում,
նյութի սանդուղքով մղվեցին վերև,
սերը խեղդվում էր արյան հերկերում:

Եվ նա, ով հիմա աշխարհ է գալիս,
մղվում է դեպի սանդուղքը նյութի,
սարսափեցնում է աշխարհ եկողին
սուրբ արդարության պատկերը հուռթի:

Եվ այնպես է նա աստծո տվածը
խորամանկ խաղով նրբին շրջանցում,
որ թվում է թե՛ խիղճ, արդարություն
գազան են վայրի, մարդ են հալածում:

Իսկ ինքը, տեսնք, գնում է դեպի
ակունքը ոգու, տունն ազատության.—
ազատություն է բերելու նա ձեզ՝
ազատությունը հավերժ լուռության:

ՃԱՄՓՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ—3

Նախ դարպասները փակեցին նրանք,
 հետո դռները կողպեցին ամուր,
 պատուհանները փակեցին արագ,
 ապա փակեցին աչքերն իրենց կույր.—
 և հոգում բացվեց մի մեծ երազանք,
 որ վաղը պիտի աչքերը բացեն,
 դռները բացեն,
 բեռները բարձեն,
 և դարպասները բացեն աղմուկով,
 և քշեն դեպի կույր անհայտություն՝
 դեպի նիրվանա,
 կարոտի եդեմ,
 բայց երբ տեղ հասնեն—
 մթնած կլինի,
 կմնան կանգնած
 ուրիշ ձեռքերով
 ուրիշ տեղ փակված
 դարպասների դեմ:

ՃԱՄՓՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ—4

Հաճախ ինքնամոռաց, անակնկալ,
 առանց ճիգ ու ջանքի,
 թեթև, սահուն,
 ես մտնում եմ ինչ-որ բառերի մեջ
 և կորչում եմ ինչ-որ
 բառերի մեջ անհուն՝
 ինչպես որ աղմուկը փողոցներից,
 դանդաղ ներծծվելով շենքերի մեջ,
 փաթաթվում է փափուկ վերմակներով
 և խլանում:

Ախ, աղմուկը, այ՛ո՛,
 որ ծնվելով չոր ու բուրբ բառերից,
 վերջը բառերով է հանգստանում:

Շենքերի մեջ, փափուկ վերմակներում...

Օս մտնում եմ այդպես բառերի մեջ
և դառնում եմ միայն շնչառություն.—

ոչ մի ավելորդ բան,
կամ ավելորդ շարժում,
ոչ աղմուկ կա,
ոչ խոսք,
ոչ շարություն,
ոչ արարքներ ճարպիկ,
ոչ էլ խեղճ ու կրակ անճարություն...

զարմանալի բան է՝
կա ոչ անխղճություն
և ոչ էլ խիղճ,
չկա ոչ շարություն
և ոչ էլ ճիշ.—

կա լոկ անծայրածիր
գոյությունը բառի,
իմ սիրելի, կա քո
գոյությունը բարի,
որ ոչ մի բան,
ոչինչ,
ոչ մի ձևով,

ոչ մի անակնկալ հանկարծությամբ
չի շոշափի, կամ թե չի խանգարի:

Ծվ ես՝ ոչ մեղավոր,
ոչ էլ անմեղ,
խլանում եմ քո մեծ
գոյության մեջ անհուն,
ինչպես որ աղմուկը փողոցներից
դանդաղ ներծծվելով շենքերի մեջ,
փաթաթվում է տաքուկ վերմակներով
և խլանում:

ՀԵՔԻԱԹ ՄՂՁԱՎԱՆՁՆԵՐՈՎ

ՄՂՁԱՎԱՆՁ — 1

Հաշում է շունն աստղերի մեջ,
 ձյունն է հալչում աստղերի տակ,
 մեկի կավե գլուխը բութ,
 մեկ ուրիշի գուլպան է ծակ:

Եվ ումը որ ծակ չէ բնավ,
 մեկ է, մի օր պիտի ծակվի,—
 կհաշի շունն աստղերի մեջ
 և մեզ վրա կհարձակվի:

Եվ ծակերից անհաշվելի
 հոսում է խելքը մարդկային
 դեպի պալատն արքայական,
 ուր արքան է նստած գահին:

Մեկը հուշեր է շաղ տալիս,
 մյուսն այդ հուշերն է վաճառում,

վաճառում են անխտրական
նա, ով ինչ-որ բան է ճարում:

Սակայն հուշերն ի՞նչ կապ ունեն
պալատի հետ արեգնածին.—
ախ, հա՛, արքան հիշում է միշտ՝
թե ի՞նչ գահեր կործանվեցին:

Հաշում է շունն աստղերի մեջ,
անշուշտ շուն է արքայական,
քանի որ միշտ նրա ձայնում
կործանումի հնչյուններ կան:

Քանիի՞հ՛ հազար տարի առաջ
ցնդած մեկը ինձ վաճառեց,
մինչև հիմա ոչ մի խելոք
փրկագնեիլու ճար չճարեց:

Ես մի քիչ էլ քայլեմ այսպես,
մինչև ձյունի սահմանն անցնեմ,
հետո հանեմ գուլպան իմ ծակ
և աստղերով կշորացնեմ:

Եվ կտանեմ իբրև նվեր
ճոխ պալատին իմ արքայի,

որ նաժիշտները կարկատեն
ժակուժուկերը հին գահի:

Քող գահը միշտ հաստատ մնա,
ես էլ մի կերպ փրկագնվեմ,
որ ազատվեմ մղձավանջից,
շուտով երկինք պիտի շվեմ:

ՄՂՁԱՎԱՆՋ—2

Խառնըվել են մտքերս իրար,
և ոչ մի բան չկա կարգին.—
քուն է գալիս մարդու վրա
այս մշուշոտ եղանակին:

Երբ քնում եմ՝ երազիս մեջ
ավերվում է կյանքը ցրված,
արթնանում եմ, և ամեն բան
կրկին իրեն տեղն է դրված:

Մարդիկ քայլում են հիրավի,
և ժպտում են, և ծիծաղում,
կսմթում են իրար մի քիչ,
և իրար հետ սեր են խաղում:

Եվ պատմում են պատմություններ՝
հնարովի կամ իրական,

Իրար մի քիչ ձեռ առնելով
 ծաղկեցնում են իրենց ներկան:

Աչքդ փակիր՝ ասում են քեզ,
 բաց ափդ, մի՛ դողա վախից,
 կրակ դնում ձեռքերիդ մեջ,
 ուշաթափվում են ծիծաղից:

Ծթե բացես սիրտդ հանկարծ,
 և հավատաս նրանց բառին,
 այնպես քացի կտան քեզ, որ
 խելոքացնում է հիմարին:

Մայրս ասում էր՝ հեռու մնա
 առակախոս այդ էշերից,
 մեկ էլ տեսար՝ իրենց կեղտը
 կհավաքեն քո փեշերից:

Կծոտում են նրանք անվերջ՝
 ամեն գույնի, ամեն համի,
 նրանց համար կեր է շքնաղ
 հոգին ընկեր-բարեկամի:

Մա՛յր իմ, այո՛, հեռո՛ւ մնամ,
 բայց ինձ այնքան են կծոտել,

որ վերքերս ինչ-որ ձևով
անհնար է կրկին զողել:

Անհնար է արդեն ապրել
մի ներդաշնակ, պայծառ կյանքով,
այնպես, ինչպես ասում էիր՝
ապրենք խաղաղ, մեռնենք փառքով:

Խառնըվել են մտքերս իրար,
և ոչ մի բան չկա կարգին,—
քուն է գալիս մարդու վրա
այս մշուշոտ եղանակին:

Կնամ հիմա բոլորի հետ
և ետևից ընկած շահի
շուկա հանեմ գուլպան իմ ծակ՝
մի մրցանակ գուցե շահի:

ՄՂՋԱՎԱՆՋ—3

Մայրամուտ էր, քայլում էի
 մի հեռավոր ու խոր կիրճով,
 աղավնիներն անցնում էին
 խարխլված ու հին կամրջով:

Գնում էին իրար կպած,
 վախենալով, սրթսրթալով,
 ի՞նչ է, շէի՞ն կարող թռչել
 հազար կիրճեր՝ թևին տալով:

Հպարտ գնում էր առջևից
 ծիրանագույն քողով արքան,
 գուժ էր շարժում ամեն մի քայլ՝
 ծիծաղելի և տխրական:

Ի՞նչ է, թևե՞րն էին կորել,
 կամ թե չկար հիշողութ՞յուն.—

մեր մեղքերին անքննելի.
 թողություն տուր, տե՛ր, թողություն:

Այդպես օրոր-շորորալով
 նրանք առաջ գնացին հեզ,
 և կամուրջին բացված անցքից
 կիրճ թափվեցին քարերի պես:

Եվ անկումի պահին միայն
 նրանք ասես ճախրում էին՝
 նրանց թևերն էր գուրգուրում
 քերժերի մեջ պարող քամին:

Հետո տխուր կաղկանձելով
 ջրերի հետ ողբաց մի քիչ,
 հետո կարծեմ ինչ-որ կտոր
 երգեց երգից մի ամոքիչ:

Հիմա եկել՝ վերելակով
 բարձրանում է խելառ քամին.—
 նա փնտրում է կիրճում իր հետ
 միակ վկա-բարեկամին:

Կելնի այդպես մինչև տանիք
 և տանիքից՝ խողովակով

Կիջնի մինչև անկողինս՝
առոթ-փառոթ, հարգ ու կարգով:

Օրգում է նա պաղ ու տրտում,
վախեցնում է երգից բացի,
թե գուլպայիս ծակով հանկարծ
մարմընիս մեջ կթափանցի:

ՄՂՁԱՎԱՆՋ — 4

Հանրախանութ մտա մի օր
սիրո և այլ ապրանքների,
հայելազարդ սրահներում
մարդիկ կային հազար ձևի:

Ծղանակը թեթև էր շատ,
օդը՝ մաքուր և հաճելի,
բայց խանութում տոթն էր կանգնել
բուռն ապրումներ ու կանչերի:

Պոետները կանգնած էին
սեղանների ճիշտ ետևում,
բայց նրանց միտքը թևավոր
սրահների մեջ էր թևում:

Նրանց աչքերը անհանդիստ
վառվում էին մութ կրակով,

ապրում էին, ախ, վաճառվող
ամեն բառ ու տողի կյանքով:

Հենց հաճախորդ էր մոտենում՝
գեղզեղանքով հավվում էին,
ծախում էին ամեն տեսակ
պատմություններ փտած ու հին:

Օ, ապրանքներ տեսակ-տեսակ,
հաճախորդներ ամեն գույնի
տանում էին թխված երգեր՝
վերելքների և անկումի:

Մի անուշիկ օրիորդ սակայն
ինչ-որ բան էր փնտրում երկար,
նրա շարժումները հուսահատ
շարժեցին և իմ սիրտը քար:

Ծա հարցրի նրան կամաց,
թե արդյոք ի՞նչ է ցանկանում,
նա շփոթված նայեց վրաս,
արտասանեց ինչ-որ անուն:

Ապա դեմքի շառագույնով
հասկացրեց ինձ հիրավի

մետաքսահյուս երգի մասին
մի հեռավոր ճանապարհի,

որով մի օր ոտաբորիկ,
կամ գուցե թե ծակ գուլպայով
պիտի անցնի ամեն ասպետ,
որ հասնի տեղն իր ապահով:

Օ, ճանապարհ սքանչելի,
տես, քեզ նայող աչքերն ահով
փնտրում են լույսն արարումիդ՝
քո իսկ տված ոսկե ջահով:

ՄՂՁԱՎԱՆՁ—5

Զորն այնքան պարզ մրմունջ ունի,
 և այնքան մեղմ, նրբին թախիժ,
 որ թվում է՝ արարված է
 մեր ապրելու հույս ու վախից:

Հույսը՝ պարզ է, վախը՝ նրբին,
 սարի հտև արջն է ննջում,
 ի՞նչ պիտի տանք մենք այդ լրբին,
 որ շխեղդի մեզ մեր կիրճում:

Առույգ, զորեղ շրջում է նա,
 և ննջում է հրախը բայց,
 և ճամփորդները մեր ոգու
 հտ են գալիս
 հոգնած, ջարդված ու կողոպտված:

Զորն այնքան պարզ մրմունջ ունի
 և այնքան մեղմ, նրբին հառաչ,

որ թվում է՝ թրթռում է
կախարդ վիշապ օձի առաջ:

Թող կործանվեմ ես հիմնովին,
լեզուս հավետ մնա սաստած,
թե գլխի մեջ սատած օձի
շարք ու դեեր շկան նստած:

Հարսանիք են սարքում նրանք
այդ գլխի մեջ բեռաշին,
որ տաքացնեն մարմինը պաղ,
ազատ ելք տան մեռնող մահին:

Նրանք այնպես են ծիծաղում
լիրբ ծիծաղով էգ ու որձի,
որ քրտնում են աչքերը պաղ,
և մարմինն է ցնցվում օձի:

Ախ, այդ դեերը խելագար
այնքան պիտի համը հանեն,
մինչև որ խեղճ ձորի գլխին
արջն ու օձը սիրաբանեն:

Այդ համբույրից ձորի վրա
երևի թե մաղձ կկաթի,

և շի մնա գոնե մեկը՝
որ ծակ գուլպան իմ կարկատի:

Եվ այդ ծակից ես կնայեմ
պատմությանն ու ապագային,
մեկը լաց է, մյուսը՝ ծիծաղ,
զույգ համբույր են՝ տրված մահին:

Ձորն այնքան պարզ մրմունջ ունի
և այնքան նուրբ-նրբին թևեր,
որ կարող է թեթևորեն
արջ ու օձից բարձրանալ վեր:

Եվ ճախրելով լցվիիի՛, լցվիիի՛
անմահության տաք մշուշով,
որ գուլպայիս ծակով մի օր
մարմընիս մեջ լցվի գուլժով:

ՄՂԶԱՎԱՆՋ—6

Փշատենին ամբողջ տարի
պատուհանիս տակ մորմոքեց,
կռանալով քսվեց գետնին,
խուլ տնքալով մեղքը շտկեց:

Ամեն անգամ հարցնում էր ինձ՝
— Ծս ի՞նչ երկրի ծառ եմ, առա,—
ամեն անգամ խորհում էի՝
թե ինչ տխուր հարցում է սա:

Ի՞նչ ես ուզում, ասում էի,
թե ուզում ես՝ ներս արի տուն,
կպաշտպանվես քամիներից,
կզրուցենք գիշերն արթուն:

Սակայն ինչպե՞ս կպաշտպանվենք,
ասա՛, քեզ եմ ես հարցրնում,

այն փոթորկից, որ սրտիս մեջ
կաղնիններ է կոացընում:

Նա քնքշորեն հակվում էր ինձ,
դեմքս էր շոյում տերևներով,
այնքան փափուկ, ասես Որդին
ախտ էր սրբում հրաշք ձեռով:

Այնպես փխրուն ու բուրալի
շնչում էր նա ռունգերիս մեջ
որ կարծես ողջ Հայոց ցեղի
շունչն էր լցվում ունկերիս մեջ:

Ախ, դու անմիտ փշատենի
ես, հարցումիդ հավատալով,
կարող էի խեղճ գլուխս
խփել հազար ժայռ ու քարով:

Որ պատասխան գտնեմ մի ճիշտ,
մի ճիշտ խոսքով սիրտդ շահեմ.—
մի՞թե հողիդ վրա կանգնած
քեզ զգում ես անապավեն:

Մի՞թե տագնապ կա սրտիդ մեջ,
և հողն անգամ հավատ չի քեզ,

մի՞թե հողը զրնգացող
ուժ չի տալիս, որ դու երգես:

Նայիր հզոր արմատներիդ՝
նրանք երկիրն են քո զորեղ,
որ շեն կարող կտրել երբեք
ոչ մի մրրիկ, ոչ մի մորեխ:

Հայրենիքդ ծաղկապարուր
բույր ու շշուկն է քո անքուն,
Օ, ոչ մի ծառ դեռ չի ապրել
այդքան շքեղ հայրենիքում:

Եվ չի ապրել այդքան խոնարհ,
այդքան տխուր հարց հեզելով,
այդքան բարի, այդքան խոնարհ
հավերժական պարզ երգերով:

Ի՞նչ մաս ունեն քո ծաղկումին
հողմը անմիտ, աշխարհը խեղճ,
բայց ես ուրախ ապրում եմ, տես,
այստեղ, իմ ծակ գուլպայի մեջ:

ՄՂՁԱՎԱՆՁ—7

Թե մի քիչ էլ քայլենք առաջ,
գուցե դուրս գանք մառախուղից,
իսկ հիմա, տես, կախված է նա
ամեն թփից, ամեն ճյուղից:

Մեր այսօրվա խմած գինին
եթե այդքան հին չլիներ,
նոր սլատկերը այս աշխարհի
գուցե այսքան սին չլիներ:

Գուցե անմիտ շերևային
նկրտումներն այս տանջալի.—
փնչ բախտեր են խաչվում իրար
ծայրին նզովք այս խանչալի:

Մառախուղը ետ տանելով,
մենք առաջ ենք գնում կրկին՝
ծակ գուլպայից իմ աղոթքներ
հղելով փակ, մութ երկնքին:

Ի՞նչ գեղեցիկ ձոներգ ձոնեմ
 հերոսական մեր ընթացքին,
 որ շամաշեմ ուղիղ նայել
 նրա բերած վարկ ու վարձքին:

Այս մառախուղն անտանելի
 տխրություն է և թախծի ծես,
 մաղմղում է դեմքիդ վրա,
 առանց ձայնի լաց է կարծես:

Փաթաթվում է ինքնաթաթույց
 սև ծառերի քանդակներին,
 պաղ փակչելով մեր սրտերի
 կարմրամշուշ վանդակներին:

Ի՞նչ եմ ասում, ի՞նչ տխրություն,
 կամ ի՞նչ մշուշ, կամ ի՞նչ ծառեր,—
 մեկը մեռնող այս աշխարհի
 աճյունների դեզն է վառել:

Ընտելացել են դարերով
 մեր ոռնգերը այդ բարկ հոտին,
 նա մեզ այնքան է հարմարվում,
 ինչպես կրակը՝ վառողին:

Եվ մենք այնքան հեշտ ենք շնչում
 թանձր սարսափը օրերի,
 որ թվում է՝ մարդկանց ցեղը
 վեր է ածվել սոսկ բոռերի:

Մառախուղը ետ տանելով,
 մի անկյուն ենք փնտրում հարմար,
 որ գինով լի սկիհի մեջ
 տարրալուծենք օրերը մառ:

Եվ միամիտ, և սևեռուն
 նայենք երկար ծակ գուլպային. —
 ճշմարտութունն ինչի՞ է պետք
 ավաղակին և արբային:

Եվ կամ գուցե պետք է, որ ախ,
 կարելվույն շափ խոր թաքցրնեն,
 թե բռնկվել փորձի հանկարծ՝
 կարելվույն շափ շուտ հանգցրնեն:

Ճշմարտութունն էլ հիրավի
 ոչ ճրագ է, ոչ էլ անթեղ,
 նա շրջում է ամենուրեք՝
 ինչպես հիմարն է ամեն տեղ:

ՄՂՁԱՎԱՆՁ—8

Մշու՛ւ է, մշու՛ւ է, կանաչ հովիտ,
 կաթն է հոսում հովտի միջով,
 հեռվում ջրվեժն է շառաշում՝
 անհույս ու սառը քրքիջով:

Այնքան երգեր են հորինվել
 ջրվեժի խենթ պարի մասին,
 որ անկումը հարմարեցնեն
 մեր օգուտին կամ վնասին:

Պաղ է սարսափը օրերի,
 ահ է քամու մրմունջը սլաղ,—
 կախարդական տնակի մեջ
 պիտի փակվեմ ևս անհապաղ:

Նա մեն-մենակ, տնակն այդ հին
 հայտնվել է հովտի միջում,

Ժակ տանիքի միջով նրա
կապույտ մշուշն է կարկաշում:

Եվ շի լավում ձայնը բնավ,
պաղ մշուշի ոչ մի հնչյուն,
քանի որ քիչ հեռվում ահա
խելառ ջրվեժն է շառաշում:

Տնակի մեջ հին օրերին
մերկ ոգիներ են բնակվել,
որ մտքի դեմ մեր գարշելի
կովել են ու նահատակվել:

Գնամ հիմա, գուցե նրանց
հարություն տամ մի կարճ պահի.—
խոսեմ հետները անցյալից,
քննեմ հարցերն ապագայի:

Գուցե նրանք ինչ-որ հույսից
մի ցանկալի կրա՞կ վառեն,
ապագայի համար գուցե
մի հուսալի մի՞տք բարբառեն:

Ախ, այդ տնակը հիրավի
կախարդական տնակ է հին,

որ ոչ մի կերպ չի հարմարվում
ներկային ու ապագային:

Սակայն բառերն այս անիմաստ
ի՞նչ կարող են տալ մեր հոգուն,
երբ նրա հույսն ապրում մեր մեջ,
երջանկութուն է մորմոքում:

Շուրջն ամայի, սարսափ ու մուժ,
և մենք՝ դրա անհույս գերին,
կախարդական տնակ է պետք
բոլոր մրսած հոգիներին:

Մշու՞ղ, մշու՞ղ, կանաչ հովիտ,
կաթն է հոսում հովտի միջով,
հեռվում ջրվեժն է շառաշում
անհույս ու սառը քրթիջով:

Նա մեն-մենակ, տնակն այդ հին
հայտնվել է հովտի միջում,
նրա դեղին տանիքի մեջ
կապույտ մշուշն է կարկաշում:

ՄՂՁԱՎԱՆՁ—9

Հեեե՛յ, գագաթին բարձր սոճու
կոռաց ագռավն իր սև թաղից,
պարզ է՝ կտուցը տաքացավ,
էլ չի վախում ցուրտ ու պաղից:

Կտուցն հանգիստ բաց է անում,
չի վախենում՝ լեզուն սառչի,
լեզվի վրա մի կողմ նետած
գեշ բառերն են մեր արարչի:

Արարիչն էլ... խեղճը հիմի
կծկվել է պաղ երկնքում,
արարիչի շատ պետքն է, թե
ագռավն այստեղ ինչ է տերփում»:

Ջրաղված է նա երկնքում
անօրինակ բարդ խաղերով՝

Հայհոյանքներն իր հասցեին
 իրար կողքի դասդասելով:

Օ՛, այնքան շատ նա ստացավ
 հայհոյանքներ, բոթեր, գույժեր,
 այս պատմության մեջ ցավալի
 ամենաշատն ինքն է տուժել:

Թայց խորամանկ աստված է նա՝
 անբեկ մտքով մեծ հանճարի.—
 կմտածի և այդ ողջը
 կրկին հենց մեզ կվաճառի:

Եվ մի բան էլ նրա առջև
 պարտք կմնանք մենք տակավին.—
 այդ մասին է ասում ահա
 այս ազոավը այն ազոավին:

Գեղեցկություն շունեն սրանք,
 բայց իմաստուն բաներ գիտեն,
 «Իմաստություն» են կոկոում
 գեղեցկության ու երգի դեմ:

Նրանք պիտի տգեղ լինեն,
 որ դիմանան ժամանակին,

*գեղեցկութիւն չի դիմանա
դառն օրերին, դաժան կյանքին:*

*Թող դիմանան այնքան երկար,
որ թաթերին մորուք աճի.—
ագռագների երկիրք դառնա
աղբանոցն այս տեր-արարչի:*

Այնքա՛ն կռուան, այնքա՛ն կռուան

*որ իլանա՛ն Չքվեն: Չկան:
Եվ լռութիւն կիջնի այնժամ
տենչալի ու ողբերգական:*

ՄՂԶԱՎԱՆՋ—10

Գնում էի օտար երկիր,
 (ի՛նչ հայ, առանց երկրի օտար),
 գնում էի հույս բերելու՝
 թե հաջողվեր, բախտը գթար:

Ճանապարհիս հանդիպեցի
 մեկնակ ապրող մի պառավի,
 նա իր պառավ կրծքի վրա
 տաք գլուխն էր շոյում ցավի:

Մրմնջում էր մի հին թախիծ,
 մի հիիի՛ն, մի հիիի՛ն, վշտալի երգ,
 այդ երգի մեջ տապակվում էր
 աշխարհը պիղծ և բախտը մեղկ:

Մա՛յր իմ, ի՛նչ էր քո երգի մեջ,
 մինչև հիմա շեմ հասկանում,

Նրա ամեն հնչյունն ինձնից
տարիների կյանք է տանում:

Նրա ամեն խոսքի վրա
կուշ է գալիս սիրտս ցավից,
թեև հենց այդ սիրտը, մա՛յր իմ,
կյանք է առնում նույն քո ձայնից:

Ի՞նչ էր քո այդ բողոքը խուլ,
այդ ինչի՞ց էր սիրտդ մխում.—
պառավն ահա ճամփիս վրա
այդ նույն թախիծն է մղմղում:

Ի՞նչ են անում մայրերը խեղճ.—
զավակներ են բերում աշխարհ,
և պահում են՝ շուրթը սեղմած,
սիրտ մաշելով, քար կրծելով,
ապա բռնած հեռու ճամփան,
մղմղալով գնում են, ախ,
իրենց արգանդը սրբասուրբ
օրհնելով կամ անիծելով:

Օրհնելով կամ անիծելով
օրհնում են մեզ ամեն վայրկյան,

նրանց օրհնանքն է աշխարհում
որքան հույսեր, սերեր որ կան:

Դրա համար թեթև սրտով
գնում էի հույս բերելու,
տարօրինակ մի մղձավանջ
եկավ մարմինս գերելու:

Մա՛յր իմ, հիմա կամաց-կամաց
արթնանում եմ ես քո կանչից՝
ծակ գուլպայիս ծայրից բռնած
դուրս ես քաշում մղձավանջից:

ՋՐԻ, ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԵՎ ՍԱՆԴԱՐԱՄԵՏԻ ՄԱՍԻՆ

Ջուրը՝

խորհուրդը պարզ
ուրիշ մի աշխարհի,
քարերի մեջ շողում
և թափվում է քարին.—
հետո ձորում հանդարտ
հոսում է պարզ մի գետ,
մի գետ՝ լցված կյանքով աշխարհային:

Աշխարհային, այո՛,
քանի որ, տե՛ս, ահա,
ձորի եզրին կանգնած եկեղեցին
երակներդ այդ ի՛նչ խորհուրդներ է լցնում,
և ի՛նչ պաշտամունք է տալիս փոքր ու մեծին:

Սակայն, ահա ջուրը,
որ թափվում է քարին.—

Քարը՝ մաքուր զմրուխտ՝
 դրված աչքիդ առաջ.—
 այդ ինչպե՞ս է քամվում այդքան կապույտ ջրից
 այդքան հրաշալի, խելահեղ մի կանաչ:

Այդ ինչպե՞ս է քամվում այդքան կապույտ ջրից
 այդքան աստվածային, այդքան զմրուխտ կանաչ.—
 գերեզմանի քարերն այդ կանաչի մասին
 հիշողություն ունեն՝ եկեղեցու առաջ:

Եկեղեցու առաջ,
 ուր հովերը հիմա
 ներծծվում են նրա մարմընի մեջ քարե,
 սարսուռում են պատերն այդ պաղ թափանցումից,
 և աղոթք են ասում՝
 անխոսք, անմարգարե:

Ի՞նչ բվվոց է, և ի՞նչ
 տազնապ ունի իր մեջ.—
 ասես զարհուրելի աղերս է աղեկեզ.—
 եկեղեցու տակ է Սանդարամետն անշուշտ,
 որ կանչերը այսքան հստակ հասնում են մեզ:

Ինչպե՞ս թե՛ շունեցանք:

*Հապտերն առաստաղից հուշում է մեզ
կախաղանի ձևն ու մեր մարմրնի գույնը...*

*Ինչ-որ բան նվաճեցինք դարձյալ
ու... մնացինք նույնը:*

Տեր աստվածը պատահարար
անց կացավ մեր փողոցով,
մեկից դարձա նշանավոր՝
ճոճոցով, զնգոցով:

Նա իր ձեռքը գլխիս դրեց
արքայությամբ երկնային,
իսկ ես երգեր էի գրում,
որ չէր սազում իր գահին:

Ասաց՝ ի՞նչ է, մարդիկ իրենց
տիրոջն էլ չե՞ն ճանաչում. —
և ես տեսա, որ երգիս մեջ
իմ տիրոջ գույնն է աճում:

Տեր իմ, տեր իմ, թող զայրույթը
չճարճատի

տերունական խոսքիդ մեջ.—
— Ես ծառան եմ, ո՞վ է տերը՝
չհասկացա մինչև վերջ:

Քեզ ասում են, թե դու
ստեղծել ես աստված,
քեզ ասում են, թե դու
արարել ես դևին,
նվաճել ես երկիրն անրջանքով տարտամ
և թռչում ես առաջ՝ ապագայիդ թևին:

Քեզ ասում են, թե դու՝
անմեկնելի հրաշք,
տիրակալն ես ամեն
հզորության, ուժի,
ամեն բանից առաջ
ամեն ինչի համար
միակ գանձատունն ես
քո պատմության հուշի:

Քեզ ասում են, թե դու՝
արարիչդ միակ,

գեղեցկորեն հզոր,
 գեղեցկորեն վսեմ,
 դո՛ւ ես, դո՛ւ ես ահա ձայնատարն այն մաքուր,
 որից պիտի սիրո մրմունջները լսեն:

Քեզ ասում են, թե՛ դու...

դու ջախջախված, հոգնած
 լող ես տալիս ահա երազներիդ ճահճում,
 քեզ բռնում են անթիվ մոլորկները հոգսի
 և քեզ հազար ձևով նույն խաչին են խաչում:

Քարշ են տալիս նրանք քո մարմինը հոգնած
 գծերի մեջ անմիտ, փողոցներով անքոն...

...տրամվայների երկար մագնիսները հերթով
 կանգառներից մարդկանց շարդոնն են հավաքում:

Մետաղակուռ մտքերն այսօր իրենց ձեռքով
 մեր մեջ երեկվա պարզ ակունքներն են փակում...

...տրամվայների երկար մագնիսները հերթով
 կանգառներից մարդկանց շարդոնն են հավաքում:

Եվ խելագար վազքով, կրքերի մեջ անմիտ
երակներում արյան նժույզներն են վարզում...

«Դոգ»

...տրամվայների երկար մազնիսները հերթով,
տրամվայների երկար մազնիսները հերթով...

...տրամվայների երկար մազնիսները հերթով...
տրամվայների...

երկար...

մազնիսները...

հերթով

փողոցներից մարդկանց շարդոնն են հավաքում...

խո

և ոգայի

...և ոգայի

խո՛

և ոգայի

«ՄՈՒԱՅԼ ԵՐԳԵՐԸ ՔՈ...»

*«Մուայլ երգերը քո, ստվերներով լեցուն,
որ շեն շիկնում կյանքի ճառագումից,
ի՞նչ կորուստ են արդյոք նրանք հեծում,
և ի՞նչ գրգիռներ են առնում, ումի՞ց:*

*Մուայլ երգերը քո, ախ, բարեկամ...
այդ ի՞նչ տազնապներ են քեզ հալածում,
նայիր շուրջդ՝ որքան հրաշքներ կան,
ամեն քայլի վրա, ամեն հարցում:*

Նայիր շուրջդ, նայիր...»

— *Բարեկամներ,*

*մի քիչ հեռու կանգնեք իմ երգերից,
որ ես տարբերեմ դեմքերը ձեր,
ձեր փսփսուքներն իմ վերքերից:*

*Դուք այնքան մոտ եք կանգնում երգին,
որ ձեր ստվերները թանձրանալով,*

Ժածկում են երգս և այնտեղից
վախեցնում են ձեզ՝ ձանձրաճալով:

Դուք մի քիչ հեռու կանգնեք երգից՝
նրա բխումը վայելելու. —
մինչ դուք փորում եք ակունքը պարզ՝
երգը փախչում է ձեզնից հեռու:

Մինչ նրա զուլալ ակունքներում
ստվեր է փնտրում ձեր ստվերը խեղճ,
երգն աղբյուրի պես փախչում հեռու
և զրնգում է հանդերի մեջ:

ԴՐԱԽՏԻ ԵՐԿԻՐ

Դրախտի երկիր, անհուն դրախտ,
մեծ երազների փոքրիկ օրրան,
քո մեջ ծնվեցին քաղցր հույսեր
և քո վիհերում անդարձ կորան:

Դու նրանց տվիր կյանք տու ոգի,
դու նրանց տվիր թևեր հզոր,
շնչառությունը քո մեղկ շոգի,
քո կարոտների ցուրը բոսոր,
և նրանք ելան գոտեմարտի,
սակայն շհասան մինչև կեսօր:

Դրախտի երկիր, անհուն դրախտ,
այս ի՞նչ թախիծ է իջել վրադ,
քո հերոսներին—քո հույսերին
մատնել ես նյութի դաժան սրին...

Ծվ քո զոհերով բեռնավորված,
բեռան տակ մինչև հողը կորված,
գնում ես դեպի անհայտություն,
տանելով քեզ հետ թախիժ ու թույն:

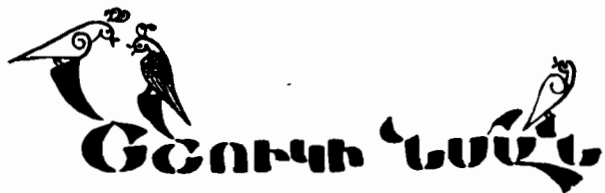
Ահա իջնում է թանձր գիշեր
քո հովիտներին փոքրիկ ու խեղճ,
սակայն վառվում են խենթ ու խելառ
պայծառ աստղերդ երկնքիդ մեջ:
Վառվում են նրանք, վառվո՛ւմ, վառվո՛ւմ,
Նրանք՝ աչքերը խոր ցավերիդ,
քո կորուստների հուշն են նրանք
և արմատները նոր ծառերիդ:

Դրախտի երկիր, անհո՛ւն դրախտ,
անհուն դրախտի հուշ ու պատկեր,
դու կորուստներ ես տվել անհուն
և կուտակել ես անհուն պարտքեր,
շտապիր թվել գալիքներիդ,
շտապիր թվել անուն-անուն՝
որ պիտի սրբեն ճակատդ սեզ
և պիտի մարեն պարտքերդ անհուն:

Դրախտի երկիր, անհո՛ւն դրախտ,
ես օրորվում եմ քո տաք մահճում,

և ուղեղիս մեջ, հոգուս, սրտիս
 փստնձված խոհեր են լուռ կանաչում:
 Ա՛խ, շնկշնկո՞ւմ են նրանք փափուկ
 և արգատվում են թախծի բեռից.—
 նրանց մրմունջն ինձ քուն կբերի
 և քեզ կհանի քո թմբիրից:

Դրախտի երկիր, անհո՛ւն դրախտ,
 մեծ օրհնություն քեզ, և փոքրիկ բախտ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՍՄԻԿԻՆ

1

Խոտե՞ս հիմա, Հասմի՛կ,
հեռվում այս հյուսիսի
խոշոր փաթիլներով ձյուն է տեղում,
թափվում է ցած՝ որպես խտացումը լույսի,
և ծածկում է հողը՝
խորհրդավոր, ներհուն:

Ճերմակ կեչիները խառնըվելով ձյունին,
իրենց ասեղնագործ կատարներն են ճոճում,
Ճնճղուկները մրսած կտցահարում ձյունը
և մի թփից մյուս թփի մեջ են կորչում:

Նրանք հասկանում են
թրթռումը ձյունի,

նրա ներմա՛կ,
 հպա՛րտ,
 փխրո՛ւն լուսթյունը,
 բայց մեր սիրտը նրանց մաքրությունը չունի,
 և մեզ համար ինքը՝ սառնությունն է ձյունը:

Ծս նստում եմ մենակ
 պատուհանի դիմաց,
 երկար նայում եմ լուռ
 փայտե տնակներին,
 ինչպես սոված մեկը փր ցուրտ խոհանոցում
 օրեր անվերջ նայի դատարկ պնակներին:

Դատարկ,
 որովհետև
 ես կարոտում եմ ձեզ՝
 քեզ,
 Մհերին,
 տունը
 և Ազատին,
 այս էլ քանի՛ անգամ
 ես կարոտում եմ ձեզ,
 և չի փոխարինում
 ոչինչ հարազատին:

Անթիվ ազնավներ կան սև լարերին նստած,
ինչպես մեր հին, բարի գյուղի ճանապարհին,
կռկռում են նրանք.—

մորս խոսքն եմ հիշում՝

«Այս անգամ էլ աստված թող կատարի բարին»:

Եվ ես հավատում եմ՝

կկատարվի բարին,

միայն սիրտը երբեք չկասկածի.—

հովիտներ են փռվում սրտի ճանապարհին,
երբ նա պատրաստվում է վերադարձի:

Իմ սիրելի՛ Հասմիկ,

կեչիների ծխում,

(ախր, նրանք ճերմակ ծուխ են դարձել հիմա)

երազների կապույտ ստվերներ են լողում

կորած Հանճարների շիրիմների վրա:

Դեռ ապրում են նրանց

տնակները թափուր

և նայում են հեռուն ձյունաքողի միջով.—

իզուր պիտի այդպես լուռ սպասեն երկար,

իզուր պիտի ապրեն կորածների շնչով:

Ահա տխրում եմ ես,
 և դեռ դա էլ իզուր,
 «իզո՞ւր, իզո՞ւր» ինձ հետ
 դու կրկրնիր անվերջ, —
 ես ինձ փաթաթում եմ կարոտներով հզոր
 և թույլ ընկղմվում եմ գիշերվա մեջ:

2.

Ծրեկ երեկոյան մառախուղ էր ու մութ,
 երեկ երեկոյան լապտերնեքը հանգան,
 սենյակներից մեկ-մեկ հավաքվեցին մարդիկ,
 իրար գլխի եկան,
 ինչպես տների մեջ՝
 հին, գեղջկական:

Նրանք հավաքվեցին հոլում հարմարավետ,
 և մութի մեջ միայն ձայներ էին լսվում.—
 ձայնը վախ է ցրում.—ճշմարտություն է հին.—
 և ես զգում էի,
 թե ինչպես է մութը
 պաղ դեմքերին քսվում:

Նրանք խոսում էին դեսից-դենից բաներ,
 նաև քննում էին հատկությունը սեռի,

և նրանց մեջ նույնպես կային բանբառակներ,
որ խոսքերով լպիրշ
կսմթում են փափուկ
տեղերն աղջիկների:

«Կոտեջներում հիմա մուժ է սարսափելի,
Օ՛ր, ինչ զարհուրելի թանձր մուժ է այնտեղ,
մենակների համար՝ տասնապատիկ անգամ,
մենակների համար
չկա լուսավորող
ոչ մի կանթեղ»:

«Լուռ կնստես այնտեղ,—խոսում էր մի աղջիկ,—
և կհիշես աստղեր և անհամար թվեր,
և կսկսես հաշվել—նախ աստղերը մեկ-մեկ—
և անշշուկ կգան
И белочки будут стучаться в дверь.

«*И девушки будут стучаться в дверь*»—
հառաչելով կրկնեց մի պատանի,
«ես կհաշվեմ նրանց աստղիկները բոլոր
և կստանամ սիրո
աներկրային ձևեր
և անհամար թվեր...»:

Այդպես ռոմանտիկ զրուցելով երկար,
 նրանք ելնում էին մութի մռայլ ցանցից,
 բայց մութի հետ այնքան մտերմացան,
 որ դեռ լույսը շեկած,
 թաքուն փախան լույսից,
 լուսաբացից:

3

Իմ սիրելի Հասմիկ,
 հիմա հոգնած եմ ես,
 հոգնած՝ ինչպես հողը,
 ինչպես հոգնած հոգին,
 գերեզմանին նստած փոշին արևակեզ,
 տխրությունը՝ իջած հնամենի երգին:

Նրանք հրդեհում են
 իմ ուղեղը հոգնած
 այս մոխրադեմ ու պաղ երկնքի տակ,
 արեգակը ասես մոխիրներում կորած
 կանթեղ լինի,
 երբեք
 չի երևում հստակ:

Այդպես աչքերի մեջ
 մի անորոշ միրաժ,
 մի մոխրավուն, ասես վաղուց մեռած կարոտ,
 մարդիկ ձյունների մեջ ման են գալիս մենակ,
 ամբարեկելով ինչ-որ դաժանության վառոդ:

Օ, ես հասկանում եմ
 տխրությունը մարդկանց,
 ամեն մեկն էլ ունի անդառնալի կորուստ.—
 գուցե ձմեռն է դա,
 գուցե կգա գարուն,
 և ամեն ինչ գուցե կարգավորվի վերուստ:

Եվ ամեն ինչ գուցե
 դառնա այնքան փափուկ,
 որ բախումից անգամ շշուկ շառաջանա,
 թե չէ մեր խեղճ հոգուց երևող ամեն հնչյուն
 ասես ձայն չէ, այլ խուլ հառաչ է նա:

Տե՛ս, ասացի՝ «հառաչ»
 և հիշեցի կրկին
 ագռավներին՝ նստած լարերին սև,
 նրանք մեր հին, բարի գյուղի ճանապարհին
 որքան անդառնալի կորուստներ են տեսել:

Եվ այդ կորուստների
 ահից այդպես լալկված,
 կոկոռում են միայն շարագուշակ ու խուլ,
 նրանք պապիս պապի հառաշանքն են լսել
 և իմ արցունքներն են տեսել բուռ-բուռ:

Սակայն ես չեմ ուզում,
 որ դու տխրես հիմա,
 արցունքներով ոչինչ չի փոխվում մեր կյանքում,
 միայն եթե լույս կա արցունքների վրա,
 նրանք շողշողում են ադամանդի հանգույն:

Եթե տխրություն կա
 արցունքների խորքում,
 նրանք կջերմացնեն մոտիկ-մտերիմին,—
 Ես իմ արցունքներից մատանի եմ սարքում,
 որ դու հագնես փխրուն քո մատներին:

4

Ահա գիշերն իջավ
 և խավարով պատեց,
 պատեց աշխարհն ամբողջ,
 այն, որ տեսնում եմ ես,

գիշերն ուրիշ ինչո՞վ
մեզ կարող էր պատել,
գուցե մի քնքշությա՞մբ՝
մեկամաղձիկ ու հեզ:

Մի քնքշությա՞մբ գուցե,
իմ սիրելի Հասմիկ,
որ ես թաքցրնում եմ
օրվա լույսից, բառից.—
ահա դու նստել ես
իմ սեղանի առջև
և մետաքս ես մանում
անտանելի դժվար իմ կապարից:

Իմ կապարից՝ մետաքս՝
հենց իմ կյանքի համար,
այն, որ բնավ երբեք չեմ ունեցել,
որի երազանքը,
իմ սրտի մեջ, Հասմիկ,
օդում, ջրում անթիվ
կարոտներ է հեղձել:

Այնքան մոտիկ ես դու,
այնքան տեսանելի,

որ ես ամաշում եմ
 այս բառերը գրել.
 իմ պատճառով այնքան
 զսպել ես արցունքներդ,
 իմ պատճառով այնքան
 տանջանքներ ես կրել,

այնքան ցավեր, որոնք
 առանց ինձ էլ կային,
 որ քեզ համար հիմա
 ես եմ բերում սակայն,
 որ անկյուն են փնտրում՝
 բույն դնելու համար
 սրտերի մեջ մեղմ ու կարեկցական:

Դու լավ գիտես դրանք,
 ինքդ՝ ցավի ծնունդ,
 և օրերդ հաճախ
 ցավի մեջ են անցել,
 Հասմի՛կ, մենք կարող ենք
 նվեր բերել մարդկանց
 Արդարության ցավի
 բյուրեղափայլ գանձեր:

Ազնվութիան ցավի
 ադամանդներ շքեղ,
 սիրո ցավի մաքուր,
 թախծապարուր հովիտ,
 երազանքի անհուն,
 անծայրածիր երկինք,
 որ հագեցում բերի
 գեղեցկության սովին:

Ահա նայում եմ ես
 պատուհանին խավար,
 (իրավ, ի՞նչ է միտքը,
 արդյոք թևեր տնի՞),
 իմ մեջ պայթած հողմը
 ինձ քշել է հյուսիս,
 մինչև այս բքախեղդ
 ծայրն անհունի:

Բայց ես քո պատկերը
 այնքան պարզ եմ տեսնում՝
 խավարի մեջ նստած
 անզարդ լույսի հանգույն,
 որով զարդարված է
 իմ բույնն աշխարհի մեջ՝

աստժուն տեսանելի,
և մարդկանցից թաքուն:

Հասմի՛կ, կամաց-կամաց
ես հանգչում եմ ահա,
փոխարկվելով փափուկ,
փխրուն զգացմունքի,
և այս անծայրածիր
երկիրն ակոսելով
քո նուրբ շրթունքներին
փոխարկվում եմ երգի:

Կամ գոնե ես այդ եմ
ուզում այս վայրկյանին:
Ոչ տրտմություն,
ոչ բախտ,
ոչ ցավերի գանձեր,
Ընտրելով այս երկրում
ինչ-որ մի ժամանակ
իմ գոյության համար
հրաշալի մի ձև:

Գերեզելիհնո

ԲԵՆԻՍ

Քե այդ իրիկուն
 Բենիսը բեմում պարած շիններ,
 թե այդ իրիկուն տված շիններ
 մարմինը կրթի հեղեղին վայրի,
 կհավատայի ես նրա ձայնին,
 որ այնպես մեղմիվ ու տնավարի
 իր հայրենի տան
 փափուկ թախիծն էր արձանագրում
 փափուկ ծալքերում կիսախավարի:

Դյուկ էլինգտոնի ցեղից մի տղա,
 ստեղծների հետ խոսելով տխուր,
 երգում էր մի հին, բարի մեղեդի,
 Դյուկ էլինգտոնի ցեղից մի աղջիկ
 շոյում էր նրա գանգուրները խիտ,
 և թանձրանում էր ծուխը կարոտի:

Չոր խշխշոցով
 շամպայնն էր խշշում բաժակների մեջ.—
 այդ ձայնը բնավ նման չէ ծովի
 խշշոցին փափուկ,
 և Բենիսն ահա խմում խուսափուկ
 և Իռլանդիայի դաշտերի մասին
 շնչում էր մեղմ, հեքիաթի խոսքեր,
 և Իռլանդիայի լեռների մասին,
 ձորերի մասին և անտառների
 խոսքեր էր ասում, որ պոկված էին
 հայրենի երկրի կարոտի հովից.
 —Վիկինգներն այնտեղ, հասկանո՞ւմ եք, սը՛ր,
 վիկինգներն այնտեղ
 ջրահարսեր են գողանում ծովից:

Իսկ չէ՞ որ ահա նստած են նրանք,
 որ աչքով անում,
 նայում են նրա ազդրերին ճերմակ,
 և աչքով անում,
 հպվում են նրա ազդրերին փափուկ.—
 Բենիսը կրկին
 խմում խուսափուկ,
 կրկին խոսում է
 հայրենի երկրի դաշտից ու ձորից.—

—Վիկինգներն այնտեղ, հասկանո՞ւմ եք, սը՛ր,
 վիկինգներն այնտեղ
 ջրահարսեր են գողանում ծովից:

Եվ հետո դանդաղ
 նրանք խմեցին մինչև լուսաբաց,
 մինչև ծուխն առավ իր ծալքերի մեջ
 անկյուններն ամեն «Կրեյզի հորս» բարի,
 կրկին ուրիշները խելագարվեցին.—
 Բենիսը կրկին հանձնեց հուսահատ
 մարմինը կրքի հեղեղին վայրի,
 և կարծես նա չէր,
 այդ նա չէր բնավ,
 որ այդպես մեղմիվ ու տնավարի
 իր հայրենի տան
 փափուկ թախիծն էր արձանագրում
 փափուկ ծալքերում կիսախավարի:

Բեյրուֆ

ՍԻԴՈՆԻ ԴՈՒՍՏՐԵՐ

Օ՛, Սիդոնի դուատրեր,
օ՛, Սիդոնի դուատրեր,
մայրամուտում հալվող փաթիլների նման
օրորվում եք կապույտ մշուշների խորքում,
բիբլիական սիրո կաթիլների նման
զլորվում եք անփույթ
մշուշների խորքում:

Օ՛, Սիդոնի դուատրեր,
ձեր քաղաքում հիմա,
ձեր «էգ» ծովի ափին,
ձեր անսահման փափուկ
ու մերկ ծովի ափին
ձեր կրքերն է խառնում
հայուհին այս փոքրիկ
մատներով իր նրբին...

Օ՛, Սիդոնի դուստրեր,
 դուք ճեմում եք դանդաղ
 Միջերկրական ծովի ալիքների միջով,
 բայց ոչ իբրև այն սուրբ Քանանացին,
 այլ ծովի մեջ փլված հին քաղաքի վրա
 շաղ եք տալիս անփույթ
 նախնադարյան շշուկն ու կանացին:

Ձեր մերկ ոտքերի տակ,
 ձեր ոտքերի, որոնք
 կապույտի մեջ օժված
 ալիքներ են ճերմակ,
 հանգչում են լուռ, խաղաղ
 խաչակիրներն իրենց անհուն փառքով:

Որտեղ փառքն է հանգչում,
 այնտեղ լռությունն է՝
 փառքի հանդեպ խորին ակնածանքով:

Լռությունն է:

Խաղաղ:

Մտքի շարժումն անգամ աղմուկներ է հանում:

Օ՛, Սիդոնի դուստրեր,
 ալիքների միջով,

գծվելու շափ կապույտ ալիքների միջով
մայրամուտը ձեզնից ինչ-որ բույր է տանում:

Տանում է, որ գիշերն ուղեղներում անթիվ,
չարզված մարմիններում ու շղերում հոգնած
ձեր թուխ, ճառագայթող տենդը վառի...

Արդեն գնում եմ ես,
ես չեմ կարող մնալ,
և դուք իմ շուրթերին
հողմից, բույրից, ցավից
փոխարկվում եք բառի:
Իսկ ես իմ ողջ կյանքում
բառեր եմ քարշ տալիս,
ամեն տեսակ բառեր,
ամեն դույնի, ձևի,
սակայն այսօր նրանք հոգուս հովիտներում
փոխարկվում են փափուկ, տաք անձրևի:

Այդ անձրևից ոչինչ ինձ չի պատսպարում
անգամ ամերիկյան շքեղ «օթոն»,
որով սլանում ենք
խաղաղության միջով,
որով փախչում ենք մենք լուսթյունից,
և իր ահաբեկիչ աղմուկով ու ճիշով
Բեյրութը մեզ դուրս է բերում գերությունից:

Նա մեզ, այո՛, դուրս է բերում գերությունից՝
 լուսության ու պայծառ խաղաղության,
 և ինչպես որ մարդը փախչի ծերությունից,
 այդպես փախա սիրուց,
 բնության հետ անվերջ ներհյուսվելուց,
 սրտի ցանկությունից,
 մտքի մանկությունից,
 ամեն ինչից փախա,
 ծովի աստվածացնող,
 կապույտ շնչից փախա,
 սիրո միջով՝ դեպի
 կործանումը սիրո,
 և բնության միջով՝
 դեպի կործանումը մայր բնության:

Այնտեղ ձին էր կանգնած:
 Խոտի դեզն էր բուրոմ:
 Այնտեղ կարող էին շատ մանուկներ ծնվել:

Սիգոն

Փափուկ տխրությունը
 գորշ պատերն է շոյում
 ու վայում է քամին
 նույն հանգերով, ինչ որ
 հազար տարի առաջ.—
 Ի՞իինչ անեզր թախիժ
 աշնան հով ու ծովում,
 Ի՞իինչ տխրություն դեղին բարդինների
 կատարներին կանաչ:

Սակայն որքան էլ որ
 թախիժը խիտ լինի,
 աշնան տխրությունից
 ոչ ոք չի մահացել.—
 սիրո մասին մի երգ,
 որքան էլ բիրտ լինի,
 օրորում են դանդաղ
 թթենիները ծեր:

Եվ ձեռքերում նրանց
 դեղին-դեղնափրփուր,
 և ձեռքերում նրանց՝
 լցված օդով,
 շողշողում են սիրո
 զգեստները պուրպուր՝
 ցողված անմահության
 անուշ հոտով:

Եվ կթափվեն նրանք,
 զգեստներն այդ պուրպուր,
 հենց այս գիշեր նրանք
 կիջնեն հողին,
 որ ինձ համար՝ սիրուց
 խենթացածիս համար
 դառնան սիրո փափուկ,
 տաք անկողին:

Նրանք կիջնեն դանդաղ,
 տխուր ծյուրուրալով,
 ինչպես որ թախիժն է
 սրտին իջնում վայրի,
 և ես նրանց բույրով
 կծածկեմ քեզ, սե՛ր իմ,

և քո կրժքի վրա
կապրեմ հազար տարի:

Ծս կընդգեմ քեզ հետ,
որ աշունը լռի,
շուրջը մնա միայն
շքեղ ոսկին.—
հետո, սե՛ր իմ, գիտե՞ս,
պիտի որ մենք լռենք,
որ մեր լռությունը
հաղթի խոսքին:

Ու մինչ տերևները
աշնան անուշ ոսկով
ուրիշ ջահել, եկող
աշունների համար
այս մեր սիրո մասին
հուշեր գրեն,
ես քեզ մի անգամ էլ
կհամբուրեմ, սե՛ր իմ,
որ քեզ ինձ թագուհի
թագադրեմ:

Փափուկ տխրությունը
գորշ պատերն է շոյում,

ու վայում է քամին
 նույն հանգերով, ինչ որ
 հազար տարի առաջ.—
 ի՛իհնչ անեզր թախիժ
 աշնան հով ու ծովում,
 ի՛իհնչ տխրություն դեղնած բարդինների
 կատարների կանաչ:

ՄՈՒՂԱԿ

Սա, որ ծուղակի ստվերից անգամ
դողում եմ, ինչպես ժայռը կայծակից,
այդ օրը խելքս գլխիցս գնաց,
և ես՝ անխելքս,
ծուղակ սարքելուն դարձա հանցակից:

Սա անապատում շրջում էի լուռ,
դրանից պարզ բան չկա աշխարհում,
ես նման էի մեկին, որ գիտի
մեղքերն աշխարհի,
որ խոր լռում է և ապաշխարում:

Սվ հանկարծ փափուկ, թույլ մի տրտմություն
խմ ապաշխարող մարմինը ձաղկեց,
և ես պապակված հողի պես մեկից
քանդվեցի հանկարծ,
և սիրտս, սիրտս քնքշորեն ծաղկեց:

Մաղկեց իմ սիրտը,
 և անապատի խորքերից աղի
 գետեր հանեցի ես արևերես,
 շուրջս փռեցի ծաղկավառ գորգեր,
 որ մեռած հողի դեմքը ծիծաղի:

Անթիվ արտույտներ բաց թողի օդում,
 որ ճովողելով երկինք բարձրանան:
 Եվ անապատի աստղերը դժգույն
 արևներ դարձրի,
 որ հողին կաթի անուշ մանանան:

Եվ խելառ վազքով սուրացի դեպի,
 դեպի հեռավոր ոստանը իմ խեղճ,
 ուր որ մի թռչնակ բանտված էր վաղուց
 տխուր գիտության
 և ջազ-բանդերի շղթաների մեջ:

Նա հեռու մի օր
 ազատել էր ինձ կապանքից սիրո,
 թողնելով փոքրիկ հարազատություն,
 և պարզեցի ես նրան մի մե՛ծ,
 մի ավելի մե՛ծ,
 մե՛ծ ազատություն:

Ես նրան թողի ազատութիւն մեջ,
 և նա՝ շքնաղբ բոլոր հարսերից,
 բորիկ վազում էր առունների մեջ,
 քրքշում խելառ
 և կայծակներ էր թափում վարսերից:

Բայց ամեն քայլին շղթայվում էր նա,
 ամեն շարժումով սեր էր խոստանում,
 ասես այլևս այն «փրկիչը» չէր,
 որ սիրո ցավից
 ազատել էր ինձ իմ խեղճ ոստանում:

Եվ նա օդի պես ծփում էր շուրջս
 և մշուշի պես պարուրում էր ինձ,
 անհուն քնքշութեամբ խեղդում էր շունչս,
 և կպչում էր ինձ՝
 ինչպես կրակն է կպչում լամպարից:

Եվ իմ էութեան լույսն սպառելով,
 թմրեցնում էր ինձ սիրո բառերով,
 և տաք մարումի երգեր էր երգում.—
 մոռացութեան մեջ,
 մոռացութեան մեջ
 մենք հատնում էինք մեր սիրո մեղքում:

ՇՇՈՒԿԻ ՆՄԱՆ

Ինչպես շշուկն է արձագանք տալիս
 քար լուսթյան մեջ,
 այդպես այս տղամոտ,
 գաղջ աղմուկներում
 ես որոնում եմ
 փոքրիկ լուսթյուն:

Փոքրիկ,
 թայց այնքան հստակ լուսթյուն,
 որ կարողանամ լսել ինքրս ինձ,
 որ կարողանամ այդ լուսթյան մեջ
 ինքրս ինձ զգալ
 իբրև մի ամբողջ,
 մեծ լրիվլուսթյուն:

Թե ոչ, ես այսպես
 ամեն ինչի հետ ճակատ եմ տալիս,

ամեն ճիշի հետ փշրվում եմ ես,
 ամեն կանչի հետ
 իմ ողջ էությամբ
 խոժոռվում եմ ես,
 բայց և ողջ կյանքս կատակի տալիս,
 հիմարի նման անցնում եմ այսպես...
 անցնում եմ՝ աչքս միշտ ճանապարհի՝
 որ ինչ-որ մի տեղ պիտի լինեմ ես,
 որ ինչ-որ մի տեղ մի բան կա բարի,
 որ դա մի բանն է հենց իմ երազած,
 որ եթե հանկարծ
 մեռնեմ շտեսած,
 ուրեմն՝ ապրել եմ ինքքս ինձ կիսած:
 Ուրեմն՝ ապրել եմ փշրանքների մեջ,
 առանց մի անգամ ամբողջանալու,
 և մի՞թե երբեք չի կարող լինել
 այդպիսի մի բան՝
 առանց ջանալու,
 առանց աղերսի
 կամ խեղճանալու:

! Ծս որոնում եմ փոքրիկ լուսթյուն,
 որտեղ պիտի ես ծիծաղեմ անձայն,
 ինչպես աստղերն են ծիծաղում վերից,

պիտի հավատամ՝
 առանց ճշալու,
 և ալիտի սիրեմ՝
 առանց քեզ, ի՛մ սեր, և ինձ խղճալու:
 Եվ հետո պիտի թաղվեմ ես անձայն,
 ինչպես մշուշն է մաղվում ծերպերից՝
 հովիտների մեջ լուռ լճանալու:

Մի՞թե ես այդպես չեմ վերջանալու:

Լուսինը, լուսինը մարեց,
 ամպերը մթնելով անցան,
 արևը փափուկ ծիծաղեց
 և զանգակ ցողերի վրա
 կամարեց շքեղ ծիածան:

Ծս վերջին ահավոր մի ճիգով
 արմատս քաշելով իմ հողից,
 եկել եմ հանդերի երգով,
 հանդերի շշուկով ու հևքով՝
 հորինված արևից ու ցողից:

Կտրվել հողից ու ջրից,
 կտրվել հանդերից իմ կանաչ,
 եկել եմ՝ ծաղիկդ դառնամ,
 որ մեկ օր ընդեմքին նայելով՝
 թառամեմ ոտքերիդ առաջ:

Այն բակը, որտեղ ապրում էիք դուք
 և դեռ հիմա էլ ապրում եք կրկին,
 և որ փակված էր բարձր շենքերով,
 որ հասնում էին հեռու երկնքին,
 և որ փոքր ու մեծ անցուղիներից
 գալիս-գնում էր կյանքը խուժելով,
 այդ բակը ահա դատարկվում մեկից,
 Լուսնի Բացատ էր դառնում գիշերով:

Դառնում էր, այդպես... Լուսնյակի Բացատ,
 և փափկում էին քարերը մեկից,
 օրորվում էին խոտերը փափուկ,
 և փափուկ երգ էր շաղվում երկնքից:
 Պատուհաններից կախվում էին ցած
 գլուխներ, որոնք գլուխներ չէին,
 շոգից խոնջացած զանգերի նման

սպասում էին դրախտի քամուն,
որ պատարագի ձայներ հնչեին:

Այդ բակը

այդպես

դատարկվում մեկից,
լուսնի Բացատ էր դառնում գիշերով.—
փսկ նա ապրում էր լուսնյակի վրա,
թիթեռ—աստղերի պարսեր քշելով:
Ծվ հավաքում էր թանկագին աստղեր,
և հավաքում էր ձայներ դրախտի,
որ մի օր նվեր տա նրան, որին
համարում էր տերն իր չքնաղ բախտի:

Ուզում էր ողջը տալ նրան, որի
անսահման սիրո տիեզերքի մեջ
կարող էր այդպես ապրել երջանիկ,
կարող էր աստղեր հավաքել անշեջ,
կարող էր, և իր կարողությանը
ասես ոչ մի շահի ու սահման չկար...
բայց մի օր,
ի՛նչ էր,
սայթաքեց հանկարծ,
լուսնյակից ընկավ

**Բացատր Լուսնի
ու դարձավ... խաչքար:**

**Այն բակը, ուր խուլ անցուղիներից
գալիս-գնում է կյանքը խուժելով,
մայրամուտի հետ դատարկվում մեկից,
Լուսնի Բացատ է դառնում գիշերով:**

**Պատուհաններից կախվում են զանգեր,
և գիշերային աղոթք են անում,
իսկ նա լսում է ձայնը իր սիրո
տիեզերքի մեջ ու հանգստանում:**

ՓՈԹՈՐԻԿ

Ծս ուզում էի
 շհիշել ոչինչ,
 ես ուզում էի
 համրանալ մեկից,
 ավազների պես լռել հավիտյան,
 ազատված մտքի զենքից ու զորքից,
 ավազների պես
 փռվել ծովափին՝
 խշշոցների մեջ հավիտենական,
 բայց քամիները գալիս ցամաքից
 և գնում էին
 ծովի լայնարձակ ազատության մեջ
 կորչում ինքնակամ:

Նրանք ծերպերից փախչելով խեղառ,
 ալիքների հետ գգվում թախծալի,
 և գնում էին

անհույս ու մենակ
դեպի հեռավոր խորքերն անցյալի:

Եվ խառնըվում էր ամեն ինչ իրար՝
մութ տաղնապաների
կրակով լիզված, —
երկինքն արևի պայծառությունը
կորցնելու ցավից
լալիս էր հուզված,
և լեռները մութ ուրվապատկերով
իրենց խորքերում
լուռ սրկում էին
տաճնապի,
հույզի
միին երակներ,
և ծովը անհուն ալերախությամբ
արթնացրնում էր քնած երակներ:

Ես ուզում էի շհիշել ոչինչ,
ես ուզում էի
համրանալ մեկից,
ավազների պես
շարտված ավին,
ազատված մտքի զենքից ու զորքից:

Ծս ուզում էի պատկերդ միայն,
 պատկերդ պահել
 իմ աչքերի մեջ,
 ինչպես ծովափնյա քարերն են պահում
 պատկերը ծովի,
 ես ուզում էի լուկ քնքշանքներիդ
 հետքերը պահել իմ լուռթյան մեջ,
 ինչպես շուրթերն են պահում հետքերը
 համբույրի ցավի...

Սակայն ամեն ինչ խառնըվում իրար
 և կրկին ուրիշ պատկեր էր առնում,
 երկինքն այնպես էր լալիս խելագար,
 ծովը այնպես էր խփում ափերին,
 քամին այնպես էր վաշյում կատաղի,
 որ կարծես վերջին մեծ կործանումի
 սարսափն էր այդպես շուրջս սավառնում:

Եվ արտասուքի անհամար գետեր
 տիղմ էին խառնում
 կապույտին ծովի:
 Նրա կապույտին
 խառնում էին տիղմ
 և մաքրությանը՝

զորը աղտեղութիւն,
 իմ սրտին նրանք,
 իմ տխուր սրտին
 փաթաթում էին
 մի անտանելի ու գարշ սեղմութիւն:

Եվ այդպես ծովը՝
 կապույտը,
 ոգին
 դանդաղ մեռնում էր իմ աչքերի դեմ:

Իսկ ես
 այդ հսկա աճյունի առաջ,
 (աճյուն, որի մեջ
 տեղավորվում են անցյալն ու ներկան
 և հուզումների տագնապն ամեհի),
 կանգնել էի լուռ,
 և ոչ մի շշուկ,
 և ոչ մի հառաչ:
 Ես կարծես մեկից քարացել էի:

Ես գիտեմ,
 ծովը
 կծնվի նորից,

*Ես պիտեմ,
երկինքն
էլ լաց չի լինի,
Բայց ես
զնացած
կլինեմ արդեն.—
Ինձ մեկը ափից վերցրած կլինի,
նետած կլինի խորքերն անհունի:*

Ղրիմ

ՋՄԵՌԱՅԻՆ ՀԵՔԻԱՔ

Քանձր մառախուղ իջավ քաղաքին,
 և ճնճղուկները կորան մշուշում,
 երևի նրանք չեն եղել բնավ,
 երևի նրանց ոչ ոք չի հիշում...

Ցուրտ մառախուղ է իջել քաղաքին.—
 այս սև ու երկար լարերը օդում
 ձայներ են բռնում մառախուղի մեջ,
 և տազնապները իրար են զոդում:

Իսկ ճնճղուկները ծխնելույզներում
 տաքացրնելով թևիկներն իրենց,
 հարբում են գարնան տաք երազանքով.—

Իսկ գուցե գարունն չի՞ եղել բնավ,
 գուցե այդ նրանց փոքրիկ սրտի մեջ
 մա՞հն է խլրտում ջերմ ահազանգով:

Գուցե թե մահը այդպես է գալիս,
որ նրանց փոքրիկ սիրտը շարյունի,
չէ՞ որ աննշան այդ մարմնի մեջ
տեղավորված է թուիչքն անհունի:

Տեղավորված է պատկերն անհունի.—
նրանց թևերը լցված են օդով,
սառչում է օդը նրանց թևերում,
և կոտորվում են բոլորը հերթով:

Նրանց թևերը լցված են օդով,
ինչպես, սիրելիս, իմ տկար հոգին
լցված է փափուկ, տաք հառաչանքով.—

Դու ամեն անգամ այնպիսի ծանր
ձմեռ ես դնում իմ կրծքի վրա,
որ հառաչներ են ելնում այնտեղից՝
նեղած սիրո անհուն տանջանքով:

Թանձր մառախուղ իջավ քաղաքին,
ես այդ մուժի մեջ ճնճողով եմ կորած,
ես էլ եմ փոքրիկ պատկերն անհունի.—

Եթե ինձ հիմա գտնես, սիրելիս,
տաքուկ քնքշությամբ պարուրիր դու ինձ,
որ կրծքիդ վրա սիրտս շարյունի:

Լույս է թափվում շուրջս,
 Լույս է թափվում շուրջս՝
 փափո՛ւկ, անբռնելի՛, խայտաբղե՛տ,
 Լույս է թափվում շուրջս,
 Լույս է թափվում շուրջս՝
 անհունորեն առատ և անաղետ:

Սահում է նա թեթև
 երակներիս միջով
 շշուկներով, շուքով երանելի,
 փափուկ կլթոցներով
 (ոչ աղմուկով, ճիշով),
 շնկշնկում է իմ մեջ հազար ձևի:

Եվ այդ փափուկ լույսը
 բիրտ աշխարհի վրա
 թևածում է սիրո

անկաղապար հանգով.—
Մի ականթարթ միայն
հաղորդակից եղա
մեծ խորհրդին սիրո,
և մնացյալ կյանքս
ապրում եմ ես ահա
այդ մի ականթարթի
կախարդանքով:

Եվ մի՞թե մի օր
 կորած, անանուն աստղերի նման
 կվերադառնան
 մտերմության այն պահերը թավիշ,
 որ շաղ տվի ես
 քո հեռու, անհայտ համակարգության,
 անշոշափելի քո պարզ տրտմության
 անձրևոտ ու թաց փողոցների մեջ:

Ծս չեմ արձակի վշտի հառաչներ,
 ես չեմ օրորի աղերսանք ու սուգ,
 ես կնվիրեմ իմ կյանքը նրան,
 որ ապրում է իմ աչքերի մեջ զույգ,
 ես երազանքս կզոհեմ նրան,
 որին կորցրին ձեռքերը իմ զույգ,
 և նվիրվելով, զոհաբերվելով,
 •կմնամ իբրև կարոտի մի սյուղ,

մի սյուզ, որ անցավ
 հողմերի միջով,
 տապերի միջով,
 դրա համար էլ
 բարկ ու տապերը
 կարող է մեղմել
 իր փափուկ շնչով:

Այդ շունչը լիքն է
 մտերմության այն պահերով թավիշ,
 որ շաղ տվի ես
 քո հեռու,
 անհայտ համակարգության
 անշոշափելի քո պարզ տրտմության
 անձրևոտ ու թաց փողոցների մեջ:

Ես, որ գիտեի լուկ մի ճանապարհ՝
 թե ուր են գնում աստղերն անառնուն,
 ես, որ գիտեի մի խմաստ միայն՝
 ինչի համար է տիեզերքն անհուն,
 ես հիմա գիտեմ անթիվ ճամփաներ,
 բայց ասես կույր եմ տիեզերքի դեմ,
 և իմ աստղերը շեն վերադառնում՝
 քանի որ նրանց ճամփան չգիտեմ:

Այո՛, ես նրանց ճամփան շգիտեմ,
 բայց փառավոր է նաև իմ ներկան,
 Չէ՞ որ կարող է պատահել այնպես,
 որ հանկարծ զգամ՝
 տիեզերք չկա, և աստղեր չկան:

Կարող է այդպես պատահել մի օր,
 արարիչն ինքն է ամեն բան սարքել,
 բայց ես այդ օրը
 այնպես կփշրեմ,
 որ աստղեր թափվեն
 և... տիեզերքներ:

»

ՏԵՈՒՐ ԵՐԳ

Պիտի այսպես նստեմ տխուր,
 իմ շգրած երգերի դեմ,
 պիտի այսպես նստեմ տխուր
 իմ շքոնած ձեռքերի դեմ:

Պիտի նրանց հոգու համար
 վառեմ մոմեր ոսկեղեղին,
 պիտի թափեմ ծաղկաթերթեր
 նրանց անուշ ու տաք հողին:

Նրանց համար պիտի անծա՛յր,
 մաքո՛ւր, մաքո՛ւր երկինք բանամ.—
 այնքան պիտի հիշեմ նրանց,
 որ Հուշն ապրի, Ծս՝ մահանամ:

Հետո անցնեն անթիվ օրեր,
 հիշեն այս Հուշն արարողիս,
 հետո թավիշ ծաղկաթերթեր
 թափեն անուշ ու տաք հողիս:

Հիշեմ, դեմքդ հիշեմ,
հիշեմ աչքերդ անհուն,
բոլոր ժպիտներիդ
հիշեմ անուն-անուն:

Ժպիտներիդ ծաղկանց
անուններ եմ տվել
և կարող եմ հիմա
բոլորինը թվել:

Վարդ ժպիտդ հիշեմ,
և ժպիտդ՝ կակաշ՝
ընկած զնգուն ձայնիդ
ջրում քաղցրակարկաշ:

Նրանք բուրում են դեռ
հիշողության հովտում,

զրուցելով երկար
աստղերի հետ անտուն:

Շուշան-շուշան ժպիտ,
ժպիտ նարգիզ-նարգիզ,
որ հյուսված են անբույր
տխրության հետ կյանքիս:

Հասմիկ-հասմիկ ժպիտ,
ժպիտ ճերմակ ու թույլ,
մանուշակե ժպիտ՝
աստղահոով ու համբույր:

Սակայն ինչո՞ւ եմ ես
այս բոլորը հիշում,
չէ՞ որ նրանք վաղուց
ինձ համար չեն շրշում:

Նրանք անցյալ օրվա
լեզու՝ համր ու մեռած,
նրանք հարսներ պուրպուր՝
տարած ու հտ բերած:

Ու նրանց հետ թեև
ոչինչ ես չեմ խոսում,

*Նրանց շշուշներից
ոչինչ ես չեմ լսում,*

*սակայն զարդարում են
նրանք իմ խուլ ճամփան,
ջերմացնում են սիրտս,
կյանքս... և ամեն բան:*

Հնձանները դատարկվեցին,
 գինի չկա՛ա, գինի չկա՛ա.—
 ամբողջ գինին ներծծեցին
 կարասների փորերն ազահ:

Քրքջում են նրանք հարբած,
 խշխշում են մութի ծոցում.—
 իմ սիրելին նրանց վրա
 ծիրանագույն քող է գցում:

Մածկում է նա մեկիկ-մեկիկ
 քրքջոցներն այդ անամոթ.—
 կարող է, որ իր սիրելին
 այցելության գնա իր մոտ:

Նա կբացի դուռն աղմուկով
 և կձգի մեջքը իրեն,

կխենթանա իր բուրմունքից,
չի համբերի գինի բերեն:

Կհամբուրի մեկիկ-մեկիկ
կարասների շուրթերը թաց,
և անամոթ խոսքեր կասեն
կարասները նրան հարբած:

Կփսփսան, կծիծաղեն...
ախ, այդ ի՞նչ է, դուռն են թակում,
կարծես հեռվից եկած մարդու
ոտնաձայն է լսվում բախում:

Արթնանում է խեղճը քնից,
պատուհանից նայում է դուրս,
քամին վայում է սարսուռով,
տերևներն են խշշում անհույս:

Շալը գցում է ուսերին,
հոգում կասկածն է ծվարել,—
ա՛խ, այդ գինին երևի թե
իր սիրելու խելքը առել,
վերցրել ուրիշ տեղ է տարել:

Քամին, ձյունի շորեր հագած,
 թափառում է փողոցներում,
 աննյութեղեն քողի նման
 ծածանվում է պաղ եթերում:
 Եվ սպիտակ տանիքներին,
 տաք ծխի մեջ ծվարելով,
 աղավնիներն են պտտվում՝
 հողմի պարերը պարելով:
 Հողմը երկինք է բարձրանում՝
 սպիտակ սյուն՝ տարածքի մեջ,
 ճերմակն այնքան է թանձրանում՝
 սև է դառնում հայացքի մեջ:
 Սարսուռում է սիրտս տխուր,
 բութը իմ մեջ է թափանցում,
 տանս դուռը փակում եմ խուլ
 և իմ հոգու դուռն եմ բացում,
 որ որքան կիրք ու տաք հույզեր

մնացել են, թողնեն գնան,
 քո անիրավ ցրտերի մեջ
 շատուշեն ու չհամրանան:
 Դու, որ ամեն կողմից հիմա
 գալիս ես տուն տագնապելով,
 դու ինձ կապված պիտի գտնես
 քո ձյունեղեն պաղ կապերով:
 Հողմը երկինք է բարձրանում՝
 սպիտակ սյուն՝ տարածքի մեջ,
 ճերմակն ախքան է թանձրանում՝
 սև է դառնում հայացքի մեջ:

Ինձ թվում է, թե
 ոտքերը կանանց և աղջիկների
 ճառագայթում են սեր ու հիացում,
 ճառագայթում են խելահեղ գրգիռ,
 ճառագայթում են կարոտ ու կրակ,
 թե չէ ինչո՞ւ են տղաներն այդպես
 շուռ գալիս, նայում նրանց հոռից,
 իսկ աղջիկները
 ծաղկած ծառերի գույն ու բույրի մեջ
 անհետանում են բոցի պես արագ:

Ինձ թվում է, թե աչքերը կանանց
 երբ որ նայում են սեփական կրծքին՝
 կանանց կոնքերում լճանում է սեր,
 նրանց կողերում ծաղկում է թախիժ,
 նրանց շուրթերով բոցի պես ճկուն
 թրթիռ է անցնում

մատնության վախից,
որ ուրուրները կրքի ճտերին
չբռնեն օդում աջից ու ձախից,
քանի որ այնտեղ չի լինի կռիվ,
որ փորձեն ծնվել փրկության հույսեր:

Ինձ թվում է, թե աչքերը նրանց՝
այդ հիմարավուն, խեղճ տղաների
ճառագայթում են շանթ ու մխրճում,
այլապես ինչո՞ւ,
ինչպես որ քարի անկումը լճում,
նրանց հայացքը աղջիկների մեջ
հազար ալիքով ու արձագանքով
բացվում է, ճշում,
մարմինն ահավոր ալիք է տալիս,
և թաքուն,
ինչ-որ անհավատալի կայծեր են թռչում
անգամ ժպտալիս:

Եվ այդպես իրար ճիշտ հասկանալով,
նրանք սիրալիր խաբում են իրար՝
իրր թե՛ ի՞նչ են սեր ու հիացում,
իրր թե՛ ի՞նչ են կարոտ ու կրակ,
այդ ո՞վ է այդպես բարբաջում հիմար,—

Իբր թե՛ տեսեք, ձուլված ենք թուղից,
և ստեղծված ենք
մեկս մյուսի
հիմար գլուխը կոտրելու համար:

ՀՐԱՎԵՐ

Ես մաքրեցի իմ տան անկյունները բոլոր,
 որոնք լցված էին հին-հին երազների
 աճյունների լացով,
 (աճյունները չէ՞ որ կարող են լալ փոշի),
 և փլվելով մի քիչ
 քաղցրության մեջ հուշի,
 մեղմ օժեցի ես ինձ փխրուն մի թախիժով,
 մի թախիժով, որից մարմինն անէանում
 և օդի մեջ ցրվող ծվեններ է դառնում...

Եվ այդպես լուռ, խաղաղ,
 առանց ճիչ ու լացի,
 ես նստեցի այնտեղ, ուր լուսինն է նստում՝
 օրվա ճամփորդության կրկնությունից հոգնած.
 ես նստեցի եզրին կապույտ իմ կամրջի,
 որ չկորչեմ հանկարծ,
 չփշրվեմ հանկարծ
 մթին անդունդներում կարոտներիս լճի:

Իսկ լճի մեջ այնքան
 քարե աստղեր կային,
 և քարացած խոսքեր,
 քարե բառեր, որոնք
 շասված պատմությունն են մեր մարդկային:
 Որ շեն խոսում այսօր,
 բայց գիտենք, որ ունեն
 զգացմունքներ անհուն,
 այն, որ անփութորեն թողել են, որ այսպես
 քարով շրջանակվի,
 և թե կարողանան դուրս գալ գերությունից,
 քարը կտրաքվի:

Ես մաքրեցի իմ տան անկյունները բողբոլ,
 և օձեցի ես ինձ փխրուն մի թախիծով,
 իսկ բառերը իմ մեջ թռչում էին թեթև,
 և ինձ լցնում էին սիրո շնկշնկոցով:

Հիմա կգա մեկը
 և ինձ կասի՝ վե՛ր կաց,
 ի՞նչ ես նստել, կասի,
 վե՛ր կաց, գնանք ու տես՝
 ուլը երազներիդ մարգագետնում
 փայրտում է խաբված թռչունի պես:

Անմեղության ուլը գույն-գույն ծաղիկներից
 բույր չի առնում բնավ,
 բնավ չի հոտոտում,
 գնանք տանենք նրան, գուրգուրելով տանենք
 հետո մորթենք նրան
 մեր տաք հրազների ստորոտում:

Հիմա կգա մեկը...
 բայց ոչ ոք չի գալիս...
 այլ լուռ հեռանում է ճամփաներով հուշի:
 Հետո հրազների աճյուններն են լալիս,
 շուրջս, սրտիս վրա
 լալիս են պաղ փոշի:

Դու երազիս միջով
 կրկին եկար այցի
 քո կանացի տաքուկ շորորներով,
 կրկին փայլով հոգնած,
 տաք փափկությամբ հացի
 և վառելով օդը քաղցր բուրումներով:

Եկար, իմ սիրելի,
 վերադարձիդ համար
 տերը տվել էր ինձ երկար երազ,
 անուշ հացիդ համար,
 անուժ դարձիդ համար
 տաք-տաք սարսուռներ էր թափվում վրաս:

Եկար այդպես մենակ
 ու տրտմորեն բարի՝
 ինչպես երջանկության թոթն է գալիս,

որ դեռ շեկած, պիտի
ինձ ավերակ դարձնի,
քրի վերջին հույսը տառապյալիս:

Եվ մատներդ ահա,
և աչքերդ հոգնած
լույս ու տաքությունով խեղդում են ինձ,
էլ փրկություն չկա,
էլ ազատում չկա
այս անսահման ազատ փեղեկտումից:

Ես ի՞նչ անեմ հիմա.—
մշուշի մեջ մտել,
դու գնում ես դեպի խորքը մութի,
և ինձ քո ետևից
քարշ ես տալիս, սե՛ր իմ,
ինձ ո՞վ պիտի դարձի ճամփան հուշի:

Իսկ մշուշի խորքում
կան սպիտակ աչքեր,
կան սպիտակ աչքեր, և հարթ հիշողություն...
Թողություն քեզ, սե՛ր իմ,
Թողությո՛ւն քեզ,
քե՛զ փառք,
և... Թողություն:

Ծս պիտի գնամ հեռավոր մի տեղ՝
մոտիկ մի սիրով ապաքինվելու,
ես պիտի ինձ ետ առնեմ քեզանից,
և ետ պիտի գամ՝ նորից գնվելու:

Ծս պիտի գնամ հեռավոր մի տեղ՝
մշուշի նման փափուկ ու անձայն,
մի կապույտ ծովի ալիքների տակ
ես պիտի ճոճվեմ որպես ծիածան:

Որպես ծիածան, կամ որպես նրա
արտացոլանքը ջրերի խորքում.—
և ջրերի մեջ ես պիտի լողամ,
և պիտի շողամ կապույտ երկնքում:

Պիւսի ամեն ինչ մոռանամ մի օր,
պիտի ամեն ինչ լքեմ անվարան,
իմ հոգին պիտի մաքրեմ ախտերից,
որ դառնամ միայն Սիրո Տաղարան:

Պիտի աչքերիս մշուշը լվամ
մատներով անուշ արշալույսների,
և ինձ իմ ձայնը իմ անդունդներից
իմ բարձունքները ինձ պիտի հրի:

Ծվ հուշդ այնքան մոտ պիտի լինի,
այնքան ցանկալի, այնքան իրական,
որ ամեն վայրկյան նա պիտի լինի
իմ ապաքինման գգվալից վկան:

Ծվ այնքան քնքուշ, որ ես ցանկանամ
դառնալու կրկին ստրուկը քո հեզ,
կարոտներս ամբողջ բոցավառելով,
կրկին որպես զոհ նվիրեմ ինձ քեզ:

Ծս պիտի գնամ հեռավոր մի տեղ՝
մոտիկ մի սիրով ապաքինվելու,
ես պիտի ինձ ետ գնեմ քեզանից,
և ետ պիտի գամ՝ նորից գնվելու:

Այս առուծախի գաղջ մթնոլորտում
արարիչն այս «իրն» ինչո՞ւ ստեղծեց,
սրբագործելով սիրո մեջ նրան,
կարոտի անբույժ ախտերով հղժեց:

ՔՄԲԻՐ

Կիսամութի մեջ սենյակի
նստել էինք մենք երկուսով,
ինչպես խավար խցում վանքի՝
լուսավորված մոմի լույսով:

Ու ծակոտկեն մութի միջով
լուսթյունն էր դանդաղ ծորում.—
նա հին ձայնով խոսում ինձ հետ
և խոպոպիկն էր ուլորում:

Նայում էր վաճառքների մեջ՝
երբ փակ էին աչքերս արդեն.—
հնչյունները նրա ձայնի
ուզում էին ինձ կախարդեն:

Ես տրտմորեն լսում նրան
և ինքս ինձ ասում էի՝

«Կախարդված եմ ես, սիրելիս,
խոպոպաներով քո մազերի:

Կախարդված եմ ձայնով քո հին,
քո քնքշության բույրով անհաս,
վախենում եմ աչքս բանամ,
և դու իսկույն անհետանաս:

Վախենում եմ՝ աչքս բանամ,
և դու խառնվես այն խոզերին,
որ ճուտիկներ են կուլ տալիս,
խոլոր նայում շար բազեին:

Վախենում եմ՝ աչքս բանամ,
և դու խառնվես այն հորթերին,
որ լճափին խոտ են ծամում
և զսում են շար գորտերին...»:

Վհուկներ են գորտերը շար,
կռկռում են լճի խորքում.—
— մի վախենա, իմ սիրելի,
փակիր աչքերդ ու մտիր քուն:

Մտիր, որ ես
ասպետի պես

Դամ երազում քեզ փախցրնեմ,
սակայն վաղուց փախել ես դու,
քո տեղն ումի՞ց ես հարցրնեմ:

Տե՛ս, ծակոտկեն մութի միջով
լուսթյունն է դանդաղ ծորում,
դու հին ձայնով խոսում ինձ հետ
և խոպոպիկդ ես ուրբում:

Գիշերն արշալույսից
անջատվել էր լույսի բարակ շերտով,
կապույտ, անթրթիռ ու սառը լույսի,
որի ծավալներում տեղավորվում էին
մեր աշխարհի բոլոր իրերն հերթով՝
սրթսրթալով մենակ ու մեկուսի:

Մինչև արեգակը ելներ երկնակամար,
մինչև այդ խեղճերը տաքանային,
աշնան տերևները անմեկնելի ու հաշտ
արձագանքով էին նայում մահին:

Իջնում էին փափուկ օրորվելով,
վայելելով ասես վայրկյանն անկման,
հետո ոտքերի տակ տրորվելով՝
թալտում էին տխուր փայլով հանգման:

Մենք սպասում էինք բորբ արևի գալուն,
 սակայն աշնանն ո՞վ է տվել բորբ արեգակ,
 լսում էինք ձայնը ընկնող տերևների,
 կաշում էինք իրար մարմիններով մեր տաք:

Դուք բոլորդ գիտեք տաք մարմինը կնոջ,
 հաղորդակից եք դուք շղթայազերծ ցավին,
 և ինչ տոթով, մուժով եք դուք նայում հիմա
 ձեր տոթակեզ վաղվան կամ անցյալին:

Նայում եք դուք, և ձեր հայացքներում աղոտ
 մարմրում է փայլը ընկնող տերևների,
 դուք փնտրում եք ձեր պիրկ ողնաշարը քանդող
 վազքը խելակորույս մորիկների:

Դուք փնտրում եք, և ես փնտրում եմ ձեզ հիմա,
 ձեզ՝ ձեր մարմինների կաղապարում,
 դուք ննջում եք հիմա, դուք ննջում եք հիմա
 մեռնող տերևների պաղ անտառում:

Արթնացումի համար ես ձեր մեջ չեմ ճշա,
 և կթողնեմ, որ դուք հանգիստ ննջեք,
 քանի հասկանում եմ ձեր կորուստը անդարձ,
 քանի հասկանում եմ, որ այլևս Այն չեք:

ՄԵՆԱԿՈՒՓՅՈՒՆ

Մայրամուտի վերջին ճառագայթը ծովում
 երևի թե Ոսկե Ձկանն է ման գալիս.—
 տաք կարոտից իմ խեղճ շրթունքներն են ցավում,
 և լույսն օրորում է թրթռումը բառիս:

Ծս նայում եմ հեռուն, անվախճանին, հեռուն,
 հետո միտքս կրկին դեպի տուն եմ տանում.—
 տանն ինձ սպասում է մի անեզր թախիժ,
 որ ոչ պատկեր ունի, ոչ էլ անուն:

Պատերը լուռ հիմա,
 սեղանը լուռ հիմա,
 լուսամտիցից լույսի պատրանքն է լուռ ծամում,—
 տանն ինձ սպասում է անդեմ մի լուռություն,
 որ ոչ պատկեր ունի, ոչ էլ անուն:

Գնամ հիմա,
 նրանց
 արթնացրենեմ քնից,
 և զարդարեմ նրանց տաք բառերով,
 խոսեմ առօրյայից,
 թանկ ու էժան գնից,
 ինքս իմ տրտմությունը խանգարելով:

Եվ համոզեմ նրանց, որ ինձ մի խոսք ասեն,
 որ շլցվի հոգիս մութ շարքերով,
 խոսեն ինձ հետ հանգիստ՝
 իբրև ոչինչ չկա,
 իմ կարոտը բնավ չակնարկելով:

Եվ թե մեկնումեկը
 հանկարծ մի բառ ասի,
 ասենք դաժան մի բառ՝
 «Մենակություն»,
 պատերը ճեղք կտան,
 երկինքը փուլ կգա,
 և կհոսի շուրջս
 թախիժ ու թույն...

Մայրամուտի վերջին ճառագայթը ծովում
 երևի թե Ոսկե Զկանն է ման գալիս,

*Ես լսում եմ նրա ճողփյունը խուլ, հեռու՝
ինչպես կրծքիս խորքում՝ խլրտումը բառիս:*

*Ծս լսում եմ նրա շարժումները բոլոր,
և ավելի խորքը,
դեպի խորքն եմ հրում,
որ Սերն իր սպիտակ, մաքուր առազաստով
օրորվի իմ երգի ալիքներում:*

Դու իմ ձեռքերից կրոնես կամաց
և ինձ կտանես

Թույլ շշուկներիդ երգով անսահման,
Թախիծների մեջ կճոճվեմ ես մերկ՝
Հիսուսի նման, Հիսուսի նման:

Հեռու լեռների պաղ գագաթներին
կթողնես ինձ մերկ, կթողնես մուրր,
ինձ քուն կդնես քամիների մեջ,
քեզ հետ կտանես երգերդ բոլոր,

Երգերդ տխուր, երգերդ շկան...
Հեռու լեռների պաղ գագաթներին
ես մերկ ու մենակ՝
հանգած աստղերից մի փոքրիկ խարույկ
կվառեմ այնտեղ,
կվառեմ երկար,

կվառեմ այնքան,
մինչև կզառնա կարոտի կանթեղ:

Այդպես կլինի... և կանթեղի տակ
ասուպների պես երգեր կցուլան.—
ինձ խաչող անգամ ես շեմ ունենա,
կխաչվեմ մենակ, կխաչվեմ ես մերկ՝
Հիսուսի նման, Հիսուսի նման:

ՍԻՐՈ ՀԵՔԻԱՔ

Ես շեմ հավատում ոչ քեզ, Տիրամայր,
 և շեմ հավատում ոչ էլ քեզ, օ՛, Տեր.—
 մեր շուրջը այնքան զեռուն է վխտում,
 մեր ոտքերի տակ կան այնքան որդեր,
 որ շեմ հավատում ոչ քեզ, Տիրամայր,
 և շեմ հավատում ոչ էլ քեզ, օ, Տեր:

Քեկ դուք իբրև ցավ եք դարմանում,
 թեև դուք լույս եք ճառագում անվերջ,
 սակայն իմ լույսը խեղդվում է ահա
 հուսահատության բռունցքների մեջ:

Քո մանկութունը իմն է, հիրավի,
 քո մանկութունը չքնաղ է, օ, Տեր,
 Ես էլ, քեզ նման լույսով զարդարված,
 կերել եմ մարախ ու վայրի խոտեր,
 ես էլ քեզ նման շեմ տեսել ծիծաղ,
 և ոչ էլ լաց եմ տեսել մի կարգին,

քեզ նման բորիկ, քեզ նման աղքատ,
 քեզ նման մաշված ձորձեր իմ հագին,
 քեզ նման, սակայն առանց մոզերի
 շրջել եմ կյանքի անապատներում.—
 և այս բոլորը ասելուս համար
 Տե՛ր, աղաչում եմ քեզանից ներում:

Եվ ինձ քո կողքին դնելուս համար
 ես աղաչում եմ քեզանից ներում.—
 բայց ի՛նչ էլ ասեմ, ինչպե՛ս էլ ասեմ,
 քո վախճանը ինձ չի ոգևորում:

Նայում եմ ահա քո խաչին դարձյալ,
 չի ոգևորում քո վախճանն ինձ, Տե՛ր,
 ես կապո՛ւյտ, կապո՛ւյտ, անսահման կապույտ
 աչքերն եմ ուզում Հուղիտա դստեր,
 ես ցավի նման այրվող ու մաքուր
 շուրթերն եմ ուզում Հուղիտա դստեր,
 այնքան կարոտով ու բարկ եմ ուզում,
 որ նայում եմ քեզ, ինձ եմ խղճում, Տե՛ր:

Եվ խաչն անընդհատ դալիս է ինձ մոտ,
 և խաչը անվերջ ինձ է հարմարվում.—
 դա մեենօրյա վիճակ է, օ՛հ, Տեր,
 եթե խաչվել ես դու դա համարում:

Մովից մշուշը գալիս, նրա աչքերն էր լցվում
և աչքերից մեղմորեն տարածվում էր ծովի մեջ,
նրա խոնավ հայացքը ջրերի մեջ ներծծվում,
ջրերի հետ ճողփալով կայծկլտում էր թույլ ու խեղճ:

Ավազներում սպիտակ բարակ մարմինը ճոճում
և ճոճելով սուզվում էր հավերժության գիրկը թաց,
և աչքերում մշուշոտ սոված ճայերը ճշում,
կախվում էին օդի մեջ՝ աղերսելով սեր ու հաց:

Ափի խոնավ ավազին, երազների պես ոսկե,
մեռնում էին անհամար ոսկեզրահ զատիկներ,
փլվում էին մեկ առ մեկ ապարանքները խոսքի,
դառնում էին բառերը մոռացության հատիկներ:

Ծվ նա լուռ էր անվերջ, լուռ էր լուռ ու մենակ,
և շնչում էր հեռավոր, անեզրական կապույտում,

կախվում էր աստղը վերից, ծովը ուռչում էր անհագ,
և կաթում էր մշուշից մեղմաղձոտ, կապույտ թույն:

Նա շնչում էր հեռավոր, անեզրական կապույտում,
և էլ երկար չի կանգնի նա ասիին լուռ ու մենակ.—
ծովը նրան կտանի՛, ծովը նրան կտանի՛,
ծովն՝ անուշիկ երազի գերեզմանը կենդանի:

ԳԻՆԱՐՐՈՒՔ

Գինին այդ օրն ինձ գետին էր զարկել,
և մարմրնիս մեջ միրածն էր ծփում,
բառաշում էին նյարդերս ցավից
և աղեղի տակ խելահեղ գինու
թուշկոտում էին, անզոր թպրտում:

Եվ փողփողում էր մարմինս օդում,
հրահեղուկով ճոճվում էր համառ՝
այն բոցի նման, որ գալարվում է
մի վայրկյան հետո հանգչելու համար:

Եվ մատներիս մեջ խաղում էր կարոտ,
և աչքերիս մեջ ծփում էր միրած,
միրածի միջով հանկարծ նա եկավ
փափուկ քայլերով զարմանահրաշ:

Եկավ ու նստեց կրակի կողքին
և կրակի հետ սկսեց խաղալ...

Հրդեհվում էին
դարկացող սրտիս այգեստանները՝
ողկույզ առ ողկույզ,
թաղար առ թաղար:

Եվ նա քայլում էր մոխիրների մեջ,
և նա՝ դարունը, արյունում էր ինձ.—
մի մեծ կործանում մտել էր իմ մեջ,
մոխիր էր սարքում իմ բոց արյունից:

Մոխիր:
Ավերակ:
Հրդեհ:
Ու հանդու՜մ:

Վերջին թրթիռից հուսահատ կառչում,
և արթնանում եմ հրակ առ հրակ:
Լույսի քնարն է քեզ համար հնչում,
և դու ծաղկում ես, իմ խեղճ ավերակ:

Քո մեջ վերստին,
քո մեջ վերստին
խաղում է հավերժ թրթիռն Անհունի.—
— Ինչի՞ համար ես ծաղկում, սիրելիս,

դու այդքան երկար ինչի՞ ես ծաղկում...
— Այն մի վայրկյանի Մեծ կործանումի
համար եմ ծաղկում,
այն մի վայրկյանի Մեծ կործանումի:

ՄՇՈՒՇ

Պայծառ լույսերի մեջ, ջահերի մեջ,
 մարմարակերտ, ողորկ հատակների վրա,
 հայելազարդ շքեղ դահլիճներում,
 որտեղ թույլ շողն անգամ կհուրհրա,
 դու՛ կուսատուդ հզոր,
 քո երկնքով
 իջար որպես մշուշ ու մեղեդի,
 որպես աստվածուհի, որպես հովանավոր
 մեր մեղսական սիրո հազարամյա երթին:

Իջար որպես Աստղիկ, որպես տարփանք,
 որպես մի Ֆրինն՝ մերկ ու անմերձելի,
 որպես բորբ ուղեղի անուշ հափրանք
 և զգացում՝ մեռնող հազար ձևի:
 Իջա՛ր, իջա՛ր, իջա՛ր,
 և քայլեցիր մենակ,
 և անկյունում կանգնած, քամվում էի,

դու լուսեղեն մագնիս ու տիրություն դու բարկ,
որով ես իմ խաչին գամվում էի:

Քեզնով գամվում էի ես իմ խաչին,
և մոմի պես վառվում, հալվում էի,
ես աղոթքն էի քո առաջին,
և քո գոյության անունն էի,
սակայն անգամ դու շգիտեիր,
որ քո ճախրանքի անհունն էի:

...Օ, Ֆրինե՛, Աստղի՛կ, Աֆրոդիտե՛,
օ, Լուսատու՛ իշած քո երկնքով,
պարզվեց, որ մի քոսոտ քո անունը գիտե
և կարող է բռնել քեզ իր բորոտ ձեռքով:

Բռնել և այնպես հեշտ երկնազերծել,
քեզ դարձրնել այնքան սովորական,
որ իմ սրտի վրա խորունկ քերծեր
և խոր ու մութ վիճեր երևան գան:

Օ, Ֆրինե՛, Աստղի՛կ, Աֆրոդիտե՛...

Ձմեռն եկավ կրկին,
 ձմեռն անցավ կրկին,
 դարունն եկավ կրկին,
 դարունն անցավ կրկին,
 վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, սե՛ր իմ,
 դու քեզ տվիր դարձյալ
 փոփոխական մտքին,
 փոփոխական կրքին:

Քո անհաստատ ձեռքով
 հանգավ բոցը գարնան,
 դու շփողիր, ավա՛ղ,
 որ բոց ծաղիկները
 բորբ պտուղներ դառնան:

Երբ որ եղանակը
 տաք ու հով է անում,

մեկ արևն է խփում
 ու մեկ զով է անում,
 խարխուլ խրճիթնհրի
 գերանները ծխոտ
 իրենց ճաքճաքերից
 արցունքներ են քամում:

Ախ, դու այնքան այդպես
 տաք ու հով ես արել,
 մեկ արև ու մեկ էլ
 ձմռան դող ես արել,
 որ խրճիթում իմ խեղճ՝
 այս իմ հոգում անձուկ
 և իմ սրտում անվերջ
 կաթիլք է ու արցունք:

ՏԱՔ ՍԱԼԵՐ

Տաք են սալերը, ջուրն է հոսում,
 ննջում են խոտերն արևի տակ,
 քանի՜-քանի շերտ երկինքներ կան
 թերթաքարերում փխրուն ու տաք:

Տաք են սալերը, ջուրն է հոսում,
 և մեղուններն են բզզում անվերջ
 արևային տաք միրաժի մեջ,
 հասուն արտերի բորբ երազում:

Տաք են սալերը, ջուրն է հոսում.—
 ասեղնատում են մեջքս ահա
 ճառագայթները միլիոն տարվա,
 որ ինչ-որ բան են լուռ փսփսում:

Ա՛խ, մեջքիս վրա, մարմնիս վրա
 նրանք կույրերի այբուբենով

այն պատմութիւնն են շարադրում,
որ սկսվում է Հայկ ու Բելով:

Թերթաքարերը շոյում մեկ-մեկ
և երկինքներն են հերթով բացում,
Աղեղնավորը նստել ցածում,
և երազում է՝ ինչպես երբեք:

Արդյոք ինչե՞ր է նա երազում,
ես դա տեսնում եմ փակ աչքերով,
փակ, ինչպես դուռը քաջ Մհերի.—
տաք են քարերը, ջուրն է հոսում:

Տաք են սալերը, ջուրն է հոսում. —
չփակեք հանկարծ ջրի ճամփան.—
Աղեղնավորը նստել անբան
և փուչ բաներ է լուռ երազում:

Այսինքն՝ գուցե փուչ չէ՞ բնավ՝
որ անակնկալ երեայիր,
նայեիր՝ դեմդ վիհ է հսկա,
և կիրճի եզրով վախով գայիր:

Նա աղեղը քեզ կամուրջ աներ
և դու անցնեիր այդ կամրջով,

և ապա գայիր, մտնեիր ներս
փակ թարթիչներիս մթին կիրճով:

...Տաք են սալերը, ջուրն է հոսում,
ննջում են խոտերն արևի տակ,
քանի՜-քանի շերտ երկինքներ կան
մեր անցյալի մեջ՝ փխրուն ու տաք:

Թերթաքարերը շոյում մեկ-մեկ
և երկինքներն եմ հերթով բացում. —
ամեն երկնքում հրեշտակների
ճերմակ խմբեր են լուռ թևածում:

Լույս են բխում աչքերդ անվերջ,
լույս է ցանում ձեռքդ կաթե,
և քամում են հազար ասպետ
շրթունքներիդ մեղրը սաթե:

Նրանք քամում գիշեր ու տիվ,
և հափրանքի մեջ երազկուն
ժպտում են ծուլլ երանությամբ
և հավիտյան մտնում են քուն:

Եվ չի հատնում մեղրը բնավ,
և չի իջնում երբեք խավար,
քանի որ քո կրծքի խորքում
արեգակը բխում է հար:

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Ին օրերի կեղևի տակ
 հանգչում է մեր կյանքը անցած՝
 կամ քնքշությամբ մելամաղձոտ,
 կամ բթությամբ իր քնքշացած:
 Եվ իր հեովից երանելի,
 մշուշապատ ճառագայթով,
 խոցում է մեր սիրտը հաճախ
 իր կրակված լավ ու վատով:

Խոցում է մեր սիրտը հաճախ,
 և մենք՝ նրա կամքին հլու,
 վեր ենք կենում՝ սրտով մաքուր
 անկեղծ երգեր դայլայլելու:
 Օ՛, սոխակների անպատմելի,
 անճառելի երգով վսեմ,
 կարո՞ղ է որ թաղված մի սիրտ
 երգի, և ես երգը լսեմ:

Կարո՞ղ է նա հառաչանքով
 շարժել սալարկը անցյալի,
 որի տխուր քարերի տակ
 հանգչում է սերը բաղձալի:
 Եվ եթե նա հողի տակից
 մեկ-մեկ նայում է մեզ վրա,
 մենք սրտերով մեր կարեկից
 հասկանում ենք վիշտը նրա:
 Եվ շարժելով կոպերը մեր,
 կանգնած մնում ենք հիրավի
 հորթի նման անօգնական,
 սակայն սրտով խեղճ ու բարի:

Ինչպես ահա հերոսը մեր՝
 Լոշտը՝ տխուր այն պատանին,
 որ իր սիրտը պահ էր տալիս
 իր քրքրված, խեղճ մատյանին,
 շարադրում էր մեղկորեն
 իր աղոթքներն անիրական
 լուսնի լույսի տակ մշուշոտ
 և աստղերի լույսով անգամ:

Շաղ էր տալիս նա ամենուր
 իր էության սերմերն անմեղ,

սակայն քամի շկար, որ, ա՛խ,
գոնե մի սերմ հասցընե՞ր տեղ:

Հե՛յ, մեղավոր օրերի ճիշ,
հե՛յ, գալարմունք անիրական. —
լոկ նրա սերն առևանգողն
եղավ նրա սիրո վկան:
Եվ այդպես էլ շհասկացավ
կոշտը՝ տխուր այն պատանին,
ոչ մարդկանց սիրտը անհատակ,
ոչ Աստծուն, ոչ սատանային:

Բայց թե կյանքը միշտ ինչ-որ բան
հնարում է սրանց համար,
որով պիտի մխիթարվեն,
գարունն ապրեն, հասնեն ամառ:
Ապա կյանքի կնճիռներով
• իջնեն մինչև պայծառ աշուն,

որ աշունը փառավորեն
ասպետական սիրով նախշուն:

Բայց ամեն բան իր շափն ունի
օրերի մեջ ծուլը և ուժատ.—
բռնաբարվողն է հապաղում,
բռնաբարողն հոգնած է շատ:
Պարզ է, նա էլ պիտի հոգնի
անմիտ, ևրկար սպասելուց,
և էլ պիտի շխորչի իր
ցանկությունը պարզ ասելուց:

Կծիծաղի ասպետն այնժամ,
ասպետուհին լաց կլինի,
կհամբուրվեն և կխմեն
մի-մի գավաթ ընտիր գինի:
Եվ ամեն մի կաթիլի հետ
կվերապրեն օրերը հին,
որ անգիտակ զոհ են բերել
կամ Աստծուն, կամ սատանային:

Նրանց շուրջը դեմքեր ծանոթ
խրոնրվում են միրաժի պես,
որ հին լաստերը՝ հուշերի

պղտոր գետով հասցընեն մեզ:
 Ինչպես որ հին նեղոսն ի վար
 ստրուկները քարերն հսկա
 տանում էին՝ բարձրացնելու
 հսկա բուրգերն արևագահ,
 այդպես նրանք ծանր ու նկուն
 բերում են ինձ պատկերներ հին,
 որ զորությամբն անհուն սիրո
 բարձրացնեմ բուրգն աստեղնային:

Թող ամեն բան լինի այնպես,
 ինչպես օրին եղավ-անցավ,
 չէ՞ որ պայծառ սիրո տեղակ
 սիրո թախիժն հավերժացավ:
 Եվ տխրության հովտի վրա
 աստղի նման մարմրելով,
 կախվել է ճիշն անիրավված՝
 զգացմունքի ծանր բեռով:

ԳՆՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ա.

Եթե մարմինդ լցված է հանգով,
 և երակներդ
 ներդաշնակության ցավով են տնքում,
 ուրեմն՝ աստղերը
 իրար համբույր են տալիս երկնքում,
 և կախարդական հնչյուններ հանող
 լուրթ աղեղներ կան հովերի ձեռքում,
 ճերմակ ամպերը
 սահում են վարգով,
 տերևները զով սաղմոս են երգում,
 կապույտ ջրերը
 իրենց մեջ թափված ստվերների հետ
 զգվում հուսահատ
 և շշնջում են խոր ականածանքով.—
 Ի՞նչ են շշնջում,

երբ ստվերները
 ձկներին սիրո խոսքեր են ճշում,
 իսկ ձկներն ահա
 խուլ աշխարհի մեջ
 ձկները ուրախ, անմիտ քրքջում
 և փաթաթվում են
 տաքուկ շողերով:
 Եթե աչքերդ
 ներդաշնակության լույսով են ծփում,
 ասլա ձկները ջրում սառչում են
 բարակ շորերով,
 թիթեռնիկները
 շոգից շորանում արեգակի տակ,
 դառնում են պայծառ,
 գունագեղ նկար,
 կանաչ ճյուղերը
 թևեր են երկար,
 երկա՛ր, անուշի՛կ թևերն են թախժի,
 նրանք աչքերիդ խորանների մեջ
 թրթռումներ են թափում կանացի.—
 և ի՛նչ երկինք կա
 մեզ երևացող երկնքից բացի,
 և ի՛նչ գեղեցիկ ու երազային
 Պյանք կա հիրավի

այս դառնաթախիծ մեր կյանքից բացի,
 ի՞նչ կարոտներ կան,
 ի՞նչ սրսփումներ,
 մարդո՛ւ,
 պատմությա՛ն,
 երազանքների՛,
 մահվան ու կյանքի
 ի՞նչ նուրբ հպումներ,
 անիմանալի տխրության միջով
 կապույտ հրաշքի ի՞նչ ակնկալիք,
 և, տե՛ր իմ Աստված,
 երազանքների թելերից հյուսված
 ի՞նչ պայծառ գալիք...
 ի՞նչ պայծառ գալիք...

Բ.

Գետափին տղան նստել է մենակ,
 և ջուրը բոբիկ ոտքերն է տանում,
 անհուն անդունդ է երազանքների,
 որ պատկեր շունի և շունի անուն:

Գետափին մենակ նստել է տղան,
 ջուրը գույնզգույն մտքերն է տանում.—

հստակ անդունդ է երազանքների,
որ պատկեր շունի և շունի անուն:

Իսկ անունն ի՞նչ է հարկավոր նրան,
երբ որ աշխարհի ամեն գոյություն
նրան իր ուզած անունն է տալիս՝
հովերը նրան կանչում են՝ Հովիկ,
գետերը նրան կոչում են՝ Վտակ,
արեգի մանուկ շողն արթնանալիս
նրա աչքերին ճշում է՝ Սուտակ,
և մեղուները ականջների մեջ
(ականջներն այնքան մեծ են հիրավի,
որ հավաքում են իրենց մեջ բոլոր
անհայտ ձայները Հյուսիս-Հարավի)
գիժ մեղուները ականջների մեջ
բզզում են փափո՛ւկ, տաքո՛ւկ Անրջանք,
Անրջանք՝ որպես մարդկային անուն...

Իսկ ընկերները ծիծաղում վրան,
նրա երկարուկ ականջների մեջ
խրխնջում վայրի,
և ականջների պատճառով նրան
կոչտո՛ւ,
կոչտա՛կս,
կո՛չտ են անվանում:

Գետափին մենակ նստել է տղան,
 և ջուրը բոբիկ ոտքերն է տանում.—
 Ի՞նչ է աշխարհը և ի՞նչ են մարդիկ,
 տիեզերքն ի՞նչ է,
 ի՞նչ են աստղերը,
 սերն ի՞նչ է արդյոք,
 և ի՞նչ է ոգին՝
 զգում է լոշտը, բայց չի հասկանում:

Գ.

Ցերեկն արևի միրաժով լեցուն,
 արևի թանձր բույրը ներծծում,
 կարիքն է հոգում աղքատիկ իր տան:

Գիշերն ապրում է լուսնյակի ծոցում,
 աստղերի կարծր փայլով կսկծուն
 երգում է նրա արյունը Որդան:

Անվերջ թերթում է հնավանդ գրքեր,
 անվերջ քամում է մտքեր ու կրքեր
 հայոց գեղեցիկ ու հին բառերից:

Գալիքի ամեն մի օրը նրան
 տաճար է թվում՝ շքեղ, հուրհրան,

որ շինվելու է ոգեղեն խոսքի
մետաքս քարերից:

Պայծառ է հոգին և մաքուր՝ որպես
լեռներին իջած երկինքը մաքուր,
որ հին երգերով օրորում է մեզ.—

Քինախնդրության թույնը բորբոքուն,
կամ ատելության մորմոքումը կույր
խորթ են և օտար սրտին ու հոգուն:

Եվ ի՞նչ է արդյոք վրեժն անխմաստ,
կամ թե սարսափը՝ հավիտյան ներկա
հոգիների մեջ կակուղ և նվաստ.—

Եվ կամ թե ի՞նչ է նախանձը վայրի,
որ սրտերի մեջ պարզ ու արևկա
սերմեր է ցանում ռխակալ շարի:

Գ.

Տեսիլքներն անվերջ հետևում նրան,
գունավոր ցուլքով աշխարհն են պատում.

գալիքը երգ է՝ բույրով հուրհրան,
և շտապում է կոշտը, շտապում:

Հեծած երազի Քուռկիկ Ջալալին,
շտապում է նա կյանքի ետևից,
բայց երազները թռչում են, սուրում,
կոշտը չի շարժվում իր նստած տեղից:
Ձի շարժվում, սակայն թռչում է կրկին
երազի բույրով սիրտը լցնելու,
բայց ընկերները գալիս են, ահա,
նրա թոփշը կանգնեցրնելու:

Անհայտ է նրա ճախրանքի ուղին,
անհայտ է ոգու թևածումը լուռ,
և մարդիկ նրան կյանքի ձայներին
և գրգիռներին համարում են խուլ:

Եվ Արտավազը ծիծաղում վրան,
հաստիկ մատներով մազերն է խառնում՝
«Լոշտո՛, սիրելի՛ս, գլխիդ տակառում
արդյոք ի՞նչ անբախտ միտք է սավառնում:
Սիրահարության տազնա՞պ է արդյոք,
հայտնի դառնալու մարմա՞ջ է մթին,
ի՞նչ ես պատրաստվում նվեր բերելու,
խելքը թոցրած խեղճ հողագնդին:

Աշխարհն սկզբում սիրում է, լո՛շտս,
 քեզ նման փոքրիկ երազողներին,
 կյանքն ինչ-որ պահի փայփայում է խիստ
 իր մասին քնքուշ երգ ասողներին,
 բայց, թեկուզ երգով, կարող է խեղդել
 իրեն համընթաց շվազողներին:

Եվ դու քո մտքով վազում ես առաջ,
 մարմընով ետ ես մնում աշխարհից,
 մարմինդ, լո՛շտս, պայթում է սիրո
 անիմանալի կարոտի ցավից:
 Քո երազների և մարմնիդ միջև՝
 այդ դժոխային ահռելի ճեղքում,
 ընկած է մի կյա՛նք,
 մի երկի՛ր,
 աշխա՛րհ,
 որ թավալվում է զազրահոտ մեղքում:

Այդ մեղքի միջով և այդ տանջանքի
 պիտի մարմինդ քարշ տաս տնքալով,
 պիտի պատյանդ ճզմելով խփվես
 հազար ժայռերով ու հազար քարով,
 և թե հաշողվի դուրս գալ այդ մեղքից,
 մարմին հիշեցնող ինչ-որ բան փրկել,

որ թեկուզ մեռած, բայց մաքուր լինի,
լույ այն ժամանակ երազանքը մեծ
հոգնաբեկ նյութը կարող է գրկել»:

Ե.

Հասկանում է նա բառերի լեզուն,
հասկանում է նա խոսքերն այդ պատիր.—
«Աստղերի թվով բառեր կան կյանքում,
վերցրու և գնա մարդկանց խրատիր:
Եվ մեկնիր նրանց խորհուրդը խորին,
և փայլեցրու նրանց միտքը մութ,
և հաղթահարիր քո ճանապարհին
արգելքներ բազում, հազար խոչ ու խուժ:
Տուր նրանց բեղուն գաղտնիքը կյանքի,
և ուսուցանիր ապրելու լեզուն...
«Խորհուրդ խորինը» քեզնից փախչելով,
քո խեղճությունը պիտի ծանակի»:

Լոշտը լսում է խոսքերն ընկերոջ
և հասկանում է՝ ինքը փոքր է դեռ,
և գիտե, որ նա ապրած օրերի
իմաստն է բերում՝ որպես ծանր բեռ:

Արտավազդն, այո՛, բերում է այդպես
իր ապրած կյանքի իմաստը ներհուն,
որ բազմանում է ամիոբայի պես
մեռնող աշխարհի բոլոր տներում:

Եվ բազմանալով լափում է անվերջ
երազանքների երկինքներ անհուն,
որտեղից հոգու խորքերը կոշտի
սերն անհուն սիրո թախիժ է մանում:
Եվ ի՞նչ է խոսում Արտավազդն արդյոք,
խոհուն աչքերով ի՞նչ է համոզում.—
կոշտն ուրախության պայթյունով լցված,
ուրիշ բխումի ձայներ է լսում:

Զ.

Եթե մարմինդ լցված է հանգով,
և երակներդ
ներդաշնակության ցավով են տնքում,
ուրեմն՝ անցյալ բյուր-բյուր դարերի
և ապագայի թրթիռներից է
կրծքիդ տաճարի
զանգը ծրլընգում.—

այդ Սերն է նրա
 լեզվակը ձգում,
 կարոտիդ կապույտ
 լարերը պրկում,
 և դու այլևս չես կարող խոսել՝
 շուրթդ բացում ես՝
 բառերն են երգում,
 պարզում ես ձեռքդ՝
 քարերն են երգում,
 բացում ես գիրքը՝
 տառերն են երգում...
 Ծրգում է կյանքը
 փոքրով ու մեծով.—
 Բացում ես աչքդ՝
 ճառագայթները աչքերիդ միջից
 թափվում են խրձով,
 և ի՞նչ թրթիռ կա նրանց շողանքում,
 նրանց խաղի մեջ՝ արյան պես անքուն,
 արյան պես ջերմին,
 արյան պես բորբոք,
 որ եթե կպնի մեռանող սերմին,
 սերմը կպայթի ցնծության ցավից
 և կճառագի խնդության մորմոք:

Ուռչում է սերմը սրտի մեջ Լոշտի
 և ճառագում է կարոտ ու կրակ,
 միտքը սահմանը ստի և ճշտի
 փնտրում է՝ որպես մարմրող ճրագ:
 Զգացմունքի դեմ միտքն աղոտանում,
 միտքը փլչում է զգացմունքի դեմ,
 միտքը դժոխք է հրում պատանուն,
 իսկ զգացմունքը ձգում է եղեմ:
 Եվ աննյութեղեն գրգանքների մեջ
 նրա պատանի սիրտն է նվաղում.—
 մինչ մտքի հովտում մեծերն աշխարհի
 ձուլվ իմաստության անձրև են մաղում:

է.

Լոշտն ամեն գիշեր արթուն աչքերով
 խավարի թանձր խորքերն է սուզվում,
 շրջապատվում է սուրբ ու քաջքերով,
 որոնց ձայներից ու շարժումներից
 իր առասպելի աշխարհն է հյուսվում:

Արթուն աչքերով նայում խավարին
 և սպասում է Հայտնության գալուն,

և չի ուշանում հրաշքը բնավ.
 առաջին մաքուր, թրթռուն կանչից
 հայտնվում է նա, չի ընդդիմանում:
 Եվ նա գիշերվա պատյանում խավար
 գգվում է գույն-գույն իր երազներին,
 քրտինքն է պտղում շուրթերի վրա,
 երակների մեջ արյունն է ճշում,
 երբ նվաղելով կրկնում է՝ «Սե՛ր իմ...
 Սեր իմ, Արևելք չկա քեզ համար,
 չկա Արևմուտք, Հարավ ու Հյուսիս,
 չկա և ցերեկ, և գիշեր խավար,
 ոչ ժամանակ կա, ոչ տարածություն,
 դու համատարած բխումն ես հույսիս:

Դու համատարած բխումն ես կյանքի
 և անմերձելի քողով ես պատած,
 և երջանկության, և ողբերգության,
 և արյան հոսքի ամեն մի հիղագ
 քո կախարդական սրով ևն հատած:
 Եվ սրիդ համար պատյան է կյանքս,
 բայց ոչ կսկիծով և ոչ էլ ցավով,
 դրա համար ես զոհաբերում եմ
 աշխարհասփյուռ բազիններիդ դեմ
 հոգուս ցնծումը՝ սրտիս հնձանով»:

Ը.

Մոր ձեռքը, ինչպես վարագույր բացի,
 դռան կիսադռոտ խավարն է բացում,
 մի քանի խոսք է շշնջում Որդուն,
 և ապա՝ Որդու պահապան Աստծուն:
 Եվ համոզում է, որ որդին քնի,
 մտքի լապտերը հանգցնի կամաց,
 և շտանալով ոչ մի պատասխան,
 մնում է մի քիչ այդպես կարկամած:
 Ապա իր դեմքը խաշակնքելով,
 սև շարքերին է մթից հալածում,
 բառեր է ասում շափ ու հանգերով,
 որ ուղղված են որդուն և Աստծուն:

Եվ ներծծվում են հանգերը դանդաղ
 նրա ձույլ մարմնի այրվող խորանում.—
 մայրը, որ «Այրը» չգիտե՝ ի՞նչ է,
 հանգերով է լող «այրվում-քոռանում»,
 մայրը, որ «Բենի» տեսքը չգիտի,
 «ախ-վախ» է քաշում միայն հանգերով,
 բացում է շուրթը՝ հորից ժառանգած
 իմաստությունը թափվում է բեռով:

Իսկ հայրը՝ ոգին ամենակարող,
 հայրը՝ միանքը ամենավսեմ,
 ապրում է՝ որպես անթեղված կրակ,
 և իբրև հավատ կոչում է՝ ի զեն:
 Հայրը ապրում է...

Ի՞նչ թանձր թախիժ
 կար նրա դեմքին և նրա բառում.
 նա պիտի լիներ ամենակարող՝
 թե կարողանար ապրել աշխարհում:
 նա պիտի լիներ լույսի սաղավարտ,
 նա պիտի լիներ շառաշն իր կյանքի,
 բխումը Ոգու,
 ծիծաղն անաղարտ,
 գոտին պնդողն իր անտերունչ փառքի:

Բ.

Մինչ հայրը այնքան կորուստ էր տվել,
 որ անհնար է բառերով թվել:
 Եվ անհնար է բառերի միջով
 նրան տեսնել իր ահռելի խղճով,
 իր ամենախոս հայացքով խորին,
 իր խաղաղաբեր, զովացնող շնչով...

Նա կայք շթողեց իր զավակներին
 և ոչ էլ գանձեր կտակեց գրչով,
 քանզի գանձերը որորները սև
 թուցրել էին վայրենի ճիշով.—

այն, որ այս տխմար աշխարհի վրա,
 աշխարհի համար և զավակների
 ստեղծել էր նա մատներով ոսկի,
 ազնիվ տքնությամբ, բահ ու բրիշով:

Տանելով նրա վաստակը արդար,
 նրան սրերով խոշտանգել էին.—

Բայց այս բառերն էլ լոշտի մտքի մեջ
 ծուլլ ու անիմաստ, պարզ հանգեր էին:

Նա գիտեր միայն, որ աչքերն իր հոր
 ոչ թե մոխրացել, այլ հանգել էին:

Ուրեմն՝ եթե բռնկվեր մի կայծ,

մոլորված մի կայծ՝

ընկած աշխարհում,

մի տանիքի տակ,

մի թռչունի մեջ, . . .

որ երկրի վրա . . .

կյանք է բարբառում,

ուրեմն՝ եթե բռնկվեր մի կայծ. . .

(Ի՞նչ կայծ, հրդեհ էր մնացել հորից՝
 կոշտը ձեռքն այնտեղ՝ սրտին է տանում)
 ուրեմն՝ եթե բռնկվեիր մի կայծ,
 հուրն աչքերի մեջ կշողար նորից:

Այն հուրը, որ, հե՛յ, պապեպապ եկել
 և ազնվական արյան մեջ իր հոր
 պանծացրել էր խոյանքը ցեղի
 և արմատների մխրճումը խոր:
 Ցեղի պերճանքը, մղումը ցեղի,
 աշխարհում նրա գոյությունը պերճ,
 որ զորացել էր հոր արյան եռքում,
 և խեղճացել էր զավակների մեջ:

Եվ խեղճացել էր...
 անթիվ կոհվներ,
 անթիվ պատերազմ,
 անթիվ հոշոտում...

կտրում են երկրի երակը ոսկե,
 և ցեղի բորբոք արյունն է հորդում,
 ցանում են հյուլե, և քրքրվում է
 ցեղի ձայնն իրեն՝ ցեղի կոկորդում:

Չա՛յնը:
 Հոր ծա՛յնը:
 Ինչո՞ւ էր սմբել:
 Լոշտը այնպես էր ուզում իմանալ,
 մայրն ասում է թե՛ չկարողացավ
 անարդարության վշտին դիմանալ:
 Մայրն ասում է թե՛ անխիղճ էր հայրդ,
 նստեց դռանը, քամվեց ու գնաց,
 և գնալիս էլ նույն ինքն էր՝ հայրդ,
 ամեն օրվա պես մեկերված-քնած:
 Անխիղճ էր,
 բա ի՛նչ,
 սիրում էր իրեն,
 ջանին նեղություն շտվեց՝ ապրեր,
 ստեր հազարի սուտ խոսքերի պես,
 հազարի նման խաբեր ու խարվեր:
 Բայց հո իմ բեռը կթեթեանա՞ր,
 հույսը՝ շատ, հոգսը՝ թեթե կլիներ,
 նրա աստվածը զորավոր էր շատ,
 մեր տան, մեր մեջքի ետև կլիներ:
 Եվ դուք էլ գուցե այն չէի՞ք լինի,
 որ հիմա էսքան էս ու էս եք՝ կաք,
 թեկուզ երբևէ չեմ թողել, որ դուք
 որբության համը, որբություն զգաք:

Ժ.

Մոր ձեռքը, ինչպես փարագույր բացի,
դռան կիսադոտ խավարն է բացում,
նախ քուն է մաղթում որդուն անհանգիստ,
և ապա՝ որդու պահապան աստծուն:

Եվ լոշտը փափուկ շղարշ է քաշում
իր, աշխարհի և հուշերի միջև:
Վազում է կանաչ մարգագետնի մեջ,
թևերը բացած վազում է, մինչև
բռնի իր առջև թռչող թիթեռին,
և քիչ է մնում՝ որ բռնի նրան,
բայց միշտ ստվերն է մնում իր ձեռին:

Ու վազում է նա թևերը բացած,
թռչում է փափուկ, թափանցիկ օդում,
թիթեռն առջևից թռչում ճոճվելով,
փայրի վարդերի բույրն է հոտոտում,
և կրկին ձեռքը պարզում է ահա,
ուր որ է. պիտի բռնի թիթեռին,

Բայց թիթեռն արդեն ճախրում է օդում,
և լուկ ստվերն է քսվում իր ձեռին:

Երջանի՛կ,
փափո՛ւկ,
տա՛ք ճախրանքի մեջ,
ինչպես ամառվա
արևն է հանգչում,
ներա աշխարհը
հանգչում է դանդաղ՝
գալար առ գալար,
հնչյուն առ հնչյուն...

Բայց թիթեռները թռչում են կրկին,
և ծաղիկները՝ նրանց խառնրված,
և օդը այնքան խաղաղ է, կարծես
անօդ պատերի մեջ է առնրված:

Բայց այս ի՞նչ է, Տեր,
հրա՞շք է, ի՞նչ է,
որ կատարվում է լուկ Տիրոջ ձեռով,
ծաղիկների մեջ գնում է մենակ
Հայրը՝ ծածկրված բյուր թիթեռներով:

Ժաղիկների մեջ քայլում է դանդաղ,
 գլխին արծաթե մազերն են փայլում,
 ամբողջ մարմինը՝ թիթեռների մեջ
 հրաշք գույների հանդես է, այրում:

Հավիտենություն պարզ անգիտությամբ,
 հավիտենության պերճանքը հագած,
 գնում է Հայրը Հավիտենություն՝
 երազի կապույտ դռները փակած:

ԺԱ.

Ապրում էր լռալու, հիրավի,
 իր տոհմական ծանր բեռով,
 բայց լցնում էր կյանքը ջահել
 լեզենդներով, առասպելով:
 Իսկ ի՞նչ պիտի անի արդյոք
 լեզենդներով լցված տղան. —
 կյանքն անամոթ ու բարբարոս,
 կյանքը՝ մարդու զոհասեղան:

Իսկ նա պիտի մարդկանց համար
 աստժո ձեռքով հուր փախցընի,
 կրկին պիտի Արամազդներ,
 Անահիտներ, Միհրեր ծնի,
 պիտի այրվի անմիտիթար
 Աստղիկների կրակի տակ,
 սիրո համար պիտի զոհի
 և՛ տուն, և՛ գանձ,
 և՛ կյանք ու փառք,
 մինչև սերը զոհին իր խեղճ
 ընդունելի անի առ տեր,
 մնա հուշը,
 և սրտի մեջ
 տնկի միայն
 փշե վարդեր:

Քայց փշերն էլ վերջիվերջո
 հավերժ ապրող փշեր հո շե՞ն,
 ա՛խ, նրանք էլ մի օր պիտի
 ծակծկելով անհետ կորչեն:
 Պիտի կորչեն միրածի մեջ
 իրենց փայլով սուր-փշեղեն
 և այդպիսով անմար սիրո
 հուշը պիտի հավետ խեղեն...

Այնժամ գետերն աշխարհների
անհուն թախիժ պիտի հեղեն՝
որ մարմընի մեջ հողեղեն
մեռնում է սերը ողբեղեն:

ԺԲ.

Բայց թե որքան անցնեն օրեր,
որ պատանին հասնի դրան... —
Հիմա նա պիրկ աղեղ է դեռ՝
Անմահության նետը վրան:

Եվ այդ նետով նա կխփի
այն կույսերից ամեն մեկին,
որ աշխարհում ման են գալիս
դարձդարձիկ ու թիկնեթեկին:

Կներշնչի նրանց հավատ,
անմահություն կներշնչի,
նրանց միջից բիրտ կորստյան
վախը լիտի իսպառ ջնջի:

Եվ վախն ինքն էլ սարսափելով
 սպասում է նրա գալուն,
 որից հետո աշխարհն ամբողջ
 պիտի դառնա հավերժ գարուն:

Պիտի հորդի, պիտի զնգա,
 պիտի ծիծաղն աստղեր ցնցի,
 պիտի սիրո հայացքը լուկ
 շափյուղափայլ շողեր խրձի,

խրախճանքի պիտի կանչի
 աստվածներին Օլիմպիական,
 պիտի իրար խառնի կրկին
 անցյալ-ներկան ու ապագան,

պիտի իրար մեծարելով
 գինի խմեն ճորտն ու արքան,
 և ժպտալով հալվեն-ձուլվեն
 լույսերի մեջ անապական:

Իր ձեռքի մեջ արարչագործ
 նրանց այնքան պիտի խառնի,
 որ նրանցից կատարյալի
 լույս պատկերը կրկին հառնի:

ԺԳ.

Եթե մարմինդ լցված է հանգով,
 և երակներդ
 ներդաշնակության ցավով են տնքում,
 ուրեմըն՝ ինքը՝ Արարիչն է քո
 ճակատագիրը վերևից հսկում:
 Եվ ինչպես ծաղիկն արևի փափուկ
 շոյանքն է զգում,
 ինչպես գազանը
 կորցրնելիքի կորուստն է սգում,
 ինչպես շոգի մեջ կոպերի տակով
 վազում են հովեր
 և հոգու անտակ անդունդն են լցվում,
 այդպես Արարչի շունչն անբռնելի
 քո պատանության փխրուն մարմընով
 քո երազների մեջ է ներծծվում:

Եվ արարչության ոգին տանում է
 քեզ աշխարհից վեր,
 որտեղ կան ուրիշ
 ծաղկունք ու հովեր,
 որտեղ կան ուրիշ
 անհավատալի կրթեր ու գազան,

և դու շես կարող
 սաստեղ քո ոգու մղումն անսասան...
 Չես կարող բռնել
 թռիչքն ամհհի,
 երբ նույն ժամանակ
 քո մարմնի համար
 անթիվ դարբիններ կռում են շղթա,
 որ արարումի համար ճշացող
 քո երազանքի, քո ոգու անհուն,
 կապույտ ճիշերից
 մարմինդ հանկարծ ճեղքվածքներ շտա:

Օ՛, նա կարող է պատուվել հանկարծ...
 Եվ դու,
 սեփական զրահներդ հագած,
 ելնում ես կյանքը վերափոխելու:
 Քո զրահները շե՛ս զգում բնավ,
 շե՛ս լսում ձայնը քո շղթաների,
 և կամաց-կամաց
 պատկերը նեոի,
 մաքուր հայացքիդ վրա փովելով,
 թակարդ է լարում
 երազներիդ դեմ.—

և բուրումների թանձր մի թախիժ
 լցվում է լույսի խորշերը փափուկ՝
 կյանքը դարձնելով թախժության եղեմ:

ԺԴ.

Քո երգերի մեջ՝
 թախժության միրած,
 քո ձեռքերի մեջ՝
 սարսուռի որոտ,
 անուշ մխանք կա
 քո շրթունքներին,
 և քո ձայնի մեջ
 լույս կա վեհերոտ:
 Քո ծիծաղի մեջ՝
 թռչող մանուկներ,
 քո հայացքի մեջ՝
 կրկին թախժություն,
 որ թե կուրորեն
 թարգմանենք բառով,
 պիտի որ հնչի՝
 Սիրաբաղձություն:

Այնպես դյուրին ես
 դու արձագանքում
 հեռու և մոտիկ
 տխրություններին,
 որ կարծես ինքը՝
 Տեր Հիսուան ես դու,
 մեղքի քաղության
 Սկիհը ձեռին:

Քո մարմնի մեջ,
 արյան հետ մեկտեղ,
 հոսում են այնքան
 անտես թրթիռներ,
 որ քո բյուրաթև
 հոգու թևերին
 մարմինս պիտի
 համբառնար, թռներ:

Պիտի որ դու լույս
 բռնեիր ձեռքով,
 շրթունքով լույսից
 ծիծաղ քամեիր,
 ոչ մի շարության
 և վշտի առջև

պիտի որ երբեք
չըկարկամեիր:

Ամենամաքուր ու պարզ խորքերից
դու ինքը՝ Բխումն ամենավերին,
պիտի առաջնորդ դառնայիր վսեմ
բոլոր կորուսյալ, մոլոր նավերին:
Իսկ իմ նավն ահա ճոճվում է տխուր
և կշտամբում է իր խեղճ նավորդին,
նրա կայմերը ճոռում են հարցով՝
թե ո՞ւր է արգյոք փրկարար Որդին:
Մութ հորիզոնից բխում է խաղար,
մութ ալիքներն են շաշում իր կողին,
օ՛, ի՞նչ հույսերով ամեն կործանվող
սպասում է իր փառք ու փրկողին:

Սպասում է նա,
և ինչ շար կատակ,
լոկ կործանումից հետո, հիրավի,
աշխարհ են գալիս «փրկիչներ» անթիվ,
որ գովերգում են պերճանքը նավի:

Նրանք կործանված աշխարհի մարմինն
զեռունների պես վխտում են անթիվ

և քրքրում են աճյունը մոլի,
և հափրատնում են գիշերներ ու տիվ:

Եվ նա՝ այն միակ տարաբախտը լուռ,
որ հաղորդվում է կործանման ցավին,
նա է, որ հոգով ճշում է՝ «ավա՞ղ»
կոյած նավորդին, կործանված նավին:
Եվ նա է, որ իր սրտով ամեհի
կորած աշխարհի ճիշերն է լսում,
ճիշերն այն հզոր, խեղճ խիզախների,
որ ճշում էին աշխարհի դրսում:

Քո երազի մեջ՝
Թախծության միրաժ,
քո ձեռքերի մեջ՝
սարսուռի որոտ,
մխանք՝ աղոթող
քո շրթունքներին,
և քո ձայնի մեջ
ձայն կա վեհերոտ:

Քո ծիծաղի մեջ՝
Թռչող մանուկներ,
քո հայացքի մեջ՝

կրկին թախծություն,
որ թե կուրորեն
թարգմանենք բառով,
պիտի որ հնչի՝
Սիրարազնություն:

ժԵ.

Օրերն անցնում են, ինչ կա օրերին,
թե մշուշի մեջ, թե պայծառ լույսի
նրանք հայտնության կերտներ ձեռին
աստվածացնում են պատկերը Հույսի:
Եվ տալիս են ցավ, և մթին հրճվանք
Հույսի պատկերը սրտում կրողին.—
սուրբ խաղաղությամբ ծնվում են նրանք,
սուրբ խաղաղությամբ տրվում են հողին:

Եվ Արտավազդն իր կապույտ աչքերով
սուզվում է խորքը անցյալ-անհունի,
հետո ապագա-անհունի միջով
Նոշտն հանդիպում է ուրիշ անունի:
Ուրիշ ընկերներ, ապրումներ, կրքեր,
ուրիշ տխրություն մի ուրիշ հողում,

բայց երազանքը մնում է նույնը,
նա իր պատկերը բնավ չի փոխում:

Ապրում է լողտը աղբատ և բարի,
զվարթ ծիծաղներ քամելով թախծից,
հարազատների բույրը առնելով
տնից ժառանգած մեն-միակ բարձից:

Ծրբ որ աշխարհին իջնում է գիշեր,
երբ որ գլուխը դնում է բարձին,
Սուրբ Սարգիս սարի հովերը գալիս
ու փաթաթվում են իրենց ծնածին:
Ծրբ որ աշխարհին պատում է խավար,
երբ որ գլուխը դնում է բարձին,
մոր շունչը իջնում աչքերի վրա
և փխրեցնում է իրեն ծնածին:

Ծրբ որ աշխարհը մթնում է կամաց,
սիրտը սառչում է արևի քաղցից,
իրենց հին գյուղի սագերը խմբով
բարկ կտուցներով արև են բերում,

որ հոսում է իր պաղ կոպերի տակ
սագի փետուրից պատրաստված բարձից:

Թիթեռներն իրենց վառվռուն թևով
քսվում են նրա պաղ թարթիչներին,
և սրտում այնքան աղբյուր է բխում,
աղբյուրներ զուլալ,
աղբյուրներ խորունկ,
աղբյուրներ զնգուն,
որոնք նման են
իր խենթ մանկության խելառ ճիչերին:

Բայց մանկությունը թե խենթ է իրոք,
ուրեմն՝ կա և դուլզն անհոգություն,
մինչ՝ Լոշտի պստիկ տարիներն եղան
ոգու կախարդանք,
մտքի մոգություն,
և մարմնի պահանջն հոգալու համար՝
մարմնեղեն տանջանք,
հացի խոկություն:

Եվ հետո սրանք տվեցին նրան
կյանքի իմաստը հասկանալու ելք.—
հողմերն աշխարհում ցրեցին նրան,

որ սերմը դառնա իմաստութիան բերք,
սիրտը լիանա և հրճվի հոգին,
զգենու զրահ բարությունը մերկ:

Այդ նա՛ է,
նա՛ է,
նա՛ է, որ ահա,
պիտի բարության նիզակն արձակի,
որ պիտի փշրի զրահը շարի
և սիրտը՝ ծակի՛:

ԳՂՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ա.

Եթե մարմինդ լցված է հանգով,
և երակներդ
ներդաշնակության ցավով են տնքում,
ուրևմն՝ սերը բխում աստղերից,
ծիածանվում է կասլույտ երկնքում,
Աստղիկ դիցուհին իր մաքուր ձեռքով
նրա անաղարտ ճակատը կնքում
և այնպես քաղցր է
խոցում քո սիրտը,
որ ասես մահը,
իր զարհուրելի թույնը թաքցրած,
քեզ համար սիրո
սաղմոս է երգում:

Դու, որ լսում ես մրմունջը նրա
կանաչ աշխարհի հեքիաթի վրա,

և դու, որ նրա շնչով մեղսական
 ճոճվում ես միգում՝
 նստած քո ճյուղին,
 այդ ո՞վ է սիրտդ գուրգուրում ցավով,
 այդ ո՞վ է գծում թռիչքիդ ուղին:
 Ո՞վ է քեզ համար անգոյությունից
 ստեղծում շքեղ, պերճ հավատալիք,
 ո՞վ է մնում քո օրերը գալիք,
 խոհերը գալիք:

Ո՞վ է հավատում հավատավորիդ,
 ո՞վ է գուրգուրում մղումը նորիդ,
 քո խաչը այդպես մաքուր հավատով,
 քնքուշ բարությամբ սրտին կրողիդ:
 Ո՞վ է հավատում...

երբ մարդիկ իրար
 սիրելուց առաջ
 իրար ծննդյան վայրկյա՛նն են ատում,
 բոցեղեն խարտով թշնամոց, նաև
 բարեկամների նյարդերն են խարտում,
 միտքը աղարտում,
 ոգին աղարտում,
 այնքան անխմաստ,

այնքան անհեթեթ
 հոգսեր են իրենց ճամփեքին բարդում,
 որ հոգսը փարթամ ճյուղավորվելով,
 բանտում է իր մեջ ցեղը մարդկային,
 և մարդն արձան է կանգնեցնում մահին...

Լոշտը սարսափով
 աչքերն է փակում՝
 «մարդիկ արձան են կանգնեցնում մահին...
 մինչդեռ մեր սրտում կարոտն է ճշում,
 սիրո կարոտը՝ մե՛ծ, աստվածայի՛ն,
 իսկ մարդիկ, ահա,
 կանգնեցրնում են անթիվ արձաններ
 թախծին ու մահին,
 վշտին ու մահին,
 սգին ու մահին,
 բիրտ ուժին, վայրի ավերումներին,
 Կրկին ավերող սրին ու հրին,
 և մենք,— ո՞վ ենք մենք,—
 մենք շնորհակալ այս մեր գոյության
 սոսկ փաստի համար,
 շարունակում ենք տառապել համառ,
 համառ ջանքերով
 մեր երազներն ենք պաշտպանում հողմից,

որ բզկտում մեզ,
և հարվածում է բոլոր կողմերից»:

Բ.

Լոշտն այդպես երկար պիտի տառապի:
Նա պիտի սարքի պատյանն իր դանդաղ,
Իր նուրբ ու փխրուն էության սերմը
պիտի անկոտրում զրահով պատի,
պիտի հավաքի
մարդկության բոլոր երազներն անթաղ,
որ իբր նոր կյանք շնորհի նրանց՝
զոհասեղանին մի նոր հավատի:

Լույս ճաճանշափայլ,
ոգի դրախտի,
անշափելի միտք,
նկրտում բախտի,
աղոթքի մեհյան,
երգ փողփողացող,
երազանք անհուն,
սրբություն լացող,
մղում անաղարտ,
ցավ անսլարագիծ,

չընդհատվող մխանք,

չըմոլորվող գիծ...

Սակայն այդ ինչպե՞ս, այդ ո՞ր աշխարհում,
զոհասեղանին այդ ո՞ր հավատի,
այդ ինչպե՞ս պիտի ոգի տա հանկարծ
երազանքներին մոլորյալ բախտի:

Ի՞նչ կախարդանքով և արդյոք ինչի՞ց
նա պիտի ձուլի հավատքի կուռքեր,
այդ ո՞ր պատմության ավազ ու խիճից
պիտի բորբոքի հարուստյան կրճեր,
իր ժողովրդի դժնի պատմության
ո՞ր լույսից պիտի կանթեղը վառի...
Ու նա գնալով մխրճվում է խոր
սահմանների մեջ հսկա խավարի:

Եվ ամեն քայլին հայացքն ընկրկում
և ավելի խոր սուզվում է իր մեջ,
և տեսնում է, որ իր ներսում ապրող
հարուստյան երգեր, լույսեր կան անշեջ:
Իր մեջ անպատկեր ժամանակներից
կորած դրախտի շունչն է օրորվում,
և նա փակ աչքով այդ խավարի մեջ
գնում է առաջ և չի մոլորվում:

Ծվ շի բողոքում ոչ պատմության դեմ,
 ոչ պատմությունը աղարտողների,
 լոկ մտածում է, թե ի՞նչ հնարքով
 իր ներսի լույսը լույսաշխարհ բերի:
 Թանձր է խավարը, ժամանակը՝ լիրբ,
 տիրակալ է խե ճորտության ոգին,
 հալածական է միտքն ամենալիր՝
 նա պիտի ապրի դահիճի կողքին:

Ծվ զարհուրելին այն է, հիրավի,
 որ նրան պիտի և փառաբանի.—
 փականքն էլ պիտի դնի իր հոգուն,
 որ անախտակիր անզգուշությամբ
 բխումն իր լույսի նա շխափանի:
 Թե որ խափանվեց, ուրեմն՝ նաև
 իր ժողովրդի հոսքն է խափանվում,
 իր մեջ իր ցեղի շարունակության,
 գոյատևելու սաղմն է տապանվում:
 Այն, որ ոչ մի սուր շի հայտնաբերի,
 և ոչ մի դահիճ շի կարող ջնջել.—
 Ահա նրա մեջ սերն է բողբոջում,
 նրա մեջ ինքը՝ Աստված է շնչել:

Շնչել է այս նուրբ, նրբին անոթում
 և դարձրել է կատարյալ ու պերճ,
 այնպես է շնչել, որ ինքը երկրում,
 իսկ ոգին ապրի տիեզերքի մեջ:
 Որ հրճվի այնտեղ լույսով աստղածին,
 և փառավորի իմաստը գոյի.—
 զորեղ է տենչը գոյատևելու,
 որքան էլ մարդը կյանքից դժգոհի:

Գ.

Լոշտի ուղեղը
 թրծվում է տենդում,
 տենդի մեջ միտքը
 գալարվում լոին
 և տենչում է իր
 մոմերը վառել
 սուրբ անմարտության
 փրկարար ձեռին:
 Այդ տենդը համառ
 քամվում է, գիտի,
 ճշմարտության իր
 որոնումներից.—

ճշմարտությունն էլ,
 ով ծիծաղ, տեսեք,
 ամեն պատահած
 ծակն է խցկրվում,
 որ փրկի իրեն
 հարվածող ոտքից,
 կալանող ձեռից:
 Եվ շատ են որքան,
 և անհամբելի
 հարվածող ոտքերն
 ու ձեռքերը բիրտ,
 պարզ թեթևությամբ
 քառատում նրանք,
 թեթև ճզմում են
 և հոգի, և սիրտ:
 Եվ այնպես հեշտ են
 այդ ամենն անում,
 և վարպետորեն,
 և այնպես դյուրին,
 որ ասես դա է
 օրենքը միակ,
 մղումը արդար,
 և կարգը վերին:

Մինչդեռ նա դանդաղ սուզվում է դեպի
ինքնագտնումի խորքերն անմեկին.—
եթե ներսումդ խխունջը չկա,
ինչի՞ մեջ կյանք տաս ադամանդ—երգին:
Եվ նա հնարույր մագաղաթներից
քամում է շողուն, տաք արդարություն,
իմաստունների շուրթերից մաշված
քամում է մաքուր ու բարկ բարություն,
ճշմարտությանը այնպես է նայում՝
որ խաչեցյալին կա և հարություն:
Նրա գոյությունն զգում է այնպես,
ինչպես փակ աչքով՝ շողը շրթոմքին,
այդ շողն աչքերով ներծծվում իր մեջ
և կյանք է տալիս ադամանդ-երգին:

«Դո՛ւ էլ ապրում ես աշխարհի վրա,—
լռտն իր սրտի մեջ այսպես է խորհում,—
բայց քանի որ դու ծնվել ես այնտեղ՝
սուրբ ճշմարտության երգի ախոռում,
ուրեմն՝ պիտի ելնես այնտեղից
և քո աստղային ձայնով վրնչաս,

պիտի սրտերը թունդ ելնեն՝ հթե
անգամ մտքիդ մեջ բառեր շշնջաս:
Օ՛, պիտի հրճվի աշխարհը շքեղ
շքեղ ցնծության զուգահանդեսում,
քո խոսքից պիտի տապանը բացվի,
թե Արարատի գագաթին իջած
Նոյն ականջ ունի և ձայն է լսում»:

Նոյը... — ժպտում է կոշտը թախծալի,
Նոյը իր պապն էր, որ հանգավ արդար,
Նոյին դրեցին իր տապանի մեջ
և տիրոջն ասին՝ քո տվածն առ տար:
Տերն էլ երևի առավ ու տարավ,
տապանը թեթև լողաց երկնքում,
լույսի հեղեղ էր աշխարհում այդօր,
լույսի հեղեղ էր բյուր-հազար կանգուն:
Ինքը կախվել էր տապանից ճերմակ,
կախվել հայացքով, ճոճվում էր օդում,
պատկերը լրիվ դեռ չէր չքացել,
բայց նա այնքան էր պապին կարոտում:
Այնքան էր ուզում, որ նա իջաներ
Արարատ լեռան զրնգուն գահին,
երևի ուղիղ աշնտեղ էլ իջավ,
որ շուտ միանա մեր ապագային:

Դ .

Եթե հավատաս, որ կյանքն անցողիկ
 պահ է կարճատև, խաղ է արարչի,
 քեզ մղում տվող ամեն մի թրթիռ,
 դեռ նոր կյանք առած՝ պիտի որ հանգչի:
 Ամեն երազանք և ամեն մի ճիգ
 մի թիթեռի կյանք չեն ապրի անգամ,
 թեկուզև լինեն նույնքան գունագեղ,
 կլինեն նույնքան և ողբերգական:

Եթե հավատաս—

ո՞ւմ են հարկավոր
 տազնապներն ամեն, մտքերն ամենի,
 շարությունը, որ ուժ է ապրելու,
 կամ դարձել է ուժ դժնի աշխարհում,
 անգամ շարության մղում չի լինի:

Այդ խաղի համար, օ՛, ի՞նչ նրբութուն,
 շնորհակալ ենք մենք մեր Արարչին,
 որ անցյալն ամբողջ վայրկյան է շնչին,
 գալիքի վայրկյանն՝ Հավիտենութուն:
 Օ՛, մեր մեջ այնքան լավ է աշխատում
 հրաշք խաբկանքի գործիքն այդ նրբին,

որ աղացվելով նրա բերանում,
պաշտում ենք նրան արարող սրբին:

«Տե՛ր, մեր մարմինը քոնն է, հիրավի,
օ՛, մի բարկանա մեր հոգին էլ, Տե՛ր,—
Ադամն իմացավ՝ ինքն ինչ էր ուտում,
բայց քո արոտի տեղը չգիտեր:
Գուցե թե այդպես չլինի՞ անվերջ,
գուցե դու մի օր խղճաս մեզ, Վերի՛ն,
և ցույց տաս տեղը այն արոտների,
որ կյանք են տալիս մեր սեզ տերերին:
Մեր աստվածներին պահում են առույգ,
ներշնչում նրանց խոհական մտքեր,
նրանք էլ քո ծուլլ ժամանակի մեջ
թողնում են վառվող -արյունոտ հետքեր:
Մի՞թե հենց դա է բխումն անձկալի,
և քո ծաղիկը ա՞յդ է լուկ, Վերի՛ն,
Ես՝ լոշտս ահա մերկացած սրով
մոտենում եմ քո բաց դարպասներին»:

Օ, լույս պատանի,
խղճալի վահան,
ժամանակ չկա
քո ձայնն անսալու,

բայց քանի որ դու
 ճամփա ես ելել,
 հովերը սեր են
 քեզ փսփսալու:
 Մաղիկները քեզ
 պիտի շղթայեն
 մաքո՛ւր, ոգեղե՛ն,
 ներհո՛ւն դյութանքով,
 ջրերը պիտի գերեն քեզ հիմա
 ամենապայծառ
 բխումի հանգով:
 Քեզ վրա պիտի
 իջնի կախարդանք,
 որ թմրեցընի
 ջղերդ հոգնած,
 նրբին կախարդանքն
 աստղային երգի,
 որ նայադների
 շնչից է երկնած:
 Պիտի բերի քեզ
 այնպիսի մի թանկ
 և անմեկնելի
 հին մոռացություն,
 որ թե կուրորեն

Թարգմանենք բառով,
 պիտի որ հնչի՝
 Սիրաբաղձություն:

Քո աչքերի մութ
 խորանների մեջ
 այնպիսի մաքուր
 լույս պիտի ծաղկի,
 որ քո հոնքերը
 պիտի նմանվեն
 լույսի աղբյուրներ
 տանող լծակի:
 Եվ ողջ անցյալդ
 քեզ պիտի թվա
 լոկ մի ականթարթ,
 լոկ մի ականթարթ,
 իսկ ապագայիդ
 ականթարթը սոսկ
 պիտի քեզ թվա
 Հավիտենություն,
 Հավիտենության
 կանչն անպարագիծ,
 պատուհանը բաց,
 հայացքը անթարթ:

Ե.

. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .

Գիլ ու զլոր եկավ տարին,
եկավ-զնաց, եկավ-զնաց,
և մի պատկեր աստվածային
լոշտի տխուր սրտում մնաց:
Մի պարզ պատկեր,
պարզ ու նրբին
պարզ աչքերի
լույսով լցված,
նրա զլուխը իրանին
լույսի սյունով էր ազուցված:
Պարզ մի պատկեր,
պարզ շրթունքով՝
լցված բույրով
մի անմեկին,
մի թրթիռով,
որ ամեն օր
աղջնակին
դարձնում է կին:

Ինչպես ջրերն հողի խորքում
 մաքրվում են կաթիլ-կաթիլ,
 ապա դուրս են բխում երկիր
 հեքիաթներով լուսնապատիր,
 այդպես նրա ձայնը մարմնից,
 ամբողջ մարմնից հավաքվելով,
 դուրս էր բխում՝ կախարդանքի
 մրմունջներով ալիքվելով:

Երբ բարձրացնում էր թևերը,
 կուրծքն առաջ էր մղվում թեթև,
 նրա ձեռքերը լոտոսի
 թերթեր էին գլխի ետև:
 Նրա մազերը սևամած,
 ալիքներով անհատնելի
 իջնում էին ծոծրակն ի վար՝
 ծածկելով լույսը մատների:
 Երբ խոնարհվում էր նա գրքին,
 ասես ինչ-որ լույս էր մարում,
 հայտնվում էր մի մթնշաղ,
 որտեղ կարոտն է ծվարում:

Այդ կարոտի միջով ահա
 կոշտը գն՞ում, գն՞ում, գն՞ում,

ինչ-որ հեռո՞ւ, անիրական,
կախարդական աշխարհ ընկնում,
և մոլորված գառնուկի պես,
խոտ ու ծաղկի ծուլլ օրորին
արծազանքում էր տխրամած՝
ինչպես շունչը շնչավորին:

(Ախ, բարեկամ իմ խեղճ ու նուրբ,
ի՛նչ արցունքներ դառն ու աղի
թունդ եռացին քո սրտի մեջ՝
որ ծանակվեց հանիրավի:
Բայց ժամանակ կանցնի, գիտե՛մ,
սա էլ զրույց է առանձին,
կբարձրացնեն գլխից վերև
հանիրավի ծանակվածին:
Օ՛, կմղեն նրան երկինք՝
պաշտամունքով մի սևեռուն,
բայց նա ցածում կմնա միշտ,
քանզի երազն է վերևում):

9.

Աշունն այսպես ամեն անգամ
նույն հանգով է գալիս աշխարհ

և սրտերում պատանեկան
բաժանվում է նշխար-նշխար:
Կարմիր-դեղին նշխարներով,
սրտիկներում գիշեր ու տիվ
երազանքներ է բորբոքում
իր գունավոր թույնով ընտիր:

Ախ, այնքան լավ են հարմարվում
այդ գույները նրանց սրտին՝
զառանցական օրերի մեջ,
պահերի մեջ բարդ ու խրթին:
Ծվ մշուշոտ հայացքներով
փողոցներով գնում նրանք,
աշնան դեղին այդ խաշամից
քամած պուրպուր գարեջրով
հովացնում են սիրտը կրակ:

Սակայն եթե սիրտն է կրակ,
կրակ սրտին ի՞նչ հովացում,
ման են գալիս ճրագ-ճրագ
ամենակուլ քաղաքների
հավերժական մութ փողոցում:
Ծվ փնտրում են իրենց համար
ամեն մեկն իր աստվածուհուն,

որ իր գլխին կպտտվի՝
 խնկարկեցելով բույր ու նազանք,
 բայց կարկուտ է իջնում հաճախ
 նրանց հոգու նուրբ թերթերին,
 որ զնգում է հավերժորեն՝
 իբրև սիրո թախծալի զանգ:

Է.

Հուղիտան իր հոգու խորքում
 հավատում էր իր մեծ բախտին,
 մեծ երազով լուսավորված
 անրջական իր դրախտին,
 իր ասպետին, որ պիտի գար՝
 իր թևավոր նժույզն հեծած,
 պիտի ծունկի իջներ իր դեմ՝
 իր ասպագենը զգեցած:
 Մունկի պիտի իջներ խոնարհ
 նվիրումով անպարագիծ,
 որ աննկատ հողը փախչեր
 նրա փոքրիկ ոտի տակից:
 Եվ աստղերի միջով նրանք
 պիտի թեթև սավառնեին,

և աստղերի մրմունջներին
 իրենց մրմունջը խառնեին,
 հալվեին տաք համբուլյրի մեջ
 և համբուլյրի մեջ հառնեին,
 հավատային, որ իրենք մեծ
 սիրո սկիզբն ու տառն էին:
 Հավատային առանց երդման,
 առանց խոսքի, առանց բառի,
 չէ՞ որ դա է այբուբենը
 սիրո քաղցր ու հին բարբառի:

Օ՛, թող ծաղրալի շերեւա բնավ
 երազանքն ամեն մի աղջնակի,
 որ ձև է առնում ծանոթ պատկերով
 անցա՛ծ,
 մոռացվա՛ծ,
 կորա՛ծ աշխարհքի:
 Քանի որ այնտեղ, այդ աշխարհքի մեջ,
 գանձարաններում շքեղ ու անտակ
 պահվում են անթիվ սիրահարների
 մրմունջները խուլ,

հառաչները թանկ:
 նրանց այտերի շառագույնը պերճ,
 նրանց հայացքի նվաղումն անդուլ,
 նրանց հանդիպման հույսը անսպառ,
 և սպասումի տագնապը անդուռ:

Եվ ամեն մի սիրտ,
 որ աշխարհ գալով,
 սիրո առաջին նետն է ստանում,
 նրա սրողին և ուղարկողին
 փնտրում է ահա այդ անդաստանում:
 Չի ապավինում այդ սիրտը անգամ
 սիրո աստծուն իր ժողովրդի,
 այլ ուրիշ զորեղ աստված է փնտրում
 և ուրիշ զորեղ աստծո որդի:

Հուզիտան այդպես ամբողջ օրերով
 գրքերի վրա լռին կռացած,
 բարկ տողերի մեջ լուռ շիկանալով,
 առօրյա կյանքից իսպառ հեռացած,
 իր միակ սիրո պատկերն էր փնտրում,
 իր միակ սրտի միակ ասպետին,
 որ պիտի ծնվեր շանթ ու որոտից
 և լոկ իր համար իջաններ գետին:

Եվ նա գիշերով,
 բոլորից թաքուն,
 հագնում գիշերվա
 զգեստն սպիտակ,
 ելնում էր իրենց պատշգամբը հին,
 երկար կանգնում էր լուսնի լույսի տակ:
 Եվ նվիրական խաղաղության մեջ
 խուլ փողոցների լուսնոտ անդորրում
 ամպածին, մաքուր հրեշտակի պես
 նրա լուսեղեն պատկերն էր լողում,
 նրա երազկուն հայացքն էր շողում՝
 աստղերի լույսին արձագանք որպես:

Ամայի, խաղաղ փողոցների մեջ...
 լուսնի լույսի տակ...
 աստղերով լեցուն...
 նրա սիրտը, որ ցերեկը ամբողջ,
 բռնկում էր բորբ,
 վրնջյուն էր պերճ,
 գիշերն աղերսի խոսք էր հեծեծում,
 որ նա՝ հզորը բոլոր ուժերից՝
 ճակատագիրը ամենակարող,
 մի արժանավոր բախտ բերի իրեն՝
 իր երազների տենչը սատարող:

«Տո՛ւր ինձ,— Հուղիտան մրմնջում էր խուլ,—
 տո՛ւր ինձ մատնների անտես սրսփում,
 որ մազերիս մեջ ցուլցլան սիրով,
 ինչպես որ լույսն է ջրի մեջ ճողփում:
 Տուր ինձ հայացքի այնպիսի մի բոց,
 որ իմ մեջ վառվող հուրը հանգցընի,
 ազատի ինձ իմ այս զգեստներից,
 իր մաշկի մետաքս զգեստն հագցընի:
 Փաթաթի մեջքիս թևերը՝ որպես
 տաք, արևաբույր, բրոնզաձուլ գոտի,
 իմ մեջ գալարվող կրակի ոգին
 թող նրա բորբոք արյան մեջ հորդի:
 Եվ հավերժորեն իմը լինի նա,
 իմ տերն, իմ կյանքի իմաստը վերին,
 ես հալվեմ նրա խոր աչքերի մեջ
 և կենդանանամ նրա թևերին»:

Ը.

Ախ, սիրահարված
 օրիորդներն հիմա
 չունեն դայակներ՝
 սրտակից ու շերմ,

սր շոյլն նրանց
դեմքերը գունատ,
և նրանց սիրո
համար հառաչեն:

Որ մխիթարեն
սրտիկներն այրված
և իրենց բարի
գլուխն օրորեն,
դայականը շկան,
բայց օրհորդները
սիրահարվում են
նորից խենթորեն:
Եվ հավաքվում են,
և գլուխ-գլխի
փսփսուքներով
լեղենդ են հյուսում.—
ավերե՛ք բոլոր կարգերն աշխարհի,
սիրտը ճշալով իր սերն է ուզում:

Լցրե՛ք գլուխներն ամեն ցեղերի
անհավատարիմ գաղափարներով.—
հավատարմության երկինք է փռում
իր սիրո համար սիրտը փառվելով:

Փոեք գիշերը մարդկության վրա,
 և սև կրակով կյանք մոխրացրեք.—
 սերը կանթեղվի մոխիրների տակ՝
 մինչև հարության պայծառ մի ցերեկ:
 Եվ Ղազարոսի նման հառնելով,
 կրկին կփրկի մեզ մեր մեղքերից.—
 սերն ինքն էլ այնքան մեղքեր է գործել
 անհավատարիմ ու պիղծ ձեռքերից:

Հուղիտան մոտիկ սրտակիցներին,
 այն աղչիկներին, որոնք իր հանգույն
 սրտերն աղոթքի բույրով էր լցված,
 աղոթքը՝ սիրո կարոտով անքուն,
 պատմում էր իր լուռ տառապանքներից
 մի նշխար ոգի,
 մի ափ անրջանք,
 բայց թե այդքանն էլ
 մեր սիրտը ընկնի՝
 փառավորապես պիտի վրնջանք:
 Պիտի վրնջանք հաճույքի ցավից,
 և հայտնությունից այն անակնկալ,

որ սովորական դեմքը կարող է
մեր հոգու խորքում
այդպես զրնգալ:
Այդպես կարող է մեր սիրտը լցնել
նվիրվածությամբ հին, հեքիաթային,
ներշնչել հավատ երազին, բարուն,
անհավատություն՝ սարսափին, ահին:

Նրանք պերճության թույնին անտեղյակ,
երազում էին անհուն պերճություն,
և քանի երազն ուժեղ էր լինում՝
սիրտը լցվում էր այնքան խեղճություն,
և ուրախության ակունքին նստած
ցավը թվում էր մի անվերջություն:

Մտքով հերոսներ հանում գրքերից,
հարմարվում էին սիրուհու դերին,
հարմարվում էին մատները նրանց
հարանցունների մատանիներին,
և չէին տեսնում,
չէին նկատում
իրենց շուրջ հալվող պատանիներին:
Սրբ գնում էին պարահանդեսներ,
թաքուն տազնապով, զգեստով խղճուկ,

լուռ կժկըվում էր պատերի տակին
սիրահարների պարսը լղրջուկ.—
ա՛խ, նրանք խամրած կեղևներ էին,
ոչ թե շողշողուն,
ոսկեղեն միջուկ:

Ինչ որ ունեին պատանիները,
օրիորդներն անշուշտ ևս ունեին,
ա՛խ, նրանք փափուկ սրտիկների մեջ
խիստ ընտրողական և անհուն էին:—
...Ոչ կարող էին աստղեր իջեցնել,
ոչ ծովից բոցե
նժույգ հանեին...

Արցունքներ էին՝
պարզ, անգիտակից,
որ թափվում էին
երկնքի աչքից,
կամ շողեր էին՝
նուրբ ու վեհերուն՝
դժոխք կյանքի մեջ,
ոգու մեջ ներհուն:
Մոտիկը նրանց
ոտնատակ տալիս

և պանծացնում էր
 աշխարհի հեռուն:
 Ախ, հանդիպումներ՝
 որքան որ ուզեք,
 և հոգու տագնապ՝
 որքան կամենաք:
 Բայց հանդիպելիս
 պապանձվեք պիտի
 և հայացքի տակ
 պիտի համենաք:
 Մի ողջ կյանք պիտի
 միասին լինեք,
 բայց հանդիպելիս
 մնաք մեն-մենակ:

Ք.

Պատանեկույթյան ջինջ տարիներին
 լինում են անթիվ հրապուրանքներ.—
 հողեղեն մարդը իր հողե մարմնից
 բխեցրնում է սիրո ակունքներ,
 որ պիտի հոսեն պարզ սրտերի մեջ
 և վառվեն՝ որպես սիրո կրակներ:

Ծրբ Աստված Լոշտի ձեռքը բաց թողեց
 Կյանքի հարաշարժ լաբիրինթոսում,
 նրա մեջ ոգու և իմաստության
 նուրբ ու գունագեղ նեկտարն էր հոսում,
 և անթի՛վ, անթի՛վ, անթի՛վ սերերից
 սիրտն իր միակի պատկերն էր հյուսում:

Ծվ ո՞վ կարող է ասել մեզ հիմա,
 թե այդ միակը նա շէր՝ Հուղիտան,
 Հուղիտան՝ մաքուր,
 Հուղիտան՝ բարի,
 Հուղիտան՝ քամված
 շուշանի թերթից,
 նա՛ չըրկրորդվող հրաշքն աշխարհի՛
 արարված միայն շողից ու սրտից:

Մեջքը լցված էր թանձր արևով,
 որ դուրս էր բխում զգեստի տակից,
 այդ հին արևն էր կրկին հին հրով
 թրծում մեջքերը ժամանակակից,
 և սանձագերծում խելառ մղումով
 սրտերն անիմաստ փակ ու փականքից:

Աչքերը փափուկ կայծկլտումներով
 թաքցնում էին հուզումը վայրի,

Նա հասկանում էր, որ բաց թողնելով,
բոլոր սրտերը կարող է այրի,
և այրված սիրտը այրված դրոշն է
այրված, մոխրացած, անբույր աշխարհի:

Նա նամակներ էր ստանում լոշտից,
և ամեն բառում արցունքներ կային,
որ քամված էին մերժումի վշտից՝
փաթաթված մաքուր քողով երկնային:
սակայն Հուդիտան ուզում էր, որ, ախ,
այդ բառերն ուրիշ աշխարհից գային:

Ուրիշ աշխարհից, անծանոթ հեռվից,
ուրիշ շուրթերի համբույրը վրան,
որ ինքը այրվող ձեռքերով բռներ
զգացմունքների շղթան հուրհրան,
թե ոչ՝ լոշտուկը հայտնի էր իրեն
ավերումի պես փլուզվող լեռան:

Այդպես փլվում էր ամեն օր կողքին,
կարերը քանդված լեռան պես ճոճվում,
բայց Հուդիտայից ոչ մի նշանով
արձագանքի կամ սիրո շէր կոչվում,
և ամեն մերժում իր կյանքի վրա
ծանր խարանի նման էր դաշվում:

Փ.

Իսկ մերժումն ի՞նչ էր,
 մերժումի համար
 պիտի որ սիրո
 առաջարկ լինի,
 մինչ առաջարկը
 տանջվող պատանու
 հայացքն էր՝ նման
 մթին անհունի:
 Շարժմունքը նրա՝
 հուսահատ ու լուռ
 և աղաչական մղումը խռով,
 որ ճամփի կեսին նահատակվում էր
 Հուղիտայի մութ հայացքի սրով:
 Ամեն բան այնքան դառն էր վերջանում,
 ամեն մի ակնարկ,
 խոսքի ելևէջ,
 որ թվում էր, թե սերը հիմնովին
 ոչնչանում էր լոշտի սրտի մեջ:

Սերը հիմնովին—մի ամբողջ երկինք՝
 իր ողջ աստղերով, լուսատուներով
 պատառոտվում էր լոշտի սրտի մեջ
 Հուղիտայի խիստ հոնքերի կեռով:

Սիրտը խելահեղ թռչում էր տեղից,
 երբ հայտնվում էր Հուղիտան իր դեմ,
 աչքերի վրա իջնում էր մշուշ,
 և մշուշի մեջ կախվում էր եղեմ...
 Երբ նայում էին ուրիշներն հանկարծ
 նրա կիսաբաց, թրթռուն կրծքին,
 և երբ ժպտում էր Հուղիտան հանկարծ
 ծանոթ-անծանոթ հանդիպած մեկին,
 Լոշտը խեղդվում էր տազնապի ցավից,
 այրվող ուղեղին կրակ էր մաղվում,
 սև ջուր էր իջնում խեղճի աչքերին,
 սիրտը նվում էր, միտքն՝ աղավաղվում:
 Նա գիտեր, որ իր սերը, հիրավի,
 տրված է վերուստ, ճակատագրով,
 և թվում էր, թե ամբողջ աշխարհը
 զբաղված է իր սերը խլելով:
 Ամբողջ աշխարհը,
 ողջ տիեզերքը,
 ամբողջ-ամբողջը՝
 ամբողջից էլ շատ
 փշե մատներով
 գուրգուրում նրան
 և շոյում էին
 մարմինը ուժատ:

Նրան երկաթե մահճիճի վրա
 ունելիներով օրորում էին
 և անապատի ավազների մեջ
 գուրգուրում, շոյում, խորովում էին:

Քրծովում էր լոշտը՝ դաժան փորձության
 երախը նետած ազնիվ կավի պես,
 և ամրանում էր պատյանը նրա,
 թեև դառնում էր սիրտը հազար կես:
 Նրան գիտակից-թե անգիտակից
 թրժողներն այնքան շատ էին սիրում,
 որ նրա վրա սեր գլխատելու
 իրենց հաճույքի սուրն էին սրում:

Նա ինքը դանդաղ իր մեջ ներփակվում,
 իր մեջ իր ձեռքով շղթայում իրեն,
 մի տարաշխարհիկ ծաղիկ էր հանում,
 որ տեսնեն մարդիկ,
 խղճան ու սիրեն:

Որ կարեկցանքով նայեն իր վշտին՝
 այնտեղ, խորքերում՝
 ուղիղ սրտի մեջ,
 քանի որ՝ որքան որ մեծ է վիշտը,
 կարեկցանքն այնքան զորեղ է ու պերճ:

Սուտ կարեկցանքը կարգադիրն է մեծ
հոգու բզկտման, վշտի սահմանի,
նա քեզ թաղում է տառապանքի մեջ,
որ ինքն այնտեղից լույսաշխարհ հանի:

ԺԱ.

Չի՛ լինի այդպես,
այդպես չի՛ կարող,
էոշտուկը այդպես կխելագարվի,
նրա կրծքի մեջ մոլորված սիրտը
անդուռ քարայր է մերժումի ցավի:
Նա պիտի գնա, մեկնի բառերով
իր տանջանքը մեծ,
սերն անպարագիծ,
ամեն բան հոգում կարող է ծաղկել
մի թաքուն խոսքից,
մի լույս ակնարկից:
Կգնա՝ որ մեղմ, քնքուշ խոսքերով
մի մեծ տառապանք նվիրաբերի.—
թե նվիրումի լույս կա սրտի մեջ,
Հուղիտան բնավ էլ չի համբերի,
իր ուխտավորին կընդունի սիրով,

այրվող գլուխը կսեղմի կրծքին,
և այն ժամանակ նյութը հոգնաբեկ
կմիանա իր մեծ երազանքին:

Բայց ինչպե՞ս գնա
և ի՞նչ բարբառի,
ի՞նչ խոսքեր ընտրի մեկնության համար,
որ շփծաղի Հուդիտան վրան՝
իր ծիծաղելի երկվության համար:

Եվ նստում է նա ճերմակ թղթի դեմ՝
դեռ շարտաբերված բառեր գրելու,
և ոչտը նստում է ճերմակ թղթի դեմ՝
հոգու տանջանքը շարադրելու:
«Հուդիտա՛,
ներիր այս թղթի համար,
որ պատկերը չէ վսեմ ճոխության,
այլ արդյունքն է մի ապարդյուն մտքի,
և մի անիմաստ, մութ փոփոխության:
Իմ մեջ արյունը
փոխվել է ջրի,

Ժիծաղը՝ լացի,
 խոսքը՝ հոգոցի,
 կյանքս դարձել է
 տխրության հովիտ,
 միտքս նման է
 մութ ծովածոցի:
 Հոգսի ճաչեր են թպրտում այնտեղ՝
 արցունքի ձկներ որսալու համար,
 սարսափեցնում է նրանց ճիշը ինձ,
 ահաբեկում են ջրերը խավար:
 Աստղերը ասես փոխվել են վերքի,
 մխում են հանգչող կանթեղների պես,
 իմ տերության մեջ հանգչում են նրանք,
 Հուղիտա՛,
 նրանք սպասում են քեզ:
 Գուցե նրանք քո՞ շնչով են ապրում,
 գուցե քո ցուքից կրոցավառվե՞ն,
 գուցե ջրերը հանդարտվե՞ն իսպառ՝
 եթե ոտքերիդ առջև թավալվեն:
 Գուցե փականքված շուրթերը բացվե՞ն,
 մթնած աչքերը լույսո՞վ լվացվեն,
 աղոթքն աղաչանք չդառնա կրկին,
 չփոխարինի
 աղերսը՝ երգին,

ճիշը՝ երկունքին,
 հոգու վանդակը՝
 մեծ տիեզերքին...

. . . . .
 . . . . .

Հուղիտա՛,
 եթե սեր կա աշխարհում,
 հիրավի, նա է այս բոլորն անում,
 մա է այս անտեր աշխարհի վրա
 մարդկանց ապրելու կարգը սահմանում,
 և նա չի կարող ունենալ ուրիշ,
 ուրիշ մի պատկեր
 և ուրիշ անուն,
 քան քո պատկերը
 և անունը քո...»:

ԺԲ.

Լոշտը նամակը մի կողմ է հրում,
 թուղթը ծխում է լուսամփոփի տակ,
 շուրթերը մաքուր կարոտ են ծխում,
 մշուշ է ծխում հայացքը շիտակ:

Լույսը կբացվի աշխարհի վրա,
 կցրի բոլոր կասկածները մութ,
 կհաղթահարի արգելքները բիրտ,
 կհաղթահարի հազար խոչ ու խուժ,
 և իբրև կամուրջ, լուսեղեն երակ
 Հուղիտայի և նամակի միջև
 կձգվի այնքան,
 կհոսի՝ մինչև
 բոլոր բառերը ծաղկումով նրբին
 Հուղիտայի մեջ կթևավորվեն.—
 նրանք կարող են հրաշք արարել՝
 թե չշփոթվեն և կամ մոլորվեն:

Եվ Լոշտը բացվող լույսի հետ կրկին
 ամրացրնում է բառերի ոգին:
 Նրանց հետ ուրիշ բառեր է դնում՝
 նրանք, որ իրար համակիր են շատ,
 իրար իրարու արյամբ են սնում,
 նոր կյանք են տալիս կրթերին ուժատ,
 հիվանդ մտքերին,
 հանգչող հավատին,
 ընկրկող հույսին,

տանջված կարոտին,
 խարխափող ոգուն կյանք են պարգևում.—
 մութ կասկածների ճամփան արգելում,
 և առողջ զորքով,
 առողջ զինությամբ
 փնտում են դեպի առողջ գրոհի,
 որից շորացած ծառերը ծաղկում,
 կենդանանում է մարմինը զոհի,
 ինչ որ փնտում էր դեպի հանգչելու՝
 կրկին այրումի հևք է ստանում,
 առանց աղերսանք կամ աղաչելու,
 սիրտը շարի դեմ խորունկ խստանում,
 և մի խորունկ պահ,
 մի վսեմ վայրկյան
 հաղորդվում է մե՛ծ,
 մե՛ծ արարումին.—
 և դա խորտակող հարվածն է միակ
 շարախնդության աստրծուն՝

Մոմին:

Մոմը՝ հազար դեմք, և հազար կերպար,
 շրջում է իրենց շուրջը ամեն օր,
 ամեն օր ուրիշ թարմությամբ գալիս,
 զրընգացնում է իր զենքերը նոր:

Նվ հավատում է Հուդիտան նրան,
տրվում է նրա խոսքերի թույնին.—
մինչ կոշտը նրա խոսքին շի նայում,
և ոչ էլ դեմքին,
այլ՝ պիղծ արյունին:

ԺԳ.

«...Հուդիտա՛,
եթե սեր կա աշխարհում,
նա է այս բոլոր բառերն արարում,
նա է այս բոլոր պահերն արարում,
բոլոր օրերին, և ամեն տարի,
աշուն թե ամառ, ձմեռ թե գարուն:

Հուդիտա՛,
գիտեմ, որ զուր եմ գրում,
քո առջև ինչպե՞ս ես ինձ թարգմանեմ,
այն որ սրտիս մեջ հազար արմատով
թաղված է, ինչպե՞ս լույսաշխարհ հանեմ.—
ավելի լավ է փակվեմ աշխարհից,
մթնշաղի հետ թախիծս մանեմ,
և հոգուս միջից զգացմունքների

ակունքն անիմաստ բխումից քամեմ:
 Քամեմ և այդպես ապրեմ աշխարհում՝
 քամվա՛ծ,
 շորացա՛ծ,
 անապատի պես,
 բայց ամեն անգամ բխում է սիրտս,
 երբ հանկարծ կրկին հանդիպում եմ քեզ:
 Ազոթք եմ դառնում ամեն շարժումիդ,
 ամեն հայացքիդ՝ դառնում եմ ոգի,
 գալիս եմ շարժվող ավերակի պես,
 որ քո ժպիտն ինձ փրկի, նորոգի,
 բայց հեռանում եմ կրկնակի ավեր,
 կրկնակի ջարդված, կորա՛ծ, մոլորվա՛ծ,
 ինձ հետ տանելով անամոք ցավեր՝
 դառը պատյանով փակված-կոլոլված:

Հուղիտա՛,
 գիտեմ, որ զուր եմ գրում,
 զուր են բառերս,
 մորմոքումս՝ զուր,
 քո մեջ Մոմը իր դաշույնն է սրում՝
 իմ մարմնի մեջ մխրճելու սուր:

Հուղիտա՛,
 կրկին ես շեմ հասկանում,

և շարձարում է այդ միտքն ինձ անվերջ՝
 ինչպե՞ս կարող է հոգի շինել
 այդ շքնադագույն պատյանիկիդ մեջ:
 Այդքան գեղեցիկ, այդքան թրթռուն,
 ձայնիդ մեջ այդքան նրբին երազանք,
 հրաշք են բոլոր շարժումները քո,
 ժպիտդ՝ սիրո խոստումի պսակ...
 Եվ այդ բոլորը, Հուղիտա՛, կարծես
 մի խորհրդավոր գաղտնիք են ծածկում,
 ասես՝ ծաղկահյուս վարագույրներ են՝
 սիրո դիակը տանող գնացքում:

Հուղիտա՛,
 ներիր, քանի որ գիտեմ՝
 սրանով սերդ բնավ չեմ շահի,
 սա լոկ անիմաստ, կամ զարհուրելի,
 կամ թե հուսահատ պոռթկում է պահի:
 Եվ գիտեմ կրկին,
 և տանջանք է դա,
 և սիրտ կա քո մեջ,
 կա և նուրբ հոգի,
 սակայն հեռավոր թուխթի մեջ են
 և շեն նկատում տանջանքը կողքի:

Սակայն գրում եմ, որ սիրտս մի քիչ
 թեթևանա սև մտածումներից.—
 գուցե աշխարհը սարքված է միայն
 տխուր խաղերի՞ց, բիրտ հարցումների՞ց:
 որ անպատասխան շրջում ամենուր
 և ողբերգական տագնապ են հնչում.—
 Արարիչն ինքը դնում է հարցը
 և պատասխանը հիմնովին ջնջում:

Եվ դու, Հուդիտա՛, կրկին ինձ ներիր,
 որ պիտի կարդաս բառերն այս տխուր,
 դու պիտի կարդաս բառերն այս տխուր,
 որ ինքդ ահա ինձ նվեր բերիր:
 Ես գիտեմ, որ իմ սիրո հարցումին
 չկա արձագանք, պատասխան չկա,
 բայց կորստյան է մատնված մարդը,
 դրա համար է սիրտն այսքան ագահ»:

ԺԴ .

Հուդիտան լոշտի նամակն ստանում
 և անու՛շ, տաքու՛կ, փափու՛կ քրքիջով
 ինքն իրեն ուրախ պահ է խոստանում:

Մի զվարճալի, հեզնական մի պահ,
 ինչպես ասում են՝ բարի հեզնություն՝
 մի անապագա, քրջոտ պատանու
 մի աստվածային, նուրբ սիրերգություն:
 Նա կկանչի իր սրտակիցներին,
 և ծիծաղն, անշուշտ, կլինի շուքով,
 և անգիտակից դաժանությունը
 կներթափանցվի նրբին հաճույքով:

. . . . .

Հուղիտան Լոշտի նամակն ստանում
 և անու՛շ, տաքու՛կ, փափու՛կ քրքիչով
 ինքն իրեն ուրախ պահ է խոստանում:

Աղքատանում է
 Լոշտն իր միամիտ խոստովանությամբ,
 իսկ ինքը թեև չի սիրում նրան,
 սակայն գիտե, որ սեր է նամակում,
 նաչում է ահա անշուք նամակին
 և հարստանում:

Հարստանում է մի շնչին վայրկյան
 (հարստությունը, էէէ՛յ, ուշ է գալու),
 և ջերմանում է սիրտը՝ ասես թե

օտար արցունքով քնքշորեն լալու:
 Օտար արցունքով օտարի համար
 ապրելու ինչ-որ հարազատ թախիժ,
 որ պիտի քամվի շատ տարիների
 անարդարացի դառը ծիծաղից:

Լոշտը հույս ունի, թե այդ վայրկյանը,
 այդ շնչին, շնչին պահը բեկումի
 կարող է սիրո առազաստ դառնալ՝
 մաքուր սիրո և մաքրության գույնի:
 Կարող է փոխել ուղղություն ու միտք,
 կարող է փոխել ընթացքը կյանքի,
 թե ոչ՝ կարող է հավետ փոխարկվել
 մութ հալածանքի,
 մութ անարգանքի:

Այն, որ սրտիդ մեջ հալածում ես քեզ
 ինքդ ավելի, քան ուրիշ այլ ոք,
 հավիտյան ցավ ես սարքում քեզ համար
 և հոգուդ խորքում՝ հավիտյան մորմոք:
 Հավիտյան մորմո՞ք,
 թե՞ հարստություն,
 նայած թե հոգիդ ինչն է ամոքում.—
 ցավը տանում ես հարստության պես,
 հարստությունը՝ բիրտ ցավի հանգույն:

ԺԵ.

Բայց ծիծաղելին պատահում է որ
հանկարծ այնքան է վշտալի լինում,
որ հոգուդ վրա մեղավոր վարքի
ծանր հանցանքի կնիք է դնում:

Հուղիտան կոշտին գնում է այցի:
Հուղիտան: Սիրտը փխրուն է դարձել:
Բոլոր բառերը՝ խոսքը մեկ արած,
պարտադրում են աչքերին՝ լացել,
պարտադրում են շուրթերին՝ դողալ,
և արտաբերել տխրալի ձայներ,
և հոգուն՝ ոչ թե ուրախ փողփողալ,
այլ վշտի քամուց՝ տխուր ծածանվել:

Եվ ծածանվելով Հուղիտան այդպես
գնում է կոշտի խուցն այցելության,
ուր պատանության ակնթարթները
փոխարկվում են հին, ծանոթ ծերության:
Կոշտը շգիտի՝ ի՞նչ խոսք բարբառի,
ինչպե՞ս ընդունի պատվելի հյուրին
իր գլխի վրա, իր շեմքը բարի,
ի՞նչ ձևով դառնա պաշտելու գերին:

Մինչ նա գերվելու ձևեր է փնտրում,
բառեր է փնտրում՝ սիրով շափվելու,
Հուղիտան աստծուց հնար է խնդրում՝
այդ լուռ տանջանքից շուտ ազատվելու:

է՛հ, պարզ է, բոլոր մարդիկ էլ մի օր
իրենց տանջանքից պիտի ազատվեն,
բայց ազատվելուց առաջ, հիրավի,
կամ պիտի հաղթեն,
կամ պիտի պարտվեն:
Ծվ նրանք, ովքեր որ պիտի պարտվեն,
պիտի ընդունեն հարբերը լեղի,
որ Տեր-Աստվածն է խնամքով սարքում
անթիվ սերմերից կծու պղպեղի:
Զի պատում անգամ քաղցր պատյանով,
որ ներս գնալը փոքր-ինչ դյուրանա,
ախ, ինչ դաժան է Տեր-Աստված պապան,
թող կծվությունից ինքն էլ կուրանա:

Լոշտը, իհարկե, կընդվզի մի քիչ,
և հետո կրկին կհանգստանա.—

պարզ օրվա նման հայտնի է իրեն,
 որ ինքը պիտի հաբերն ստանա:
 Բայց այդ սերմերից նա կաճեցրնի
 դառը քնքշության ծաղիկներ անթիվ,
 որ մաքուր հոգու տանջանքը պատմեն
 տխրալի ձայնով, գիշերներ ու տիվ:

Բայց հիմա նա խիստ հուզումի մեջ է
 և Հուղիտային խնդրում է նստել,
 անկապ հնչյուններ արտաբերելով,
 շուրջը ցրում է շփոթված ժեստեր:
 Հուղիտան ինքն էլ բառեր չի գտնում,
 ճնշվում է սակայն այդ մեղկությունից,
 ի՞նչ հասկանա՝ երբ հետքեր չի տեսնում
 նամակի վսեմ սիրերգությունից:
 Տեսնում է մի պարզ շփոթվածություն,
 մի խեղճության հետ լրիվ խառնըված,
 սենյակը անդուր, ամեն բան անշուք,
 և ինքը՝ լոշտը՝ մեղկ ու կարմրած:
 Ականջները՝ մեծ,
 կոշիկները՝ ծուռ,

տաբատը վրան
 չի կանգնում կարգին,
 Լոշտն ինքն էլ եթե մի քիչ խիղճ ունի
 պիտի շտիրի իր նմանակին:
 Հուղիտան գոնե այդպես է կարծում,
 ամեն խելոք մարդ այդպես կկարծի՝
 ամեն խելոք մարդ՝ հպարտ հայացքով,
 որ կամարված է հոնքով թավարծի:

Տխուր է Լոշտի հայացքը խորունկ,
 փայլն էլ տխրության փայլ է թավշալի,
 մնում է միայն կոպերից կախվեն
 արցունքի գինդեր՝ պարզ, հրաշալի:

Թայց Լոշտը իրեն զսպում է հագիվ,
 մինչև Հուղիտան շուռ գա հեռանա,
 հին տխրությանը և ապա իր նոր
 հուսալքությանն ինքն ընկերանա:
 Սակայն Հուղիտան խոսում է, խոսում,
 ինքը որսում է հատ ու կենտ բառեր.—
 «...Մենք իրար պիտի հանդիպենք էլի,
 մաղթենք իրարու ողջություն, բարև:
 Միայն ուզում եմ հասկանանք իրար,
 առաջին խոսքից, առաջին բառից,

որ մարդ իմանա վերջապես, թե ի՞նչ
 կարող է հասնել իրեն աշխարհից:
 Ինչ որ կարող է հասնել աշխարհից՝
 թող գլուխը կախ վերցնի ու լռի.—
 սուտ է, թե իբրև ամեն մեկն, ահա,
 իր բախտը պիտի իր ձեռքով կռի:
 Բախտը տրվում է դաժան ճշտությամբ,
 այդպես է եղել, քո բախտը չեմ ես,
 և ոչ էլ դու իմ բախտը կդառնաս՝
 այնքան իրական, որ ճանաչեմ քեզ:
 Ուրեմն՝ բարի մնալուդ համար
 կարող եմ նույնիսկ աղոթել մի քիչ,
 քանի որ նամակդ ինձ հուզել էր խիստ,
 շատ բառեր կային այնտեղ ամոքիչ...»։

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Ա.

Քաղաքը՝ գո՛րշ, մոա՛յլ, մառախլապա՛տ,
 քարի զանգվածների մի ահռելի ճահիճ,
 մշուշը փողոցներում լիզում է դեմքդ պաղ,
 մրսող ոսկորներիդ հաղորդելով համբույր
 աշնան տերևների հուսալքող մահից:

Քաղաքը՝ գո՛րշ, մոա՛յլ, մառախլակե՛ր,
 փողոցները՝ խոնա՛վ, սլատերը՝ թա՛ց,
 մառախուղն ուղղակի դու կարող ես հագնել
 թաթմանների նման քո ձեռներին
 և կաթի այդ մահիճում ճոճվել հարբած:

Մառախուղից մի քիչ քաշում ես քո ջանին,
 և հոգուդ մեջ բարակ տխրությունն է ոռնում.—
 ափսոսում ես նույնիսկ աշնան այդ վախճանին,

քանի որ թվում է քեզ, թե հանդերինն է նա,
օտարության մեջ է տխուր մեռնում:

Սերունդներով ահա մարդիկ ապրում այստեղ
և օտար են մնում իրար սրտի, ոգու,
շնչում են օդը նույն, նույն մազութի
դեմքերն իրար սեղմած գնում են աշխատանքի՝
մշտապես տագնապներով մո՛ւթ, ահարկո՛ւ:

Ո՞ւր են Վարպետները հին ու հանդարտ,
որոնք հղկում էին հավերժության քարեր...
նրանց սերունդները՝ ատամին ոսկե շապիկ,
փախել են փող բերելու՝ հեռավոր Արդը՛զ, Ղազա՛խ,
Զեբոկսա՛ր, Զուֆութ—Կալե՛...

Մրսած փողոցները բառեր չեն հասկանում,
արձագանքում են լուկ՝ ոռնոո՛ց, ոռնոո՛ց, ոռնոո՛ց,
իսկ թախիժը շունի անուն կամ ազգանուն,
նրա ողջ պատկերը ստեղծված է աչքից՝
մութ ճակատի վրա քաղաքամոր դռնո:

Ա՛խ, դու քաղաքամա՛յր,
ա՛խ, դու հրաշալի՛...
փողոցներից հյուսած կարոտի ցանց,

դեմքիդ կնիքը կա հայոց քարածայրի,
սակայն տարօրինակ, անդիմադիր ու լուռ
գուլնզգուլն քո փոխանը ահա քշել ես ցած:

Ցուրտ է, մրսում ես դու, սրթսրթալով նկուն
բարակ մարմիններով քո ծառերի,
և ավելի բարակ քո ճյուղերով ճկուն,
և պատմում ես մենակ անցորդներիդ
ինչ-որ պատմություններ՝ տխուր-ծիծաղելի:

Ինչ-որ պատմություններ՝ որ եղել են վաղուց,
որից դու ինքդ անգամ չունես մի գաղափար,
ինչ-որ պատմություններ անհիշելի դարու,
որ կարող են ահա օրերի մեջ մռայլ
դառնալ հիշատակի պայծառ նկար:

Օ՛, դու բորբոքում ես հոգնածավալ կրքեր,
որ մեղկ նվնվում են քո պաղ որովայնում,
ամեն օր շաղ ես տալիս անթիվ թերթեր, գրքեր,
անթիվ երազանքներ, որոնք սպասում են
մի պարզ, հրաշալի ու հանճարեղ գարուն:

Սպասո՞ւմ են արդյոք, և արդյոք ի՞նչ գարնան,
ի՞նչ հոյակապ, շքե՛ղ, մեծ ծաղկումի,

նրանք այդօր պիտի մեծ երգիչներ դառնան,
որ քո վրա զնգուն փորագրեն գրչով
պատմությունը իրենց մեծ անկումի:

Ա՛խ, դու քաղաքամա՛յր,
ա՛խ, դու հրաշալի՛...
քո լոշտուկը ահա զարմանալի մոլոր,
փաթաթվել է ծայրով մառախուղե շալիդ,
և ինքն ամբողջությամբ մառախուղ է դարձել՝
մտքով իր թանձրացյալ, իր նյարդերով բուրբ:

Բ.

Նա նստած է, ինչպես
մի ջախջախված բողոք,
որ չգիտի՝ բողոքն
ո՞ւմ դեմ պիտի ուղղի,
ինչպե՞ս հալեցընի
ցավն անողոք,
ո՞նց հանգցընի մոայլ
տենդն ուղեղի:

Գարեջրո՞վ արդյոք,
կամ ինքնաքաշ օղո՞վ,

որ ծախում են տակից՝
կրպակներում,
կռպիտ բաժակների
կողերի մեջ կռպիտ
վիշտն ու ամոքումը
միասին են եռում:

Եվ նա խմում է լուռ,
և սպասում է լուռ
անակնկալ ինչ-որ
մխիթարման,
ներսը արցունքներ են
հոսում բուռ-բուռ,
ներսը՝ մի ահավոր
մեծ հանդես է թաղման:

Սանր է այդ պատկերը,
անմխիթար՝ որպես
մի մեծ երազանքի
նենգոտ աղավաղում,
և նա պիտի այդպես
մնա ծանր հավետ՝
որպես բախտի մուրճի
հավետ բախյուն:

Եվ խմում է կոշտը
 հոգու անհուն ցավով :
 ու տնքոցով չքնաղ
 իր նյարդերի,
 և սրտի մեջ կաթ-կաթ
 կուտակվում է խոցող
 բռնությունը դարի,
 նենգությունը դարի,
 որից պիտի ճզնի
 նա ազատվել
 հարյուր հազար տարի,
 միլիոն տարի,
 քանի կապրի սրտից
 մի շմեռնող թրթիռ,
 թեկուզ սիրտը պիտի
 շուտ դադարի:

ՎՄԵԿ մերժումը ինքնին
 ոչինչ բան է կյանքում,
 ասում են՝ ոչ մի շուն
 մեկ վերքով դեռ չի սատկել.—

օ, սակայն մեկ փաստի մեջ
 կա ուրիշ փաստ ահարկու՝
 որ, ավաղ, մեկ մերժումով
 ելնում են հայացքիդ դեմ
 մերժումի անթիվ հարկեր:

Քեզ, ախր, բախտն է մերժում,
 մերժում է տերը բախտի,
 մերժում է հրճվանքը քեզ,
 և հույսը՝ կյանք-դրախտի:
 Սերը քեզ բիրտ հարվածով
 մերժում է լրի՛վ-լրի՛վ,
 քեզ իր մութ առեղծվածով
 անելով ցրի՛վ-ցրի՛վ:

Եվ այնքան հեշտ են մերժում
 խնդության դռները քեզ,
 օտար են և անհաղորդ
 հաճույքի բեռները քեզ:
 Ո՞ր օրվա համար ես դու,
 ո՞ր ցավի ստրուկն անքուն,
 ի՞նչ երկրի լույս է արդյոք
 մենավոր քո մութ խցի
 փակ դուռը բացում-փակում:

Ամեն բան, որ հրճվանքի
 համար է աշխարհ եկել,
 քեզ համար երգում է լոկ
 մերժումի խոնավ երգեր:
 Ուրիշին փխրուն սիրո
 քաղցրության փափուկ ծիծաղ,
 քեզ՝ քիմքդ դառնացրնող
 դառնության ծիծաղ ու ցավ:
 Ամեն լավ՝ անդարձ կորած,
 ամեն լույս՝ անբռնելի,
 ամեն գեշ՝ շուրջդ լցված
 հայացքով գազան-գելի...»:

Գ.

Խմում է կոշտը տխուր,
 խմում է և տառապում.
 «Քո կյանքը, հիմար տղա,
 մերժումի շափն է շափում:
 Ոտիցդ մինչև գլուխ
 նվիրման հանդես ես լուռ,
 երեսիդ՝ անհուն թախիծ,
 սրտումդ՝ արցունք բուռ-բուռ:

Մերժում է քեզ սիրելին,
մերժում է քեզ ատելին,
գնա և գանդդ խփիր
քաղաքի գորշ պատերին:

Քայց մի՞թե ամեն հնար
կորած է կամ սպառված,
մերձեցման ամեն կամուրջ՝
մերժումի հրով վառված:
Գուցե թե անցնեն օրեր,
ամիսներ, ամբողջ տարի,
և ինչ-որ կա՞յծ բռնկվի
սրտի մեջ Հուղիտայի:

Եվ ինքը երջանկափայլ
հայացքը խոնարհելով,
բերի քեզ սիրո խոստում
խոնարհված, լուռ բառերով:
Եվ ասի՝ ոչ մի շշուկ,
և լսի՝ մեծ արձագանք.—
կարո՞ղ է հրաշք լինել,
որ բացվի ականջը փակ:
Որ բացվի լեզուն փակված,
որ բացվի սիրտը փակված,

ծիծաղի հոգին շռայլ՝
մերժված ու, ախ, անարգված...»:

Եթե մարմինդ լցված է հանգով,
և երակներդ
ներդաշնակության ցավով են տնքում,
ուրեմն՝ սերը ապրում է ոչ թե
այնտեղ՝ երկնքում,
այլ Հուղիտայի շարժումների մեջ,
հայացքի մեջ է ծաղկում ու երգում.—
դրա համար են նյարդերդ այդպես
մերժումի ցավից նվում, հեկեկում.—
Դու բնակված ես ոչ թե սիրո մեջ,
այլ՝ սիրո վերքում:

Մերժում է սերը,
քեզ ընդունում է մերժումը վսեմ,
հաշտություն չկա՞—
քեզ ընդվզումը կոչում է՝ ի զեն,
խնդությունը քեզ մերժում է լրիվ—
տխրության թավիշ թելերը ահա
իջնում են վրադ,

որ կյանքիդ համար
մեծ ճամփորդության
առազատ հյուսեն:

Ծվ այն ժամանակ,
ուզեն թե շուզեն,
դու այս կյանքի մեջ կաս անմերժելի,
անթիվ Բայրոններ ապրում են մերժված,
անթիվ Դանթեներ՝
սյսակաների մեջ չքնաղ փշերի
կան հզո՛ր,
անպա՛րտ,
և անխժոռելի՛ ...

Միայն թե մի օր չհոգնես հանկարծ
ինքդ քեզ այսպես մխիթարելուց,
սրտիդ մեջ անվերջ շարունակության
կրակի համար ապրուստ ճարելուց...
Չհոգնես հանկարծ,
հոգնությունը քեզ հանգում կբերի,
խնդություն շուզես՝
նա խարդախագույն անկում կբերի
ժիժաղների տակ
այս բուժ աշխարհի անթիվ լրբերի:

Ա՛խ, դու կոչված ես քո տխրութիւնից
մեծ երջանկութեան տաճար սարքելու,
որի շուքի տակ մարմինդ հոգնած
կփլվի մի օր՝ հանգիստ պատկելու:

Դ.

Թեև առաջին ծանր մերժումից
հույսը կտորված գետնին շի շոքում,
բայց դառնութիւնը շուտ է այցելում
պատանի սրտին, պատանի հոգուն:

Դառնութիւնն այնքան շուտ է այցելում
և բնավորվում հանգիստ ու թեթև,
որ քո պատկերի լույսը մնում է
դառնութեան մռայլ շղարշի ետև:

Եվ օրերի հետ շղարշն այդ բարակ
փոխարկվում է հաստ, անթափանց պատի,
դառնութիւնն ինքը կպչուն է այնքան,
իրեն է ձգում հյուլեն էլ վատի:
Եվ կուտակվում է անվերջ ու անվերջ,
անարգելիչի և անբռնելի,

լույսն սկսում է բեկվել, կոտրատվել
մամլիչների տակ նրա բեռների:

Բեկվում, կոտրվում, մնում է փակված
գլխատված շույսը պրկված հավատի,
տարիների հետ փոխարկվում ես դու
ճառագայթների դառնափակ բանտի:

Դառնությունն ինքը կպչուն է այնքան
և շի ճանաչում անցյալ, ապագա,
անցյալի բոլոր դառնությունները
դառնության հյուլեն ձգում է ազահ:

Ծվ ինչ կա այսօր,
և ինչ կար երեկ՝
զորակոչվում են ահարկու երթի,
վայրի ճիչերով,
սուր մագիլներով
պատկերն են խեղում քո ժողովրդի:

Քուն չկա նրանց,
և շունեն հանգիստ,
եռում են անզուսպ
քայքայման կրքով,
կյանքդ չափվում է

դառնությունների
անդարմանելի երգով ու եռքով:

Ամեն ակնթարթ
ամեն մի շարժում,
ամեն խոսք ու բառ
կռիվ է ու վեճ,
աշխարհին նայող
պատուհանը քո
բաց է դառնության
շրջանակի մեջ:

Եվ աշխարհն ինքը
դառնությունների
երբեք չընդհատվող
շղթա է որ կա,
եթև այդպես է,
ուրեմն՝ չկան
հին ու նոր վերքեր,
անցյալ ու ներկա:

Չէ՞ որ ապրում է իր ժողովրդի
անցյալի ցավն իր այսօրվա սրտում.—
սգո դրոշը պիտի ծածանվի
վաղվա գուցեև պայծառ շքերթում:

Եվ հպարտության դիմակներ հագած,
մարդիկ իրարու պիտի ողջունեն,
և ոչ-լիարժեք համարեն նրանց,
ովքեր որ սգո դրոշներ շունեն:

Պիտի համարեն աղքատ պատմություն,
մխիթարության անարժան մի բան,—
մխիթարություն ուժ է գերագույն,
նա բաց է անում քո երթի ճամփան

դեպի խորքերը ուրիշ վշտերի,
որտեղ կան ուրիշ ողբերգություններ,
որտեղ իշխում է թուլությունն անկամ,
որտեղ նստած է պարտությունը մեր:

Ե.

Փողոցների վրա
շարժվող երկինքներում
արտացոլանքը կա
մեր մութ հարբածության,
քամին վնգվնգում է՝
ներո՞ւմ, ներո՞ւմ, ներո՞ւմ,

և թախիծը խոնավ
 փափուկ իր մատներով
 անկյուններն է հարթում
 անդեմ մեր կարծրության:

Այնքան թանձր է, ահա,
 նա՛ աչք թախիծն անմիտ,
 սրարտված մեր օրերի
 քամվածքը լուսեղեն,
 որ թվում է՝ անհույս
 մենակության ժամին
 պատրաստվում է մեր մեծ
 հրազանքի համար
 վերածվելու մահճի
 և դառնալու եղեռն:

Այնքան թանձր, այնքան
 անշափելի ուժով
 մղվում է նա դեպի
 անկյունները հոգուդ,
 պրկված երակներդ
 ծանրացնում է մուժով,
 և դու փորձես անում՝
 անել քո տանջանքից

քաղել իմաստություն,
և կամ՝ փորձի օգուտ:

Ախ, ինչ հրաշալի
նոյեմբեր է շնչում
աշնան տերևների
դեղնածավալ շնչով,—
դու: գլուխդ թաղած
ուսերիդ մեջ խղճուկ,
կյանքի մամլիչի դեմ
սլաքարի ևս ելնում
քո ողիղեն, նրբին,
ծիրանափայլ գրչով:

Եվ ի՞նչ պիտի գրես
նոյեմբերիդ վրա,
ի՞նչ պաղ արտացոլանք,
կամ կործանող շողյուն,
ի՞նչ մեծ բեկումների
պատմություններ մեռած,
ի՞նչ խոր ապրումների
անմեկնելի վերքեր,
երբ զվարթ քո Մայիսը
էլ չի բուրում վաղուց:

Փողոցները՝ նեղլի՛կ,
խոնա՛վ, ցուրտ ու խոնա՛վ,
փոքրիկ պարտեզները՝
աշնան փոքրիկ լճեր,
և դու արցունքի պես
ներծծվում ես ահա,
քո բարեսեր, վարձու
նկուղի մեջ խոնարհ,
որ ոռնոցներ տնքաս
և հառաչես ճիշեր:

Արմատների նման,
որ թաղված են հողում
ահա այս ծառերի,
թռչնող ծաղիկների,
քո նկուղից արմատները
պարզ երևում
և հիրքում են իրենց
իմաստով մեծ ու նուրբ
մահը՝ հողի վրա
մի պահ մեռնող ձևի:

Նրանք հողի խորքում
մերժում են այն մահը,

որ կատարվում է մեծ շուքով
հողի վրա.—
ահա ասֆալտը թաց,
տերևները դեղին,
թող աչ ու ձախ քշի
քամին որքան կուզի,
թող ցուրտ տազնապ պարի
և հոհոա՛...

Ծվ դու քո նկուղում
մոմի լույսի առջև,
ցրտից քեզ պաշտպանող
նու՛վթավառի կողքին
պիտի լուռ բարբառես
ցնծություններ անշեղ,
նրբին ցնծություններ՝
խոր աշնան մեջ ծաղկող
թախծապարուր ոգու
և թանկագին վերքի:

Ահա սա քեզ: Հետո
ինչ էլ որ ունենաս,
ինչ պալատներ շքեղ,
կամ թղջույններ վերին,

ինչ գարուններ՝ ձմռան
տագնապալի բքում,
պիտի ձուլվա՛ծ մնաս,
պիտի մնաս ձուլվա՛ծ
քո նկուղի՛ն,
ցրտի՛ն,
հերոս արմատների՛ն:

.. Ա՛խ, ինչ հրաշալի
նոյեմբեր է շնչում
աշնան տերևների
դեղնածավալ շնչով,
երակներդ կարոտ
ու թախիծ են ճշում՝
համայն տիեզերքը
լցնելով հին, բարեգութ,
նուրբ ու երանելի,
լայնածավալ խղճով:

Մոմդ ահա դանդաղ
հալվում-հանգչում իսպառ,
ասես ներքև թափված
սիրո զգեստ լինի. —
հեովից լավում է խուլ

Թեթևսուլիկ շագ-բանդ,
 Այնտեղ ուրիշները
 ուրիշների սիրուց
 տաք հեշտանք են քամում,
 սեր են քամում հիմի...

Զ.

Եվ նա կրկին ծանոթ փողոցներն է շափում,
 հայացքը՝ վեր թառած շենքի սլատշգամբին.—
 վանդակի մեջ դրած երգող թռչնի հանգույն
 Հուղիտան գիշերային սպիտակ իր զգեստով
 նայում է լուանից ձգվող կաթնալույս հեռու ճամփին:

Ամեն բան սարսուձի մոխրագույն քողով պատած,
 աչքերում՝ մոխրամշուշ, երակում՝ տաք մոխրաջուր,
 և սիրտը հազար տեղից պատռված ու կարկատած.—
 Լոշտուկը բառերի տեղ աշխարհին տալիս է լոկ
 դեպի ներս խոսող արցունք, դեպի դուրս մեռնող
հնչյուն:

. . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .

Է.

Բարակ անձրև է մաղվում այդ գիշեր,
խուլ, միապաղաղ խշշյունով իր հին.—
նա պիտի այդպես թափվի շաբաթներ
մութ փողոցներին, գորշ տանիքներին:
Իսկ լոշտի սրտում երկար տարիներ
մաղվելու է սրաղ, չի դադարելու,
նրա պատուած երկինքը բնավ
ոչ մի համբույրով էլ չի կարվելու:

Կխշշան այդպես տերևները շոր՝
թախծալի մահվամբ և զվարթ գույնով.—
կմխիթարվի զվարթ կյանքի տեղ
կյանքի և մահվան իմաստությունով:
Կդառնա ներհուն, խոր փիլիսոփա
և կհասկանա իմաստը վերին,
ամառվա միջով կանցնի հոգնաբեկ,
կսպասի աշնան մեղմ անձրևներին:

Այդ անձրևները կթափվեն մեղմիկ,
հիշողության պես հին, անմեկնելի,
կախարդանք ունի հիշողությունը՝
մոռացության մեջ ապրելու ձևի:

Օ՛, ինչ տանջալի մխիթարություն,
 և ինչ ապարդյուն ապրումներ ու կյանք.—
 — Խմե՛նք,— խմում է Լոշտը ինքն իր հետ,—
 և ուրախանանք, որ ապրում ենք, կանք:
 Խմենք, հավատանք, որ մի հարվածով
 չի ոչնչանում կյանքը հիմնովին.—
 մնացյալ կյանքդ՝ հարվածների ծով,
 և դու՛ նվիրյալն այդ դաժան ծովին:

Քույլ տուր՝ տարերքը շողոքորթի քեզ,
 և ցուանքները միտքդ կախարդեն,
 մինչև որ հոգիդ շնչասպառ լինի,
 և ալիքները պատյանդ ջարդեն:
 Խմե՛նք,— խմում է Լոշտը ինքն իր հետ,—
 խմենք, բարեկամ իմ անտանելի,
 ոչինչ էր ուժը քո նվիրումի
 և քո Մեսրոպյան շքնաղ բառերի:

Կյանքի ուժի դեմ՝ նրանց ուժը՝ մեղկ,
 նյութի զորության դեմ՝ անզոր, նվազ,
 նյութը քո շքնաղ մեջքը կծոխի,
 որ դու չորեքթաթ քայլես վազեվազ:
 Ծվ այն ժամանակ կդառնաս ասպետ՝
 հավասար քո նենգ, շքեղ հեծյալին,

Կսիրահարվեն ոչ թե բառերիդ,
այլ քո ոսկեփայլ, շողարձակ ձայնին:

Եվ արթնացումի մի պայծառ պահի
կճշաս՝ թե սին մի խաբկանք է դա,
բայց նուրբ մատներով շուրթդ կփակեն,
և կրկին խոսքիդ մարդ չի հավատա:

Ը.

Եվ նզովելով բախտ ու երազանք,
և անձրևի հետ մեղմիվ հոսելով,
նա կրկին դուրս է գալիս նկուղից,
բառերի նրբին պսակ հյուսելով:
Տանում է ահա պսակն այդ զնգուն,
որ Հուղիտայի տունդարձի ճամփին
նրան զարդարի քնքուշ թախծությամբ,
ցույց տա նրան իր տառապանքն անքուն:
Եվ հետո, այս էլ որերորդ անգամ,
նրան մի վերջին հրաժեշտ ասի,
ի՞նչ է, Հուղիտան խուլ ալկա՞նչ է, թե
չքվող պատկերը գիշերահարսի:

Մշուշն ուղեղում ծփում է դանդաղ,
 հայացքը՝ շաղված, միտքը՝ թանձրացյալ,
 անձրևը կրկին մաղվում է հանդարտ,
 չոր տերևները խշշում են դարձյալ:
 Ինչպես որ ջրում պատկերն է ցուում՝
 ձևազրկվելով, կոտորակվելով,
 Հուղիտան այդպես կանգնում իր դիմաց
 և ժպտում է լուռ: Ապա գգվելով
 բռնում է կոշտի թևը հոգնաբեկ,
 (ի՞նչ զարմանալի, անիրական պահ),
 բռնում է կոշտի թևը հոգնաբեկ,
 քնքուշ խոսքեր է շշնջում ապա:

Գնանք, ասում է, հոգնած ես դու շատ,
 գնանք, ասում է, կհանգստանաս,
 դու այդքան երկար տառապեցիր, որ
 հիմա հատուցման պահը ստանաս:
 Գնանք, ասում է: Եվ կոշտի համար
 ի՞նչ բառեր, ի՞նչ խոսք, ի՞նչ իմաստ վերին.—
 նա Հուղիտայի ձայնը լսում է,
 բայց չի հավատում իր ականջներին:
 Գնանք, ասում է, հավատում եմ քեզ,
 քո նվիրումին, քո տառապանքին,
 բայց տղամարդիկ բիրտ են ու դաժան,
 երբ փնտրում են լոկ հեշտանքներ ու կին:

Գնանք: Գնում են միրաժի միջով,
 Հուղիտան նրան իր տուն է տանում.—
 այդ ի՞նչ խոսքեր է ասում Հուղիտան,
 Լոշտը լսում է, բայց չի հասկանում:
 Մի՞թե խաբվածի խոսքեր են դրանք,
 հուսախաբության թու՞յն են թաքցրնում.—
 անձրևն իր բարակ, տխուր շաղյունով
 մտքի բորբոքման կայծն է հանգցրնում:

Հուղիտան այնքան նուրբ է ու քնքուշ,
 այնքան անաբատ և անմեղսական,
 նրան չեն խաբի գզվանքները սուտ,
 նրա մեջ անմիտ հեշտանքներ չկան:
 Ծվ բնավ երբեք չեն կարող լինել,
 նա պիտի մնա մաքրության տաճար,
 նրա դեմ պիտի շքվեն, շքանան
 սուտ խոստումները և մտքերը շար:

Հուղիտան մաքուր անոթն է սիրո,
 և էության մեջ՝ լույսն է Արարչի.—
 ամեն սիրահար, որ կա աշխարհում,
 որ պիտի լինի՝ կրկին ծնվելով,
 գոնե մեկ անգամ իր սրտի խորքում
 նրան կանչել է, կամ պիտի կանչի,

քանի որ նա ձուլլ անոթն է սիրո,
և էության մեջ՝ լույսն է Արարչի:

Ք.

Ահա սեղմում ես կոճակը զանգի,
անհայտության մեջ տազնապ է հնչում.—
դու, որ այդ դուռը երազել ես միշտ,
հիմա նյարդերդ «օ, ոչ» են ճշում:
Հիմա քունքերդ խփո՛ւմ են՝ «օ, ոչ»,
հիմա թոքերդ «օ, ոչ» են հևում,
և այդ բոլորը նման է մի քիչ
դրախտի դոնով դժոխք մտնելուն:

Եվ հայացքները՝ քննախույզ ու մութ,
քո հարբածության մշուշը ճեղքում,
քեզ համար ինչ-որ անհասկանալի
և հոգիդ ծակող հեզնանք են երգում:
Մայրը, եղբայրներ, հարսներ ծիծաղկուն,
մետաքսների մեջ ճկվելով թեթև,
գալիս, զարմացած նայում են լոշտին,
ապա շքվում են դոնների ետև:
Ոչ հարցում,

ոչ խոսք
 ոչ բարև անգամ,
 ոչ՝ նստիր, տղաս,
 ոչ էլ՝ հեռացիր,
 և լոշտը, իբրև անհաջող պատգամ,
 կանգնել է թրջված, մեղկ ու մտացիր:
 Հուղիտան: Գուցե նա՞ ասի մի խոսք,
 և նա բուրբին կանչում է փութով,
 հրավիրում է լոշտին նստելու՝
 զայրույթից քամվող անգույն ժպիտով:

Օ՛, այո՛, հարկավ պիտի զայրանա.—
 ո՞նց են ընդունում իրեն ընտրյալին.—
 լոշտը մտքի մեջ ժպտում է թեթև
 այդ զարմանալի, այդ «ընտրյալ» բառին:
 Իսկ նա թե՛ «խնդրեմ, ձեզ ձեր փեսացուն,
 եթե ուզում եք, և շատ եք ուզում,
 կարող եք գլխին հարսանիք սարքել,
 մի հարսանիք, որ սրան է սազում...»:

Եվ քրքշում են բուրբը սրտանց,
 իբր՝ այս խեղճին ո՞ւր բերեց ճամփան,
 թե իբր կյանքում շեն տեսել բնավ
 առավել ուրիշ ծիծաղելի բան:

Այնպես են նայում, որ մարդը մեկից
կարող է կորցնել ինչ ունեւր, ունի.—
Լոշտը բթացած մեխովել է տեղում,
դեմքը փոխվել է մութ հողագույնի:

Շուրջը, հատակին, հագուստից, դեմքից
անձրևի կաթ-կաթ կաթիլքն է ծորում,
թվում է՝ Լոշտը մի տգեղ ժայռ է՝
ընկած արցունքի ահռելի ծովում:
Եվ կամաց-կամաց, և կաթիլ-կաթիլ
այդպես հալվելով պիտի վերջանա.—
Եվ Լոշտը մեկից պոկվում է տեղից՝
որ լրիվությամբ շրոշնշանա:

Պոկվում է տեղից ու փախչում է դուրս,
դրսում ամեն բան՝ մոտ ու մտերիմ.—
«Բարիք է լույսդ, հովդ, անձրևդ,
քո կարկուտն անգամ բարիք է, տեր իմ...»:

Փ.

Դրսում անձրևը մաղվում է դարձյալ
խուլ, միապաղաղ խշշյունով իր հին,

նա անթիվ օրեր կմաղվի այդպես
 մութ փողոցներին, գորշ տանիքներին,
 իսկ լոշտի սրտում երկար տարիներ
 մաղվելու է պաղ, շի դադարելու,
 և նա գնում է փրկարար գինով
 սրտի մեջ եղած ողջը վառելու:
 Եվ նա կվառի,
 և կտա քամուն,
 երբ որ հողմերը իջանեն երկիր՝
 նրանք կսրբեն երկրի երեսից
 մոխիրներն ամեն և մութն ակնակիր:

Հիշողությունը շեն սրբի սակայն,
 հիշողության հետ կպարեն վայրի,
 հողմերը՝ խելառ և ողբերգական,
 իսկ հուշը անշար, իսկ հուշը բարի:
 Բարի, և այդպես բարությունը հավերժ,
 և անմարելի, և անջնջելի. —

Լոշտը քաշում է մարմինը հոգնած՝
 փաթաթված թրջված խրձով քրջերի:

Տանում է ահա իր նկուղի մեջ
 հանգիստ տա գինով ներծծված նյութին,
 ախ, նյութը հիմա կարոտ է այնքան
 հանգստությունը և փափուկ մութին:

Եթե հավատաս, որ կյանքն անցողիկ
 պահ է կարճատև, խաղ է արարչի,
 քեզ մղում տվող ամեն մի թրթիռ
 դեռ նոր կյանք առած, պիտի որ հանգչի:
 Ամեն երազանք և ամեն մի ճիգ
 մի թիթեռի կյանք շեն ապրի անգամ,
 թեկուզև լինեն նույնքան գունագեղ,
 կլինեն նույնքան և ողբերգական:

Այդ խաղի համար, օ՛, ի՞նչ նրբութուն,
 շնորհակալ ենք մենք մեր արարչին,
 որ անցյալն ամբողջ վայրկյան է շնչին,
 գալիքի վայրկյանն՝ Հավիտենություն:
 Օ, մեր մեջ այնքան լավ է աշխատում
 հրաշք խաբկանքի գործիքն այդ նրբին,
 որ աղացվելով նրա բերանում,
 պաշտում ենք նրան արարող սրբին:

«Տե՛ր, մեր մարմինը քոնն է, հիրավի,
 օ, մի բարկանա, մեր հոգին էլ, Տե՛ր,
 Ազամն իմացավ, որ դու անմահ ես,
 սակայն իր մահվան օրն էլ շփտեր:
 Գուցե թե այդպես չլինի՞ անվերջ,
 գուցե դու մի օր խղճաս մեզ, Վերի՛ն,—

մեր անհետացման միտքը բարբառիր
 մեզ շհասկացող մեր խենթ սերերին:
 Քե ոչ, նրանք մեզ կախարդում վայրի,
 իրենք մնում են նվիրված միշտ քեզ,
 մարդու մի խղճուկ կյանք են մեզ տալիս,
 սակայն պատժում են աստվածների պես:

Տե՛ր, մեր մարմինը քոնն է, հիրավի,
 օ, մի բարկանա, մեր հոգին էլ, Տե՛ր...»:

Քունր ուշացավ հոգնածությունից,
 հարրելն էլ ահա քնից ուշացավ,
 տանջանքը՝ քնի հոգածությունից,
 և լոշտը քնի սահմանը անցավ:
 Մտավ երազի հովիտը կանաչ,
 մտավ, և սիրտը հրճվանքից ճխաց.—
 թիթևոնիկները թռան, ճախրեցին,
 ցողն արցունքի պես թփերում շողաց:

Ճոճվեցին ծառերն իրար հանգունակ,
 բուրավետ, քնքուշ երգեր երկնելով,

սիրահարների նման՝ իրարու
ճշուղե ձեռքերով ծաղիկ մեկնելով:

Գետափին տղան նստել է մենակ,
և ջուրը բոբիկ ոտքերն է տանում.—
անհուն անդունդ է երազանքների,
որ պատկեր չունի, և չունի անուն:

Իսկ անունն ի՞նչ է հարկավոր նրան,
երբ որ աշխարհի ամեն գոյություն
նրան իր ուզած անունն է տալիս.—
Հովերը նրան կանչում են՝ Հովի՛կ,
գետերը նրան կոչում են՝ Վտա՛կ,
Արեգի մանուկ շողն արթնանալիս
նրա աչքերին ճշում է՝ Սուտա՛կ,

...սպասեք, ես լավ շիմացա՛ նրան
թիթեռներն այդ ի՞նչ անուն են տալիս...

Վ Ե Ր Զ

Գեկտեմբեր 1975 — մարտ 1977

ՀԵՔԻԱԹԻ ԳՈՐԳ

Կանաչ դաշտերը փափուկ	5
Կան անթիվ աստղեր և մոլորակներ	8
Տառապանքի ծառ	10
Ծառը մեկին չիմ տվել մոռացության մշուշին	13
Ուռիները տաք թախիժ են քամում	15
Հեքիաթի գորգ	18
Փաթաթվեմ աշնան թափանցիկ օդով	20
Երազանքի անիվ	22
Անձրև	26
Ինձ փաթաթեք երկնքով	28
Ոգեղեն հաց	30
Մարդիկ աշխարհը ծաղկեցնում արյամբ	32
Աստըծո նման խաղաղ պահիր քեզ	33

Օղբ	35
Անսահման լեռք	38
Մութն օրորվելով	41
Օրորոցային	42
Եթե ամեն ինչ մեր ճանապարհին	44
Անցանք թեթև	46
Արի, զավակս, արի, սիրելիս	48
Ճառագայթի կյանք	49
Ամպը քարի ճեղքով	52
Ես ամեն անգամ իմ հավատի մեջ	53
Մայր մտնող արևին ասացի	56
Վերին ուրտոններից	59
Ի՛նչ կա, կնստենք ամեն օր աշապես	61
Օրվա այն պահերին	64
Մեունդ	68
Անելանելի փախուստ	70
Բարախյունն այնպես հեշտ է հասկանալ	72
Այնտեղ, հրաշալի պարտեզներում	74
Իսկ նրանք այնտեղ երգում են դեռ	76
Վայրկյանները շարդլած ծառեր են	78
Հին դարպասների գոց աչքերի դեմ	80
Պարիսպներ	81
Շուտով շոգ ամառ կգա վերստին	82
Երբ մանկութունդ	84

<i>Ուրախության իհի՞նչ անսահման կարոտ</i>	87
<i>Տիրամայր Մարիամ</i>	88
<i>Սարդը</i>	90
<i>Ճամփորդություն—1</i>	94
<i>Ճամփորդություն—2</i>	96
<i>Ճամփորդություն—3</i>	99
<i>Ճամփորդություն—4</i>	100
<i>Մղձավանջ—1</i>	103
<i>Մղձավանջ—2</i>	106
<i>Մղձավանջ—3</i>	109
<i>Մղձավանջ—4</i>	112
<i>Մղձավանջ—5</i>	115
<i>Մղձավանջ—6</i>	118
<i>Մղձավանջ—7</i>	121
<i>Մղձավանջ—8</i>	124
<i>Մղձավանջ—9</i>	127
<i>Մղձավանջ—10</i>	130
<i>Ջրի, եկեղեցու և Սանդարամետի մասին</i>	133
<i>Մելչե՞ս թե՛ շունեցանք</i>	135
<i>Տեր աստվածը պատահարաբար</i>	136
<i>Քեզ ասում են, թե դու</i>	138
<i>«Մռայլ երգերը քո...»</i>	141
<i>Դրախտի երկիր</i>	143

ՇՇՈՒԿԻ ՆՄԱՆ

Նամակներ Հասմիկին—1	. . . . .	149
Նամակներ Հասմիկին—2	. . . . .	152
Նամակներ Հասմիկին—3	. . . . .	154
Նամակներ Հասմիկին—4	. . . . .	156
Բենիս	. . . . .	161
Սիդոնի դուստրեր	. . . . .	164
Փափուկ տխրութիւնը	. . . . .	168
Սուղակ	. . . . .	172
Շշուկի նման	. . . . .	175
Լուսինը, լուսինը մարեց	. . . . .	178
Այն բակը, որտեղ ապրում էիք դուք	. . . . .	179
Փոթորիկ	. . . . .	182
Ձմեռային հերիաթ	. . . . .	187
Լույս է թափվում շուրջս	. . . . .	189
Եվ մի՞թե մի օր	. . . . .	191
Տխուր երգ	. . . . .	194
Հիշեմ, դեմքդ հիշեմ	. . . . .	195
Հնձանները դատարկվեցին	. . . . .	198
Քամին, ձյունն շորեր հազած	. . . . .	200
Ինձ թվում է, թե	. . . . .	202
Հրավեր	. . . . .	205
Դու երազիս միջով	. . . . .	208

Ես պիտի գնամ հեռավոր մի տեղ	210
Թմբիր	212
Գիշերն արշալույսից	215
Մենակություն	217
Դու իմ ձեռքերից կրոնես կամաց	220
Ես չեմ հավատում ոչ քեզ, Տիրամայր	222
Մովից մշուշը գալիս	224
Գինարբուք	226
Մշուշ	229
Ձմեռն եկավ կրկին	231
Տաք սալեր	233
Լույս են բխում աչքերդ անվերջ	236
Էպոս պատանության (պոեմ)	237

Размик Никогосович Давоин

ГОРЯЧИЕ ПЛИТЫ
(На армянском языке)

Издательство „Советакан грех“,
ул. Теряна, 91.
Ереван, 1978 г.

Ռազմիկ Նիկողոսի Դավայան

ՏԱՔ ՍԱԼՆՐ

Խմբագիր՝ Մ. Ս. Թերզյան

Գեղ. խմբագիր՝ Ան. Վ. Գասպարյան

Տեխ. խմբագիր՝ Վ. Ս. Խաչատրյան

Վերատուգող սրբագրիչ՝ Մ. Գ. Ստեփանյան

ИБ 31.

Հանձնված է շարվածքի 20/IX 1977 թ., Ստաբու-
զրված է ապագրության 16/III 1978 թ., Քուղթ

№ 1 70×108 1/32, Տպագ. 11,5 ժամույլ —
16,1 պայմ. ժամույլ, հրատ. 10,4 ժամ. + 1 ներքերի,
Պատվեր 1982, ՎՖ 08517, Տպաքանակ 10000,

Քինը՝ 1 ս. 30 կապ.:

«Ազիտական զբոսը» հրատարակչության,
Երևան-9, Տերյան, 91.

*

ՀՄՍՀ Միջհարկերի խորհրդի հրատարակչության-
ների, պոլիգրաֆիայի և զբոսի տեսության զբոսների
պետական կազմակերպչ. Մեղապարտի անվան
պոլիգրաֆիկական, Երևան-9, Տերյան, 91.

Полиграфкомбинат им. Акопа Мегарпата
Госкомитета Совета Министров Арм. ССР
по делам издательств, полиграфии и
книжной торговли. Ереван-9, ул. Теряна, 91.